

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**TÜRK VATANDAŞLIK HUKUKUNDA
İDARİ VE YARGISAL BAŞVURU YOLLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Nagihan Pınar KUMCU

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Yasin POYRAZ

**2018
Kırıkkale**

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**TÜRK VATANDAŞLIK HUKUKUNDA
İDARİ VE YARGISAL BAŞVURU YOLLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Nagihan Pınar KUMCU

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Yasin POYRAZ

**2018
Kırıkkale**

KABUL-ONAY

Dr. Öğr. Üyesi Yasin Poyraz danışmanlığında Nagihan Pınar Kumcu tarafından hazırlanan “Türk Vatandaşlık Hukukunda İdari Ve Yargısal Başvuru Yolları” adlı bu çalışma 29./08./2018.. tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

29/08/2018

Prof. Dr. Ahmet BİLSİN
(Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi YASİN POYRAZ
(Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Adnan KÜÇÜK
(Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2018

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum ‘‘Türk Vatandaşlık Hukukunda İdari ve Yargısal Başvuru Yolları’’ adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

29 /08/2018

Nagihan Pınar KUMCU

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa göre Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması ve Türk vatandaşlığının kaybı ile Türk vatandaşlığının yargısal yoldan kazanılması incelenmek istenmiştir.

Öncelikle tez konusunun seçiminde, tez çalışmasının planlanmasında, yürütülmesinde bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Yasin POYRAZ'a, tez çalışması sırasında desteklerini esirgemeyen arkadaşlarıma, maddi ve manevi olarak her zaman yanımda olan, bu hayattaki en büyük şansım sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ağustos, 2018

Nagihan Pınar KUMCU

ÖZET

“Türk Vatandaşlık Hukukunda İdari ve Yargısal Başvuru Yolları” başlığını taşıyan tez üç bölümden oluşmaktadır.

Vatandaşlık, belirli bir devlet ile kişi arasında karşılıklı hakların ve yükümlülüklerin düzenlendiği hukuksal bir bağ olarak tanımlanabilir. Devletin insan unsuruyla bağlantılı olan vatandaşlık, her şeyden önce bir insan hakkıdır. Nitekim, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi’nin 15. maddesinde de, *herkesin bir yurttaşlığa hakkı olduğu* belirtilerek bu husus vurgulanmıştır. Bir insan hakkı olan vatandaşlık aslen kazanılabileceği gibi, sonradan da kazanılabilir. Türk vatandaşlığının kazanılmasına ve kaybına ilişkin hükümler, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda düzenlenmiştir.

Çalışmanın Birinci Bölümünde; vatandaşlık kavramı, vatandaşlığın hukuki niteliği, vatandaşlık hukukunun kaynakları ve genel ilkeleri ile vatandaşlığın türleri üzerinde durulmuştur.

İkinci Bölümde ise, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasına ve Türk vatandaşlığının kaybına ilişkin konulara değinilmiştir. Türk Vatandaşlığı Kanununa göre Türk vatandaşlığı; yetkili makam kararıyla, evlat edinilme yoluyla ve seçme hakkının kullanılması kazanılabiliyor iken, kişinin iradesine bağlı olarak ve kişinin iradesi dışında kaybedilebilir. Kişi kendi isteğiyle Türk vatandaşlığından çıkabilir veya seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığı sona erebilir. Bazı durumlarda da kişinin iradesi dışında yetkili makamın kararıyla Türk vatandaşlığı iptal edilebilir veya Türk vatandaşlığı kaybettirilebilir. Kanuna göre başvuru makamları, Türkiye içinde ikamet edilen yer valiliği, yurt dışında ise dış temsilciliklerdir. Türk vatandaşlığının kazanılmasında ve kaybında karar veren yetkili makamlar kimi zaman İçişleri Bakanlığı, kimi zaman da Cumhurbaşkanıdır.

Türk Vatandaşlığını sona erdiren veya Türk Vatandaşlığının kazanılması için yapılan başvurunun reddi üzerine verilen kararlara karşı Anayasa gereği dava açılabilir. İçişleri Bakanlığının kararlarına karşı Ankara İdare Mahkemesi’nde, Cumhurbaşkanı kararları için ilk derece olarak Danıştay’da dava açılabilir. “Türk Vatandaşlık Hukukunda Yargı Yolu” başlığını taşıyan Üçüncü Bölümde; Ankara

İdare Mahkemesi'nin veya Danıştay'ın somut olayı nasıl ele aldığı incelenmiş olup, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması ile Türk vatandaşlığının kaybı ile ilgili ilk inceleme üzerine verilen kararlara ve esastan verilen kararlara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlığın Kazanılması, Vatandaşlığın Kaybı, İdari Yargı Yolu.

ABSTRACT

The thesis titled “Administrative and Judicial Remedies in Turkish Citizenship Law” is made up of three sections.

Citizenship can be defined as a legal link of mutual rights and obligations between a particular state and person. The citizenship linked with the human factor of the state is, first and foremost, a human right. As a matter of fact, this point is highlighted under the Article 15 of the Universal Declaration of Human Rights, by stating that everyone has the right of having a citizenship. Citizenship, that is a human right, can be gained essentially, or it can be won later. Judgements with regards to the acquisition and loss of Turkish citizenship have been regulated by the Turkish Citizenship Law No. 5901.

In the first section of the study; the concept of citizenship, the legal nature of citizenship, the sources and general principles of citizenship law and the types of citizenship are emphasized.

The acquisition of Turkish citizenship and the loss of Turkish citizenship have been described in the second section. While Turkish citizenship can be gained by the decision of the competent authority, through adoption and the exercise of the right to choose according to Turkish Citizenship Law, it may be lost depending on the intent of the person and out of the person's intent. A person may renounce his/her Turkish citizenship or Turkish citizenship may be terminated by exercising his right of choice. In some cases, Turkish citizenship may be cancelled or Turkish citizenship may be lost by the decision of the competent authority. According to the law, competent authorities are the Governor of the place of residence in Turkey or the Turkish legal foreign representative offices in abroad. The competent authorities deciding on the acquisition and loss of Turkish citizenship are sometimes the Ministry of Interior and sometimes the President of Turkish Republic.

In case of termination of Turkish citizenship or rejection of the application for the acquisition of Turkish citizenship, a lawsuit can be brought according to the provisions of the Constitution. The lawsuit can be brought In the Administrative Court of Ankara against the decisions of the Ministry of Interior or in the Council of

State, as the first degree, for the decisions of the President. In the Third Section entitled “Judicial Remedy in Turkish Citizenship Law”; how the Administrative Court of Ankara or the Council of State have handled the tangible event has been examined and the decisions on the first examination of the loss of Turkish citizenship and the decisions made on the essence have been included.

Keywords: Acquisition of Citizenship, Loss of Citizenship, Administrative Jurisdiction

KISALTMALAR

A.Ü.H.F.Y.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları
An.	: Anayasa
bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı
C.	: Cilt
E	: Esas
ETVK	: Eski Türk Vatandaşlığı Kanunu
İ.B.Ü.Y.	: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
İ.Ü.H.F.Y.	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları
İYUK	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
m	: Madde
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
nu.	: Numara
NVİ	: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri
PasK	: Pasaport Kanunu
RG	: Resmi Gazete
t.	: Tarih
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TVK	: Türk Vatandaşlığı Kanunu
TVKUY	: Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulamasına İlişkin Yönetmelik
YİSHK	: Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun
Yön.	: Yönetmelik
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	IV
KISALTMALAR	VI
İÇİNDEKİLER	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VATANDAŞLIK HUKUKUNA İLİŞKİN GENEL ESASLAR

I. VATANDAŞLIK KAVRAMI.....	4
II. VATANDAŞLIĞIN HUKUKİ NİTELİĞİ	5
III. VATANDAŞLIK HUKUKUNUN KAYNAKLARI.....	7
A. Uluslararası Kaynaklar	7
B. Ulusal Kaynaklar	8
C. Doktrin.....	8
IV. VATANDAŞLIK HUKUKUNUN GENEL İLKELERİ	9
A. Herkesin Bir Vatandaşlığı Olmalıdır.....	9
B. Herkesin Yalnız Bir Vatandaşlığı Olmalıdır	11
C. Kişi Vatandaşlığını Değiştirmede Serbest Olmalıdır	12
V. VATANDAŞLIĞIN TÜRLERİ.....	13
A. Asli Vatandaşlık	13
1. Kan (Soybağı) Esası (Jure Sanguinis).....	14
2. Doğum Yeri (Toprak/Mevlit) Esası (Jure Soli)	14
3. Karma Esas	15
B. Sonradan Kazanılan Vatandaşlık.....	15

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK VATANDAŞLIK HUKUKUNDA İDARİ BAŞVURU YOLLARI

I. TÜRK VATANDAŞLIĞININ KAZANILMASINDA İDARİ

BAŞVURU YOLLARI	17
A. Yetkili Makam Kararıyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması	17
1. Türk Vatandaşlığının Genel Olarak Kazanılması	19
a. Genel Olarak.....	19
b. Türk Vatandaşlığının Genel Olarak Kazanılmasının Şartları	21
ba. Ergin ve Ayırt Etme Gücüne Sahip Olmak.....	21
bb. Türkiye’de Beş Yıl İkamet Etmek.....	23
bc. Türkiye’de Yerleşme Niyeti Bulunmak.....	26
bç. Tehlikeli Hastalığı Bulunmamak.....	27
bd. İyi Ahlak Sahibi Olmak.....	27
be. Türkçe Konuşabilmek.....	28
bf. Geçimini Temin Edebilecek Gelire veya Mesleğe Sahip Olmak	29
bg. Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Bakımından Engel Teşkil Edecek Bir Hali Bulunmamak.....	29
c. Başvurunun İncelenmesi ve Karar.....	31
2. İstisnai Vatandaşlığın Kazanılması	32
a. Genel Olarak	32
b. İstisnai Vatandaşlığın Kazanılmasının Şartları.....	33
ba. İlgilinin Talebi	33
bb. Kanunda Öngörülen Kişi Gruplarından Birine Dahil Olmak	33
(1) Türkiye’ye Sanayi Tesisi Getiren veya Olağanüstü Hizmeti Geçen Kişilerden Olmak.....	33
(2) İkamet İzni Alanlar ile Turkuaz Kart Sahibi Yabancılar... ..	34
(3) Vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler	36
(4) Göçmen Olarak Kabul Edilen Kişiler	37

bc. Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Bakımından Engel Teşkil Edecek Hali Bulunmamak	38
c. Başvurunun İncelenmesi ve Karar.....	39
3. Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması... ..	40
a. İkamet Şartı Aranmaksızın Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması	41
aa. Çıkma İzni Almak Suretiyle Türk Vatandaşlığını Kaybedenler.	41
ab. Ana veya Babalarına Bağlı Olarak Türk Vatandaşlığını Kaybedenler	41
ac. Mülga 403 sayılı TVK'ya Göre Türk Vatandaşlığını Kaybedenler.....	42
aç. Mülga 1312 sayılı Kanuna göre Türk Vatandaşlığından İskat Edilenler.....	43
b. İkamet Şartlı Yeniden Türk Vatandaşlığına Alınma.....	45
4. Evlenme Yolu ile Vatandaşlığın Kazanılması	47
a. Genel Olarak.....	47
b. Evlenme Yolu ile Türk Vatandaşlığının Kazanılmasının Şartları	49
c. Başvurunun İncelenmesi ve Karar	51
B. Evlat Edinilme Yolu İle Türk Vatandaşlığının Kazanılması.....	53
1. Genel Olarak	53
2. Evlat Edinilme Yolu ile Türk Vatandaşlığının Kazanılmasının Şartları	55
3. Başvurunun İncelenmesi ve Karar	56
C. Seçme Hakkının Kullanılması ile Türk Vatandaşlığının Kazanılması.....	57
1. Genel Olarak	57
2. Seçme Hakkının Kullanılmak Suretiyle Vatandaşlığın Kazanılmasının Şartları	58
3. Seçme Hakkının Kullanılmasında Başvurunun İncelenmesi ve Karar	59
4. Seçme Hakkının Kullanılması Suretiyle Türk Vatandaşlığının Kazanılmasının Hukuki Sonuçları.....	60

II. TÜRK VATANDAŞLIĞININ KAYBINDA İDARİ YOLLAR	60
A. Kişinin İradesine Bağlı Kayıp Halleri	61
1. Çıkma	62
a. Genel Olarak.....	62
b. Türk Vatandaşlığından Çıkmanın Şartları	63
ba. Ergin ve Ayırt Etme Gücüne Sahip Olmak.....	63
bb. Yabancı Bir Devlet Vatandaşlığını Kazanmış Olan Veya Kazanacağına İlişkin İnandırıcı Belirtiler Bulunmak.....	64
bc. Herhangi Bir Suç veya Askerlik Hizmeti Nedeniyle Aranan Kişilerden Olmamak	65
bç. Hakkında Herhangi Bir Mali ve Cezai Tahdit Altında Bulunmamak	66
c. Başvurunun İncelenmesi ve Karar	66
2. Seçme Hakkının Kullanılması ile Vatandaşlığın Kaybı	66
B. Kişinin İradesi Dışında Türk Vatandaşlığının Kaybı Halleri	67
1. Vatandaşlığa Alınma Kararının İptali	67
a. Genel Olarak.....	67
b. Vatandaşlığa Alınma Kararının İptal Şartları.....	69
c. İptal Kararının Verilmesinde Usul ve İptal Kararının Sonuçları.....	69
2. Türk Vatandaşlığın Kaybettirilmesi	70
a. Genel Olarak... ..	70
b. Kaybettirme Sebepleri.....	70
c. Kaybettirme Kararının Verilmesinde Usul ve Kaybettirme Kararının Sonuçları	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK VATANDAŞLIK HUKUKUNDA YARGI YOLU

I. GENEL OLARAK	73
II. İDARİ DAVALARDA İLK İNCELEME ÜZERİNE VERİLEN KARARLAR	74
A. İdari Davalarda Görevli ve Yetkili Mahkeme	75

B. İdari Merci Tecavüzü.....	78
C. İdari Davalarda Ehliyet.....	78
D. İdari Davalarda Kesin ve Yürütülmesi Gereken Bir İşlem	82
E. İdari Davalarda Süre	84
F. İdari Davalarda Husumet	88
G. İdari Davalarda Dava Dilekçesinin 3. ve 5. Maddelere Uygunluğu .	89
III. İDARİ DAVALARDA ESASTAN VERİLEN KARARLAR.....	91
A. Genel Olarak Vatandaşlığa Alınma İle İlgili Esastan Verilen Kararlar.....	91
B. İstisnai Yoldan Türk Vatandaşlığının Kazanılması ile İlgili Esastan Verilen Kararlar	96
C. Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması İle İlgili Esastan Verilen Kararlar	97
D. Türk Vatandaşlığının Evlenme Yolu İle İlgili Esastan Verilen Kararlar	99
E. Evlat Edinilme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması ile İlgili Esastan Verilen Karar	103
F. Çıkma Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kaybı İle İlgili Esastan Verilen Kararlar	104
G. Türk Vatandaşlığının Kaybettirilmesi İle İlgili Esastan Verilen Kararlar	105
IV. DANIŞTAY KARARLARI IŞIĞINDA İDARENİN TAKDİR YETKİSİ VE BAĞLI YETKİ	105
SONUÇ.....	110
KAYNAKÇA	113

GİRİŞ

Bir devletin insan, ülke ve egemenlik olmak üzere üç unsuru vardır. Bunlardan birinin eksik olduğu durumda devletten söz edilemez. İşte devletin olmazsa olmaz unsuru olan insan vatandaşlık kavramıyla birlikte değerlendirilebilir. Yani devletin unsuru olan insan ile vatandaşlık iç içe geçmiştir. Çünkü bir devleti devlet yapan şey herhangi bir insan grubu değil ona geçici ya da daimi olarak bağlı olan insanlardır. Bu bağlılığı da vatandaşlık noktasında ele alabiliriz. Devletler kimlerin vatandaşı olacağını, vatandaşlığın nasıl kazanılacağını ve kaybedileceğini iç hukuk kurallarıyla belirlemektedir.

Vatandaşlık hukuku, kamu hukukunun bir dalı olup¹, özellikle anayasa hukuku ve idare hukuku ile uluslararası hukuk ile ilişkilidir. Nitekim, vatandaşlık hukukuna ilişkin en detaylı mevzuat kanundur, Türk hukuku açısından da bu Türk Vatandaşlığı Kanunudur. Ancak böyle olmakla birlikte anayasalarda da vatandaşlığa ilişkin esaslar, ilkeler yer alabilmektedir. Esasen bu birazda işin doğası gereğidir. Nitekim insan olmazsa devlet olmaz. Devletin temel yapısına, işleyişine, kurum ve kuruluşlarına ilişkin kuralların da anayasada yer aldığı düşünüldüğünde, vatandaşlığa ilişkin düzenlemelerin de anayasada bulunması doğaldır.

1982 Anayasası vatandaşlığa ilişkin temel prensipleri ‘Siyasi Haklar ve Ödevler’ başlıklı bölümünde ‘Türk Vatandaşlığı’ kenar başlığı ile 66. maddesinde düzenlemiştir:

Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür. Bu milliyetçi, ırkçı bir tanım olarak nitelenemez. Burada vatandaşlık bağına vurgu yapılmıştır. Dolayısıyla ırk, dil, din, mezhep gibi farklılıklar ortadan kaldırılarak Türkiye Cumhuriyetini kuran ve bu devlete ait olduğunu hisseden herkes ‘Türk’ olarak kabul edilmiştir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere ‘Türk’ olmak üst bir kavram olup dil, din ırk, kültürel kökene ilişkin farklılıklar ortadan kalkmaktadır. Bu haliyle Türk vatandaşı olan herkes de Anayasanın öngördüğü temel hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından eşit kabul edilmektedir.

Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür. Öncelikle Türk baba veya Türk anadan anlaşılması gereken Türk vatandaşı olan baba veya Türk vatandaşı olan anadır. Bu düzenlemeyle anayasa koyucu Türk vatandaşlığının kazanılmasında soy

¹ Ergin Nomer, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 24. bs., Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 28.

bağı (kan) esasını kabul etmiştir. Dolayısıyla vatandaşlığın kazanılması açısından doğumun nerede gerçekleştiğinin bir önemi yoktur. Aynı zamanda vatandaşlığın kazanılmasında ebeveynin cinsiyetinin de bir önemi yoktur. Türk vatandaşı babadan olmakla Türk vatandaşı anadan doğmak aynı sonucu doğurur.

Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir. Bu düzenlemeyle vatandaşlığın kazanılmasında ve kaybedilmesinde kanunilik esastır. Buna göre vatandaşlığın kazanılmasına kaybedilmesine ilişkin sebepler kanunda yer almalıdır; kanunda yer almayan bir sebepten kimse vatandaşlığı kazanamaz veya kaybedemez. Ayrıca tanımda geçen kanun ibaresinden maksat dar ve şekli anlamda kanundur². Kanunilik ilkesinin diğer bir sonucu da Türk vatandaşlık hukukunda kıyas yapılmamasıdır. Yani vatandaşlığı kazanmaya veya kaybetmeye ilişkin bir hüküm olmasa bile benzer durumlarda uygulanan kurallar ile Türk vatandaşlığı kazanılmaz ya da kaybedilemez. İleride de daha ayrıntılı değinileceği üzere vatandaşlığın kazanılmasında idareye verilen takdir yetkisinin ve kanunda aranan şartların içeriğinin muğlak olması kanunilik ilkesini tartışmalı hale getirmektedir³.

Hiçbir Türk vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz. 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu önceki kanunların aksine çıkarma kurumuna yer vermemiştir. Bundan sonraki aşamada çıkarma kurumu tekrar kanuna alınacak olsa bile vatana bağlılıkla bağdaşmayan muğlak ifadenin içeriğinin doldurulması gerekir ki kanunilik ilkesi tam olarak gerçekleştirilebilsin.

Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz. 5901 sayılı Kanunda bu yönde düzenleme olmasa bile vatandaşlıktan çıkarmanın yargısal denetimi, Anayasanın 125. maddesinde düzenlenen idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu kapatılamaz hükmü ile sağlanabilir. Anayasada ayrıca bu konunun düzenlenmesi ile vatandaşlık kaybının ağır sonuçlar doğurması nedeniyle yargısal denetimin önemi vurgulamıştır.

Vatandaşlığın da kişiyle devlet arasında kurulan bir bağ olduğu dikkate alındığında, vatandaşlık hukukunun idare hukuku ile iç içe olduğu kabul etmek gerekir. İdare hukuku, en temelinde idare ile kişiler arasındaki ilişkiyi düzenleyen

² Gülin GÜNGÖR, *Tabiiyet Hukuku Geçer Kışileri-Tüzel Kışiler-Şeyler*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012, s. 49.

³ Vahit Doğan, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 12. bs., Savaş Yayınevi, Ankara, 2014, s. 23.

bir hukuk dalıdır. Nitekim vatandaşlığın aslen kazanılma dışındaki diğer vatandaşlığa kabul halleri veya vatandaşlıktan çıkarılma idarenin tek yanlı iradesi ile olabilmektedir. İdarenin bu iradesi idari işlemler olarak tezahür etmektedir. Çünkü idari işlem, idarenin hukuki sonuç doğurmaya yönelik, kamu gücü ayrıcalıklarına dayanan irade açıklamalarıdır⁴. Bu durumda, idare kamu gücü sayesinde şartların gerçekleşmesi durumunda tek yanlı olarak kişileri vatandaşlığa kabul edebilmekte veya çıkarabilmektedir. Yine vatandaşlığa kabul için yapılan başvurunun reddi veya vatandaşlıktan çıkarılma üzerine başvurulmuş yargı yolunun da idari yargı olduğu dikkate alındığında, yargısal boyutuyla da idare hukuku ile bağlantılı olduğu görülecektir.

Bu ilişkiyi açıklamak için iki hususa değinmek gerekecektir: Diplomatik koruma ve vatandaşın ülkeye kabul yükümlülüğü⁵. Diplomatik koruma, bir ülkenin egemenlik sahası dışında kendi vatandaşının haklarının ihlal edilmesi halinde, devletin, vatandaşının haklarını koruma biçimi olup devlet diplomatik koruma hakkını ihlali yapan ülkedeki konsoloslukları ve diplomatik görevlileri aracılığı ile kullanacaktır⁶. Aynı şekilde, devlet kendi vatandaşını ülkesine kabul etmekle yükümlüdür⁷. Bu yükümlülük diplomatik korumaya göre daha mutlak ve daha evrenseldir. İHEB'nin 13. maddesinde de, *herkesin ülkesine dönme hakkına sahip olduğu*, şeklinde ifade edilmiştir. Bir devlet kişiyi vatandaşlığına almışsa artık bunun hukuki sonuçlarına katlanmayı baştan kabul etmiş demektir. Bu yüzden, hangi sebeple olursa olsun devlet vatandaşını ülkeye kabul etmekten kaçınamaz.

⁴ Kemal Gözler, *İdare Hukuku Dersleri*, 5. bs., Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2007, s. 251.

⁵ Rona Aybay, Nimet Özbek, *Vatandaşlık Hukuku*, 4. bs., İ.B.Ü.Y., İstanbul, 2015, s. 34-35.

⁶ Aybay, Özbek, s. 35.

⁷ B. Bahadır Erdem, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 3. bs., Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 20.

BİRİNCİ BÖLÜM

VATANDAŞLIK HUKUKUNA İLİŞKİN GENEL ESASLAR

I. VATANDAŞLIK KAVRAMI

Vatandaşlık, en yalın haliyle anlatılmak istenirse, bir kişinin belirli bir devlete olan aidiyetini ifade etmektedir⁸. Türk hukukunda vatandaşlık kavramı; milliyet, soy, tabiiyet, uyrukluk, yurttaşlık ve vatandaşlık gibi farklı terimlerle ifade edilmektedir. Bu terimlerin hepsi tam olarak aynı anlama gelmemekle birlikte vatandaşlığın farklı yönlerini anlatmaktadır. Milliyet ve soy kavramları; ırk, dil, din ve kültür gibi öğeleri içerip vatandaşlığın teknik anlamda hukuksal olmayan yönünü vurgulamaktadır. Eş değer anlamda düşünülebilecek uyrukluk ve tabiiyet ise tam olarak vatandaşlık kavramını karşılamamakta daha doğrusu bu terimler vatandaşlığı da kapsayan tarihi geçmişini olan üst kavramlar olarak düşünülmektedir. Tabiiyet sözlük anlamıyla bağımlılığı, uyrukluğu, tabi olmayı, mensup olmayı ifade eder. Bu durumda bağımlı olanlar yani uyruklar, tebaayı oluşturmaktadır. Uyrukluk (tabiiyet) vatandaşlık ayrımı ilk kez sömürge devletlerinde/feodal devletlerde ortaya çıkmıştır. Çünkü uyrukluk/tabiiyet, sömürge devletlerinin asıl devlete veya vassalın lorda bağlılığını ifade etmektedir. Hatta sömürge devletlerinde anayurt halkını sömürge halkından ayırmak için de asıl halka citizen (vatandaş/yurttaş) denilmektedir⁹. Bu yüzdendir ki vatandaş, hak ve özgürlük sahibi olarak daha çok demokratik görümlü bir devletin insan unsurunun temel birimi olduğu halde, teb'a/uyruk daha ziyade otokratik ve hatta monarşik mahiyetteki devlette yer alan bireye verilen addır¹⁰. O halde vatandaşlığın kişinin yön verdiği bir hukuk sisteminde geçerli olduğu, tabiiyetin ise hukuki bir kimlikten öte, sadece kişinin devletle olan bağımlı ifade ettiği söylenebilir¹¹.

⁸ Erdem, s. 3.

⁹ İrem Karakoç, *Hukuk Tarihinde Vatandaşlık - Yabancılık Statüsü*, Yetkin Yayınları, İzmir, 2012, s. 35.

¹⁰ Yahya Kazım Zabunoğlu, *Kamu Hukukuna Giriş*, A.Ü.H.F.Y., Ankara, 1973, s. 93.

¹¹ Örneğin; Aziz Paul hiçbir zaman Roma'da yaşamadığı halde bir Roma yurttaşı sıfatıyla Roma'da imparatorun huzurunda yargılanma hakkı için başvurmuş ve böylece Kudüs'te hasımlarının kendisi için başvurmuş ve böylece Kudüs'te hasımlarının kendisi için hazırladığı yetkisiz mahkemede hüküm giymekten kurtulmuştur. (Erişim) <http://www.denizlerden.com/?action=contents&page=content&catno=8&no=259>, 10 Şubat 2018.

Tabiiyetin/uyrukluğun vatandaşlığı kapsayan yönü, vatandaşlığın sadece gerçek kişiler bakımından, tabiiyetin/uyrukluğun ise bir kişi (gerçek veya tüzel kişi) veya şey (gemiler ve hava gemileri) bakımından geçerli olmasıdır¹².

Kabul etmek gerekir ki birçok metinde vatandaşlık yerine uyruklu kavramı kullanılmaktadır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvurular için Mahkemece hazırlanan formda 'Nationality' karşılığı olarak 'uyruğu' olarak çevrilmiştir¹³.

Yurttaşlık kavramı ise hemen hemen her yerde vatandaşlık kavramının eş anlamlısı olarak kullanılmaktadır.

Vatandaşlık kişinin belirli bir devlete aidiyetini ifade eder. Kişi vatandaşı olduğu devletin olmazsa olmaz unsurudur. Kişi vatandaşlığı sayesinde belli bir devletin egemenliği altına girer, artık diğer devletlerin vatandaşı olan 'yabancılardan' veya hiçbir devletin vatandaşı olmayan 'vatansızlardan' ayrılabilir konumdadır.

Sonuç olarak vatandaşlık; "Devletin tek taraflı, egemenlik hakkını kullanarak, koşullarını ve hükümlerini saptadığı bir hukuki statüyü gerçekleştiren fert ile arasında kurulan hukuki bir bağıdır"¹⁴. Bu tanımdan yola çıkarak vatandaşlık, kişi ile devlet arasındaki hukuki bağı ifade eder ve etnik kökenini göstermez¹⁵.

II. VATANDAŞLIĞIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Vatandaşlık bağı, bir takım hukuki sonuçları olması bakımından anlamlıdır. Yani kişilere, bir devletin vatandaşı olmakla ayrıcalıklar, haklar tanınır. Örneğin; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda seçme, seçilme, siyasi faaliyette bulunma, kamu hizmetlerinde çalışma, cumhurbaşkanı olma, vergi verme, sınır dışı edilmeme, diplomatik korunma gibi haklar sadece Türk vatandaşlarına tanınmıştır.

Diğer taraftan vatandaşlık bağı, kişilere bazı ayrıcalıklı haklar vermekle birlikte kişileri devlete karşı yerine getirmekle yükümlü oldukları sorumluluklar

¹² Doğan, s. 5.

¹³ Aslında bu çeviri doğru değildir. Uyrukluğu diye çevrilmesi gerekirken uyruğu olarak çevrilmiştir. Oysa kişinin uyruğu değil uyrukluğu olur; kral, kraliçe gibi monarkların uyruğundan söz edilebilir. Rona Aybay, *Vatandaşlık Hukuku*, 3. bs., İ.B.Ü.Y., İstanbul, 2008, s.7.

¹⁴ Nihal Uluocak, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986, s.6.

¹⁵ Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, m.2-a

altına sokar. Vatandaşın en temel sorumluluğu devlete karşı olan sadakat borcudur. Cezai olarak vatandaşlığı kaybetme halleri her devlette farklı düzenlense de kayıp hallerinin özünde vatandaşın sadakat borcunu ihlal etmesi vardır¹⁶.

Vatandaşlık bağının kurulması devletin egemenliği ile alakalıdır. Vatandaşlık bağının kurulmasıyla ilgili esasların yer aldığı vatandaşlık kanunları, kişilerin hangi hukuki nedenler ile hangi durumlarda vatandaşlığa kabul edileceğini düzenler. Bir devlet, egemenliğinden kaynaklı yetkiler sayesinde kimlerin vatandaşı olabileceğini, kimlerin çıkarılacağını belirleme hakkına sahiptir. Zaten bu yetki egemenlik alanıyla, milletlerarası sözleşmelerle, milletlerarası hukukun kabul ettiği vatandaşlık hukukuna ilişkin genel ilkelerle sınırlıdır. Aksi takdirde bir devlet başka bir devletin egemenlik alanına müdahale etmiş olur¹⁷. O halde devletin vatandaşlıkla ilgili kuralları belirlemedeki münhasır yetkisinin tek sınırı, uluslararası sözleşmelere, uluslararası teamüllere, vatandaşlıkla ilgili kabul edilmiş genel hukuk ilkelerine aykırı olmamasıdır.

Her devletin kendi kurallarıyla oluşturduğu bu vatandaşlık bağının niteliği konusunda farklı görüşler mevcuttur. Devlet bu bağı kurarken sadece sadakat görüşünden¹⁸ hareket edebilir. Elbette bu anlayış feodal dönemde geçerli olacaktır. Bu durumda halk vatandaş olmakla hükümdara karşı itaate de varan sürekli bir sadakat duygusuyla hareket edecektir. Bu haliyle vatandaş olmada temel etken ‘sadık olmak’tır. Vatandaşlığa alınmak kolay olacağı gibi, vatandaşlıktan çıkmak da kolay olacaktır. Zira hükümdar, sadakatsiz bir davranışla karşılaştığında kişiyi vatandaşlıktan çıkarabilecektir.

Bu bağın sözleşmesel bir ilişki¹⁹ olduğunu kabul eden görüşler de vardır. Bu yaklaşım, devletle vatandaşın karşılıklı hak ve yükümlülük altına girdiğinden hareket etmektedir. Bu haliyle devletle kişi eşit durumda devlet yükümlülüğü yerine getirmeyen kişiyi vatandaşlıktan çıkarabileceği gibi kişi de hakkını alamadığı durumda vatandaşlıktan çıkacaktır. Bu durumda, vatandaşlığa alınma da

¹⁶ Erdem, s. 4 .

¹⁷ Devletlerin vatandaşlık verme konusundaki münhasır yetkisi, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin 3. maddesinin 1. fıkrasında; ‘Her devlet, kimlerin vatandaşı olduğunu, kendi hukuku uyarınca belirler.’ şeklinde düzenlenmişken, 3. maddenin 2. fıkrasında, bu münhasır yetki ‘Bu hukuk, ilgili uluslar arası sözleşmelere, uluslararası hukuk ve vatandaşlık hukuku konusunda genel olarak kabul edilmiş hukuk ilkelerine uygun olduğu ölçüde, diğer devletlerce kabul edilir.’ şeklinde sınırlandırılmıştır.

¹⁸ Doğan, s. 8-9.

¹⁹ Doğan, s. 9.

vatandaşlıktan çıkarılma da kolay olacaktır. Temelde sözleşmenin uygulanması veya sözleşmenin ihlali durumları mevcuttur.

Diğer görüşte bağın kurulması, sosyolojik gerçeklere²⁰ dayandırılmaktadır. Buna göre, kişi ile devlet arasında geçmişten gelen sosyolojik bir bağ olmalıdır; dil birliği, din birliği, etnik köken gibi. Dolayısıyla, devletle hiçbir bağı olmayan kişi, o devletin vatandaşı olamayacaktır.

Günümüzde kabul edilen görüş ise hukuki statü²¹ görüşüdür. Bu görüşün temelinde kamu hukuki ilişkisi vardır ve devlet kamusal menfaati ön planda tutarak vatandaşlıkla ilgili kuralları önceden belirler ve kişiler bu kuralları gerçekleştirmekle vatandaş olabilirler. Başka bir deyişle, kamu hukuki ilişkisi doğurmakta ve devlet tek taraflı olarak statüyü kendisi belirlemektedir. Vatandaş olduktan sonra da devletten vatandaşa tanınan hakların yerine getirebilmesini talep edebilirler. Burada devlet üstün konumdadır ancak buna rağmen kişi de o devletin vatandaşı olmakla bazı haklara sahip olabilmektedir. Ancak sözleşme görüşünde olduğu gibi kişi, hakları yerine getirilmediği takdirde bunu, sözleşmenin ihlali sayarak vatandaşlık bağına koparamayacak, bunun içinde idari ve yargısal yollara başvurması gerekecektir²².

III. VATANDAŞLIK HUKUKUNUN KAYNAKLARI

A. Uluslararası Kaynaklar

Uluslararası kaynak olarak ilk akla gelen uluslararası sözleşmelerdir. Bunları bir bölümü dünyanın belli bir bölgesinde yürürlükte iken bir kısmının yürürlüğü belli bir bölgeyle sınırlanmamıştır. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, Tabiiyetten Doğan Kanunlar İhtilafının Halli Hakkındaki La Haye Sözleşmesi, Çok Vatandaşlık Hallerinin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair BM Sözleşmesi, Vatansızlık Hallerinin Azaltılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, Lozan Barış Antlaşması, Türk ve Rum Ahalisinin Mübadelesine Dair Antlaşmaları

²⁰ Doğan, s. 10.

²¹ Doğan, s. 10-11.

²² Kişi ile devlet arasında vatandaşlık ilişkilerini açıklayan görüşler için bkz. Doğan, s. 8-12.

örnek olarak gösterilebilir. Bu sayılanlar gerçek kişiler için düzenlenmiştir. 1944 tarihli Milletlerarası Sivil Havacılık Atlaşmasında da şeylerin tabiiyetine ilişkin husus düzenlemiştir.

B. Ulusal Kaynaklar

Vatandaşlık hukuku bir iç hukuk dalı olması nedeniyle ulusal kaynaklar da vatandaşlık hukukunun en önemli kaynağını oluşturmaktadır. Başta anayasalarda vatandaşlığa ilişkin temel ilkelerin yer alması mümkündür. Sonrasında devletler bu temel ilkeler çerçevesinde vatandaşlığın kazanılması, yitirilmesi gibi konuları düzenleyen kanunları kendi takdirine göre yaparlar.

Türk hukuku açısından başta Anayasa olmak üzere, Türk Vatandaşlık Kanunu, İskan Kanunu (m.3, m.4, m.5, m.6, m.7, m.8, m.17), Nüfus Hizmetleri Kanunu (m.2, m.3, m.8, m.8/A, m.11, m.14, m.20, m.25), Türk Ticaret Kanunu (m.40, m.232, m.317, m.355, m.569, m.588, m.940) Türk Sivil Havacılık Kanunu (m.49), Türk Medeni Kanunu (m.51, m.59, m.102), Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik vatandaşlık hukukunun ulusal kaynakları arasında sayılabilir.

Ulusal kaynaklar arasında vatandaşlık hukuku açısından ulusal mahkeme kararlarını da unutmamak gerekir. Anayasa gereği idarenin her türlü eylem ve işleminin yargı denetimine tabi olması nedeniyle vatandaşlığın kazanılmasında kaybedilmesinde idare taraf olduğuna göre vatandaşlık hukuku alanında doğacak uyumsuzlukların da yargı denetimine tabi olacağı kuşkusuzdur. Bu yönüyle Anayasa Mahkemesi, Danıştay ve diğer idari yargı organlarının kararları mevzuatın yorumu, uygulanması, mevzuatın bulunmaması hallerinde içtihat oluşturulması bakımından vatandaşlık hukukuna kaynaklık etmektedir²³.

C. Doktrin

Doktrin, vatandaşlık hukuku açısından da yardımcı hukuk kaynağı niteliğindedir. Bu anlamda doktrin iki misyonu vardır: Hem karşılaştırmalı hukuk yardımıyla vatandaşlık hukukundaki gelişmeleri takip eder ve bu doğrultuda

²³ Güngör, s.41.

vatandaşlık hukukuna ilişkin hukuki düzenlemelerin taslak ve çalışmalarına katkıda bulunur hem de mevcut mevzuatı tartışarak gerek kuralların uygulanmasında gerekse yeni kuralların oluşumunda ikincil derecede rol oynar.

IV. VATANDAŞLIK HUKUKUNUN GENEL İLKELERİ

Devletler menfaatlerinin gereği olarak vatandaşlık hukuku alanında düzenleme yapma serbestisine sahiptir. Ancak devletlere sınırsız düzenleme yapma yetkisinin tanınmasının zamanla bazı sakıncaları da doğurduğu tecrübe edilmiştir. Bu nedenle devletlerin vatandaşlıkla ilgili kuralları koyarken sahip oldukları serbestinin bazı genel esaslarla sınırlandırılması gerektiği sonucuna varılmıştır²⁴. Bu sınırlayıcı genel esaslar, pozitif bir norm niteliğinde olmayıp; klasik ilke²⁵, direktif²⁶, prensip²⁷, ideal²⁸ olarak da ifade edilmektedir. Nasıl ifade edilirse edilsin bu esaslar pozitif bir norm niteliğinde olmadığından bağlayıcı niteliği de bulunmamaktadır. Buna rağmen yukarıda değindiğimiz gibi doğabilecek sıkıntıları önlemek adına bu ilkelere bağlı kalınsa da, menfaatin gerektirdiği ölçüde de bu ilkeler devletlerce ihlal edilebilmektedir.

Milletlerarası Hukuk Enstitüsünün 1895 yılında yaptığı Cambridge toplantısı neticesinde ortaya çıkan tavsiye kararında yer alan vatandaşlık hukukuyla ilgili bu ilkeler²⁹, sonraki bir tarihte kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde de karşımıza çıkmaktadır³⁰.

A. Herkesin Bir Vatandaşlığı Olmalıdır

Bu ilkenin amacı kişilerin vatansız kalmasını önlemektir. Vatansızlığın, kişilerin herhangi bir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmaması halini ifade ettiği

²⁴ Erdoğan Göger, *Türk Tabiiyet Hukuku*, A.Ü.H.F.Y., Ankara, 1974, s.14-15.

²⁵ Güngör, s.20.

²⁶ Doğan, s.26.

²⁷ Erdem, s.12; Hicri Fişek, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, A.Ü.H.F.Y., Ankara, 1959, s.19.

²⁸ Aybay, Özbek, s.51.

²⁹ Güngör, s.20.

³⁰ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A(III) sayılı kararıyla ilan edilmiştir.

dikkate alındığında, bir devletin vatandaşı olmak, kişi bakımından vatandaş olarak yararlanacağı hakları devletten talep etme, devlet bakımından ise ancak kendi vatandaşının yerine getireceği yükümlülükleri kişiden talep etme imkanı vermektedir.

Bu ilke, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 15. maddesinin 1. fıkrasında; “Herkesin bir vatandaşlığa hakkı vardır.” şeklinde düzenleme ile ifade edilmiştir. Maddedeki düzenleme biçimine bakıldığında vatandaşlık bir hak olarak ele alınmıştır. Buna rağmen bu ilke direktif bir ilke olup pozitif anlamda bağlayıcılığı olmadığından, vatandaşlıktan çıkarılma şartlarının gerçekleşmesi halinde kişinin vatandaşlıktan çıkarılması veya vatandaşlığa kabul için gerekli şartların sağlanmaması durumunda vatandaşlığa kabul edilmemesi ile bu ilke ihlal edilebilmektedir. Ama zaman zaman bu ilke ihlal edilse de uygulamada vatansızlık halinin çeşitli sınırlara yol açması nedeniyle istenmeyen bir durum olduğu da gerçektir. Örneğin; Türkiye’de yaşayan ancak Türk vatandaşı olmayan kişi, Anayasamızın sağladığı eğitim hakkından³¹, sağlık hakkından³² yararlanabilecekken, olağanüstü hallerde vatandaştan istenebilecek hizmetler bu kişilerden istenemeyecektir. Ya da Türkiye’de yaşadığı halde Türk vatandaşı olmayan kişiler de seçme ve seçilme hakkından yararlanamayacaktır. Keza vatansız bir kişinin hukuksal işlemlerinin geçerli olup olmadığı saptanması bakımından ehliyetinin belirlenmesi de sorun teşkil edecektir³³. Çünkü genel olarak kişinin ehliyeti, vatandaşı olduğu ülkenin hukukuna göre belirlenebilecekken, vatansız kişinin ehliyetinin tespiti için başka bir hukuk kuralına ihtiyaç duyulacaktır.

Uygulamada vatansızlık hali çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Mesela doğum yeri esasının kabul edildiği bir ülkenin vatandaşının çocuğu kan esasının kabul edildiği bir ülkede doğarsa veya kan esasının kabul edildiği ülkede doğan çocuğun ana ve/veya babasının hiçbir devletin vatandaşı olmaması halinde doğan çocuk, vatansız kalacaktır. Benzer bir durumda bulunmuş çocuklar için söz konusudur. Doğum yeri esasının kabul edildiği ülkede bulunan çocuğun doğum yeri tam olarak bilinemediğinden ya da kan esasını kabul edildiği ülkede bulunan

³¹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Kanun nu. 2709, Kabul t. 18 Ekim 1982, RG, 9 Kasım 1982, 17863), m. 42.

³² 1982 tarihli Anayasa, m. 56.

³³ Aybay, Özbek, s. 53.

çocuğun ana ve/veya babasının vatandaşlığı tespit edilemediğinden yine vatansızlık durumu gündeme gelecektir.

TVK'da³⁴ bu ilkeye hizmet eden düzenlemeler mevcuttur. Nitekim anılan Kanunun 6. maddesinde; hem soy bağı (kan) esasına göre hem de doğum yeri (toprak) esasına göre Türk Vatandaşlığının kazanılabileceği düzenlenmek suretiyle her iki durumdan kaynaklanabilecek vatansızlığın önlenmesi amaçlanmıştır. Yine aynı Kanunun 8. maddesinin 2. fıkrasında; Türkiye'de bulunmuş çocuğun aksi sabit olmadıkça Türkiye'de doğmuş sayılacağı da bu ilkenin yansıması olarak kabul edilebilir.

B. Herkesin Yalnız Bir Vatandaşlığı Olmalıdır

Bu ilkenin amacı çifte veya çok vatandaşlığın önlenmesidir. Çifte vatandaşlık kişinin vatandaşı olduğu ülkeden başka bir ülkenin de vatandaşı olması hali iken, çok vatandaşlık birden fazla ülkenin vatandaşı olması halidir. Örneğin; kişi, evlenme ile vatandaşlığın kazanıldığı yabancı bir ülke vatandaşı ile evlenerek çifte vatandaşlığa sahip olabilir. Ya da kan esasının kabul edildiği farklı ülke vatandaşı ana ve babanın çocukları da doğum yeri esasının kabul edildiği bir ülkede doğmuş ise çocuk bakımından çok vatandaşlık hali söz konusu olacaktır.

Uzun yıllar boyunca çifte veya çok vatandaşlık çeşitli sebeplerle arzu edilmeyen bir durum olduğu için çeşitli politikalarla bu önlenilmeye çalışılmıştır. Devletlerin çifte veya çok vatandaşlığı istememesi doğal karşılanabilir. Örneğin, savaş hali gibi bazı özel durumlarda, devletler kendisinden yükümlülük bekleyeceği kişileri bilmek isteyecektir³⁵. Ancak günümüzde artan talepler karşısında bu ilke geçerliliğini yitirmiştir. Devletlerarası ilişkilerin artması veya savaşlar nedeniyle yaşanan göç hareketlerinin bu ilkeden sapılmasına neden olduğu söylenebilir. Nitekim, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinde bu ilkenin göz ardı edildiği görülmektedir³⁶.

Türkiye, çifte vatandaşlık hakkını vatandaşlarına 2383 sayılı Kanunla 13.02.1981 tarihinden bu yana vermiştir. TVK'nın 7. maddesinin 1. fıkrasında;

³⁴ Türk Vatandaşlığı Kanunu (Kanun nu. 5901, Kabul t. 29 Mayıs 2009, RG, 12 Haziran 2009, 27256)

³⁵ Doğan, s. 28.

³⁶ Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi 14-17 maddeler.

Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı ana veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuğun Türk Vatandaşı olduğu düzenlenmek suretiyle doğum yeri esasının kabul edildiği bir ülkeden doğan çocuğun çifte vatandaşlığı kabul edilmiştir.

Öte yandan çifte vatandaşlığın özel hukuk alanında bir çok probleme yol açacağı ileri sürülse de, kanunlar ihtilafı hukukunda çok vatandaşlığa bağlı problemler milletlerarası özel hukukun konuları arasında yer almış olup; bu problemler milletlerarası özel hukukta çözülmüş ve bundan sonra da çözülecek problemlerdir³⁷.

C. Kişi Vatandaşlığını Değiştirmede Serbest Olmalıdır

Bu ilkenin anlamı olumlu yönden, kişi istediği zaman vatandaşlığı terk edebileceği gibi istediği devletin de vatandaşlığına girebileceği; olumsuz yönden, hiç kimseye rızası dışında vatandaşlık yükletilemeyeceği gibi, rızası dışında vatandaşlığı terk etmesi mecbur kılınamaz³⁸. İnsan Hakları Evrensel Beyannameininin 15. maddesinin 2. fıkrasında; hiç kimsenin, keyfi olarak yurttaşlığından veya yurttaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılamayacağı düzenlenmiş olup; kişinin bu serbestisi de insan hakkı olarak ifade edilmiştir. Zira aksi bir kural, devletin bir kişiyi kendi tabiiyetinde zorla tutması nasıl kişinin özgürlüğü ile bağdaşmaz ise diğer bir devletin de o kişiyi iradesi dışında kendi tabiiyetine alması da kişinin özgürlüğü ile bağdaşmaz. Keza devlet kişinin iradesi dışında vatandaşlıktan çıkmaya kişiyi mecbur bırakan uygulamalara da başvuramaz.

Bununla birlikte kişinin bu serbestine çeşitli sınırlamalar getirilebilir. Örneğin TVK'nın 'Türk Vatandaşlığından Çıkma' halini düzenleyen 25. maddesinde öngörülen şartlardan biri de, herhangi bir suç veya askerlik hizmeti nedeniyle aranan kişilerden olmamaktır. Dolayısıyla herhangi bir suçtan aranan veya askerlik hizmetini yerine getirmek istemeyen vatandaşa vatandaşlıktan çıkma noktasında serbestlik tanınmamıştır. Aynı şekilde kanunda belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde de kişinin iradesi dışında vatandaşlığının kaybına karar verilebilir. İstisnai bir durum olarak toprak ilhakında vatandaşlık zorla yükletilse de, bunun sakıncasının

³⁷ Nomer, s. 9.

³⁸ Gülören Tekinalp, "Tabiiyetin Genel İlkeleri ve 1964 tarihli Türk Vatandaşlık Kanunu" *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 1-4, 1973, s. 495.

ortadan kaldırılması için vatandaşlığı değişmiş olan kişilere eski vatanını seçme hakkı verilir³⁹.

Bu ilkenin diğer bir sınırı da kişinin kendisine tanınan bu hakkı kullanarak vatansız kalmayı tercih etmemesidir. Çünkü vatansız kalmak kişiye tanınmış bir hak deęildir⁴⁰.

Sonuç olarak, bu ilkeler direktif niteliğinde de olsa özellikle ‘Herkesin Bir Vatandaşlığı Olmalıdır’ ilkesine TVK’da vatandaşlığın kazanılmasında hem soy bağı esasının hem de doğum yeri esasının birlikte kabul edilmesiyle büyük oranda riayet edildiğinin söylenmesinde bir sakınca olmasa da, Kanunda getirilen bazı kurallar nedeniyle diğer ilkelerin uygulanmasından zaman zaman sapıldığı ileri sürülebilir.

V. VATANDAŞLIĞIN TÜRLERİ

Vatandaşlığın türlerinden kastedilen şey, aslında vatandaşlığın kazanılması yollarıdır. Vatandaşlık iki yolla kazanılabilir: Asli vatandaşlık ve müktesep vatandaşlık.

A. Asli Vatandaşlık

Asli vatandaşlık doğumla kazanılan vatandaşlık türüdür. Diğer bir ifadeyle kişi bu vatandaşlığı doğum anında ve doğum nedeniyle kazanmaktadır. Dolayısıyla asli vatandaşlığın kazanılması tamamen doğum olgusuna bağlanmıştır. Diğer taraftan doğumla kazanılacağı kanunla düzenlendiğinden kişinin ayrıca bir başvuruda bulunması, herhangi bir şartı sağlanması ya da herhangi bir makamın onayının olması beklenmez. Bu nedenle asli vatandaşlığın belirtici (izhari) olduğunu ifade etmek mümkündür⁴¹. Bu vatandaşlık doğumla kazanıldığı için doğumun gerçekleştiği andan itibaren de vatandaşlık bağı kurulmuş olacaktır.

Asli vatandaşlık, soy bağı esası veya doğum yeri esası olmak üzere iki yöntemle veya iki yöntemin bir arada uygulanması ile kazanılabilir. Bu yöntemlerden

³⁹ Muammer Raşit Seviğ, *Devletler Özel Hukuku; Giriş, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1983, s. 69.

⁴⁰ Doğan, s.29.

⁴¹ Göğer, s.19.

hangisinin tercih edileceği devletlerin vatandaşlık politikaları ile alakalıdır. Örneğin; göç alan devletler kendi vatandaşlığının kazanılmasını arzu ediyorlarsa doğum yeri esasını, arzu etmiyorlarsa soy bağı esasını benimserken, göç veren devletler kendi vatandaşlığının kazanılmasını arzu ediyorlarsa soy bağı esasını, arzu etmiyorlarsa doğum yeri esasını benimseme yoluna gitmektedirler⁴².

1. Soy bağı (Kan) Esası (Jure Sanguinis)

Soy bağı esasını, kişinin doğumu dolayısıyla kan bağı ile bağlandığı ana ve/veya babasının vatandaşlığını kazanması halidir. Bu esasa göre vatandaşlığın kazanılmasında kişinin ana ve/veya babasıyla kan bağının bulunması esas olduğundan doğumun ana ve/veya babanın vatandaşı olduğu ülkede ya da yabancı bir ülkede gerçekleşiyor olması fark etmeyecektir.

Bu esası savunanlara göre, doğan çocuk ailesinin yıllardan hatta nesillerden beri bağlı bulunduğu cemiyetin gelenek ve görenekleri ile müşterek amaçları ile yoğrulmuş olan havası içinde gerçek bir vatandaş olacaktır⁴³.

Ancak söz konusu tabii kan bağı hukuki kan bağı halini almadıkça tek başına bu esasa göre vatandaşlığın kazanılmayacağı da göz ardı edilmemesi gereken bir konudur⁴⁴.

2. Doğum Yeri (Toprak/Mevlit) Esası (Jure Soli)

Doğum yeri esasına göre kişinin ana ve/veya babasının vatandaşlığının herhangi bir önemi olmamakta ve kişi üzerinde doğduğu ülkenin vatandaşı sayılabilmektedir. Dolayısıyla doğum hangi ülke sınırları içerisinde gerçekleşmişse o devletin vatandaşlığı kazanılmaktadır. Burada ülke sınırından ne anlaşılması gerektiği akla gelebilir. Uluslararası hukuka göre her devletin ülkesinin kara, deniz ve hava bölümlerinden oluştuğu kabul edildiğinden ülkenin kara, deniz ve hava bölümlerinden herhangi birinde doğan çocuk ülkenin vatandaşı sayılabilmektedir⁴⁵.

⁴² Doğan, s. 30-31.

⁴³ Fişek, s. 13.

⁴⁴ Doğan, s. 31.

⁴⁵ Aybay, Özbek, s. 101.

Doğum yeri esasının savunucularına göre, çocuğun hem doğduğu ve yaşadığı toplumun adetlerini, eğitimini, terbiyesini görmesi hem de hayatını idame ettirdiği ve kazanç sağladığı devletin kanunlarını en iyi bilmesi olağandır⁴⁶.

3. Karma Esas

Karma esasta ülkede hem soy bağı esasını hem de doğum yeri esasını bir arada uygulanmaktadır. Yukarıda değindiğimiz gibi karma esas ‘Herkesin Bir Vatandaşlığı Olmalıdır’ ilkesine hizmet etmektedir.

Devletler soy bağı veya doğum yeri esasına eşit ölçüde yer verebilecekleri gibi, herhangi bir esasa öncelik verip diğer esasını tali nitelikte uygulayabilmektedir.

TVK karma esasını benimsemekle birlikte asli vatandaşlığın kazanılmasında soy bağı esasına öncelik vermiştir. Nitekim Kanunun 7. maddesinde; “(1) Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı ana veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuk Türk vatandaşıdır. (2) Türk vatandaşı ana ve yabancı babadan evlilik birliği dışında doğan çocuk Türk vatandaşıdır. (3) Türk vatandaşı baba ve yabancı anadan evlilik birliği dışında doğan çocuk ise soy bağı kurulmasını sağlayan usul ve esasların yerine getirilmesi halinde Türk vatandaşlığını kazanır.” hükmü düzenlenmek suretiyle vatandaşlığın kazanılmasında temel esas soy bağı esasını vurgulanmıştır. Doğum yeri esasını ise soy bağı esasına göre vatandaşlığın kazanılmaması haline bağlanmıştır. Buna göre, Kanunun 8. maddesinde; Türkiye’de doğan çocuğun, yabancı ana ve babasından dolayı doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamadığı takdirde, doğumdan itibaren Türk vatandaşı olduğu kabul edilmiştir. Keza yine aynı maddede Türkiye’de bulunmuş çocuğun, aksi sabit olmadıkça Türkiye’de doğmuş sayılacağı düzenlenerek, doğum yeri esasını karine olarak kabul edilmiştir.

B. Sonradan Kazanılan Vatandaşlık

Sonradan kazanılan (müktesep)⁴⁷ vatandaşlık, kişinin doğumdan sonra ve doğumdan başka bir sebeple vatandaşlık kazanması halidir. Bu sebeplerin arasında yer alan evlenme ve evlat edinme vatandaşlık kanunlarında yer almakta ve hukuki

⁴⁶ Göğer, s. 20.

⁴⁷ Aybay, Özbek, s. 105.

işlemin neticesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine sebeplerden vatandaşlığa alınma (telsik) kişinin iradesi ile olup vatandaşlık kanunlarında yer verilmektedir. Diğer sebepler arasında gösterilen arazi terk ve ilhakı ile ahali mübadelesinin ise milletlerarası bir anlaşmanın hükümlerinden kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Biz tezimizin ikinci bölümünde Türk Vatandaşlık Hukukunda idari başvuru yollarını anlatırken sonradan kazanılan vatandaşlık hallerine değineceğiz.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK VATANDAŞLIK HUKUKUNDA İDARİ BAŞVURU YOLLARI

I. TÜRK VATANDAŞLIĞININ KAZANILMASINDA İDARİ BAŞVURU YOLLARI

Türk vatandaşlığının idari yollardan kazanılması vatandaşlığın doğumdan sonra ve doğumdan başka bir sebeple kazanma hallerini ifade etmektedir. Türk vatandaşlığının idari yollardan kazanılması TVK'nın 11. maddesi ile 20. maddesi arasında ve 43. maddesinde yer alan hükümlerde düzenlenmiştir.

Vatandaşlığın sonradan kazanılması TVK'nın 10. maddesine göre; yetkili makam kararı, evlat edinilme ve seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşir. Yetkili makam kararı ile vatandaşlığın kazanılması ise TVKUY'nin 14. maddesine göre; Türk vatandaşlığının genel olarak kazanılması, Türk vatandaşlığının istisnai olarak kazanılması, Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması ve Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılması olmak üzere dört şekilde gerçekleşmektedir.

A. Yetkili Makam Kararı İle Türk Vatandaşlığının Kazanılması

Vatandaşlığın yetkili makam kararı ile kazanılmasına teknik hukuk dilinde telsik adı verilir⁴⁸. 'Telsik'in sözlük anlamı, bir kişinin mensup olduğu kabileden ayrılıp başka bir kabileye geçmesidir⁴⁹. Türk hukukunda telsik, kişinin vatandaşlık bağı ile bağlı bulunmadığı bir devletin vatandaşlığına istemi üzerine ve o devletin yetkili makamının kararıyla vatandaşlığa alınması anlamında kullanılmaktadır⁵⁰. Yani TVK'da düzenlenmiş olan genel olarak Türk vatandaşlığının kazanılması, Kanunda aranan şartları taşıyan ilgilinin başvurusu neticesinde yetkili makamın kararı ile vatandaşlığın kazanılması halidir. Dolayısıyla genel olarak Türk vatandaşlığının kazanılmasının üç unsuru vardır:

⁴⁸ Erdem, s. 107.

⁴⁹ Göğer, s. 60; Seviğ, s. 99; Aybay, Özbek, s. 105.

⁵⁰ Aybay, Özbek, s. 105.

- (1) Kanunda öngörülen şartların sağlanması,
- (2) Şartları sağlayan kimsenin başvurusu,
- (3) Yetkili makamın kararı.

Yukarıda yer verilen bu üç unsurun bir arada bulunması gerekmektedir. Ancak şartların sağlanıyor olması kişinin muhakkak vatandaşlığa alınacağı, diğer bir ifadeyle, yetkili makamın başvuruyu kesinlikle kabul edeceği anlamını taşımamaktadır. Çünkü vatandaşlığa kabul, devletin ülkesi üzerinde sahip olduğu hakimiyet ve egemenlik hakkını ilgilendiren bir konu olup; aksi durum devletin bu hakkını ihlal eder⁵¹. Dolayısıyla yetkili makamın vatandaşlığa alınma ile ilgili yapılan başvuru konusunda takdir hakkı olduğu kuşkusuzdur. Zira başvuruda bulunan bir kişinin vatandaşlığa alınması devletin siyasi çıkarlarıyla örtüşmeyebilir veya milli güvenliği tehdit edebilir.

Başvuruda bulunan kişi açısından başka bir devletin vatandaşı olup olmamasının bir önemi yoktur. Yani kişi başka bir devletin vatandaşı dahi olsa başvuruda bulunabilir. Diğer taraftan kişi vatansız da olsa şartları taşıdığı müddetçe vatandaşlığa alınabilir. Böylece ‘herkesin bir vatandaşlığı olmalı’ direktif ilkesine hizmet edilmiş olur.

Doğumla kazanılan vatandaşlıkla sonradan kazanılmış vatandaşlık arasında vatandaşa sağlanmış haklar ve yükümlülükler bakımından hukuken herhangi bir fark olmadığı ileri sürülebilirse de, TVK’nın 28. maddesinde, aslen (doğumla) Türk vatandaşı olanların izinle Türk Vatandaşlığından çıkmaları halinde bu kişilere bazı hukuki imkanlardan yararlanmaya devam edebileceği yönündeki düzenleme ile aslen vatandaşlığı kazananlara sonradan vatandaşlığı kazananlardan farklı olarak, hukuki imkan sağlandığı söylenebilir⁵².

TVK’nın sistematığına bakıldığında yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılması halleri beş ayrı maddede düzenlenmiştir: Genel Olarak Vatandaşlığa Alınma⁵³ (m.11), Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İstisnai Haller (m.12), Türk Vatandaşlığının İkamet Şartı Aranmaksızın Yeniden Kazanılması

⁵¹ Göger, s. 61; Şakir Berki, “Devletler Hususi Hukukunda Tabiiyet, Yabancıların Hukuku, Kanunlar İhtilafı ve Yargılama Usulünün Tatbiki Prensipleri”, *Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 1-2, 1950, s. 222.

⁵² Erdem, s. 107; Berki, s. 223.

⁵³ TVK’nın 11. maddesinin başlığı ‘Başvuru İçin Aranılan Şartlar’ olsa da, Kanunun Uygulama Yönetmeliğinde aynı şartların yer aldığı 15. maddesinin başlığının ‘Türk Vatandaşlığının Genel Olarak Kazanılması’ şeklinde olmasından çıkartılmaktadır.

(m.13), Türk Vatandaşlığının İkamet Şartına Bağlı Olarak Yeniden Kazanılması
(m.14), Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılması (m.16).

1. Türk Vatandaşlığının Genel Olarak Kazanılması

a. Genel Olarak

Kanunda öngörülen şartları taşıyan yabancıya başvurusu üzerine yetkili makamın kararıyla Türk Vatandaşlığının kazanılması imkanı veren olağan bir yoldur. Yani vatandaşlığı kazanmak isteyen kişinin herhangi bir özel durumu yoksa (mesela evlilik gibi) o kişi hakkında genel olarak vatandaşlığa alınma hükümleri uygulanacaktır. Vatandaşlığa alınmak için kanunda yer alan bu şartlar, kişinin ülke ile sıkı irtibatının, uyumunun veya entegre olmasının tespitine yöneliktir⁵⁴.

Türk vatandaşlığının genel olarak kazanılmasına ilişkin şartlar TVK'nın 11. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. Aynı şartlara TVKUY'nin 15. maddesinde de yer verilmiştir.

Diğer taraftan,7039 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla⁵⁵ mülga edilen TVK'nın 11. maddesinin 2. fıkrasında Türk vatandaşlığının genel olarak kazanılmasına ek şart düzenlenmişti. Buna göre; Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılarda, aynı maddenin 1. fıkrasında sayılan şartlarla birlikte, taşıdıkları devlet vatandaşlığından çıkma şartı da aranabileceği, bu takdirin kullanılmasına ilişkin esasların tespitinin Bakanlar Kurulunun yetkisinde olduğu düzenlenmişti. Bu hüküm ile genel olarak vatandaşlığa alınma şartını gerçekleştiren her yabancından taşıdıkları ülke vatandaşlığından çıkması istenmediği gibi, bu şartın istenebilmesi için de diğer şartların taşınması gerekmekteydi. Düzenleme, özellikle vatandaşlığın kazanılabilmesi için Türk vatandaşlığından ayrılmayı şart koşan ülke vatandaşlarının Türk vatandaşlığını kazanmayı istemeleri halinde onlarda da önceki vatandaşlıklarını terk etmelerini isteme yetkisi veren bir mukabelei bilmisil tedbiri gibiydi⁵⁶. Bu yetkinin ise nasıl kullanılacağına ilişkin usul ve esaslar Bakanlar Kurulu tarafından belirleniyordu.

⁵⁴ Doğan, s. 63.

⁵⁵ Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Kanun nu.7039, Kabul t.19 Ekim 2017, RG, 3 Kasım 2017, 30229)

⁵⁶ Doğan, s. 73.

Bu şartın istenilmesi vatandaşlık hukukunun genel ilkelerinden olan herkesin yalnız bir vatandaşlığı olmalı ilkesine de hizmet ettiği söylenebilir. Ancak doktrinde bu şartın hangi anda aranacağı ve bu şartı hangi makamın ilgiliden talep edeceğine ilişkin olarak herhangi bir hüküm bulunmamasının büyük eksiklik olduğu ve TVK'nın temel olarak çok vatandaşlığa izin veren politikasına aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirilmekteydi⁵⁷.

Mülga edilmenin gerekçesi olarak 5901 sayılı TVK'nın 10. maddesine eklenen ikinci fıkrasında yapılan düzenleme nedeniyle anılan Kanunun 11. maddesinin 2. fıkrasının yürürlükten kaldırıldığı belirtilmiştir⁵⁸. Sözü edilen değişiklikle TVK'nın 10. maddesine eklenen 2. fıkrasında; “Bu Kanun uyarınca sonradan Türk vatandaşlığının kazanılmasında uygulanacak temel ilke ve esaslar ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri alınmak suretiyle Bakanlıkça belirlenir.” hükmüne yer verilmiştir. Bu eklenen hüküm ile Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasında uygulanacak temel ilke ve esasların günün değişen şartlarına göre belirlenmesine imkân sağlanması amaçlanmıştır.

TVK'nın 11. maddesinin 2. fıkrasında Bakanlar Kurulunun tespit edeceği esaslar ile 10. maddenin 2. fıkrasında Bakanlıkça belirlenecek temel ilke ve esasların içeriğinin farklı olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Zira ilk durumda Bakanlar Kurulunca tespit edilecek esaslar ek şart olarak istenebilecek olan yabancının önceki vatandaşlığından çıkması hususu ile ilgili iken, ikinci durumda Türk Vatandaşlığının kazanılmasında uygulamaya yönelik İçişleri Bakanlığınca ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri alınmak suretiyle belirlenecek temel ve ilke esaslardır. Dolayısıyla İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek temel ilke ve esaslarla yabancından Türk Vatandaşlığının kazanılması için başka şartın yerine getirilmesini isteyemez. Kanuni bir dayanak olmaksızın çıkma şartının idarenin takdir yetkisi kapsamında istenebileceği bir an için kabul edilse de, bu durumun, Anayasa'nın 66. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenmiş olan vatandaşlıkla ilgili kanunilik ilkesine aykırılık teşkil edeceğini kabul etmek gerekir.

⁵⁷ Zeynep Derya Tarman, “29.5.2009 tarihli ve 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na Göre Vatandaşlığın Kazanılması, Kaybı ve Çok Vatandaşlık”, *Prof. Dr. Tuğrul Arat'a Armağan*, 2012, s.1069.

⁵⁸ Her ne kadar mülganın gerekçesi olarak TVK'nın 10. maddesine 2. fıkranın eklenmesi gösterilmiş ise de, bunun takdiri olarak istenilen yabancı ülke vatandaşlığından çıkılmasının istenilmesinden neden vazgeçildiğini yeterince izah etmediğini düşünmekteyiz.

Öte yandan, burada vurgulanması gereken nokta, bu şartların yetkili makam kararıyla tüm Türk vatandaşlığını kazanma türleri için aranıp aranmayacağıdır. Yetkili makamın kararıyla Türk vatandaşlığına alınmaya ilişkin diğer türlere ilişkin maddelerde, ‘genel olarak vatandaşlığın kazanılması’ hükümlerine herhangi bir gönderme yapılmaksızın bağımsız ve ayrı şartlar düzenlenmiştir⁵⁹.

b. Türk Vatandaşlığının Genel Olarak Kazanılmasının Şartları

TVK’nın ‘Başvuru İçin Aranılan Şartlar’ başlıklı 11. maddesinin 1. fıkrasında; “*Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancılarda; a) Kendi millî kanununa, vatansız ise Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak, b) Başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmek, c) Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini davranışları ile teyit etmek, ç) Genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmamak, d) İyi ahlak sahibi olmak, e) Yeteri kadar Türkçe konuşabilmek, f) Türkiye’de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmak, g) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak, şartları aranır.*” hükmü yer almıştır.

ba. Ergin ve Ayırt Etme Gücüne Sahip Olmak

Kişinin başvurusunun kabul edilebilmesi için ehliyet şartının sağlanmış olması gerekmektedir. Yani başvuruda bulunan yabancı, TVK’nın 11. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi uyarınca ya kendi millî kanununa, ya da vatansız ise Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmalıdır.

Bu bendin gerekçesinde de; Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen kişinin, kendi milli kanununa göre, vatansız ise Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olması gerektiği ifade edilmiştir. Erginlik yaşının belirlenmesinde, başvuran kişinin kendi milli kanunu uygulanacaktır. Vatansız olanlar ise, Türk Medeni Kanununun ilgili hükümlerine tabi olacaktır.

Vatansızlar bakımından uygulanacak hukukun belirlenmesi bakımından TVK ile Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun hükümleri ile sonuç itibarıyla uyumludur⁶⁰. Nitekim MÖHUK’un 9. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, hak ve

⁵⁹ Güngör, s. 76-77.

⁶⁰ Güngör, s. 78; aynı yönde bkz. Doğan, s. 65; aksi yönde bkz. Erdem, s. 115-116.

fiil ehliyeti kişinin milli hukukuna göre belirleniyorken, aynı Kanunun 4. fıkrasının (a) bendi uyarınca vatansız kişi hakkında yerleşim yeri, bulunmadığı hallerde mutad mesken, bu da yoksa dava tarihinde bulunduğu ülke hukuku uygulanacağı hükmünden hareketle, Türkiye’de yerleşme niyeti ile beş yıl ikamet eden vatansızın yeri Türkiye olduğundan her iki durumda da vatansız kişi hakkında Türk Hukuku uygulanacaktır.

Erginlikten kastedilen şey rüşt halinin varlığıdır. Rüşt hali, öncelikle yabancı kişi, başka bir devletin vatandaşı ise bu devletin hukukuna göre sağlanması gerekir. Bu konuda doğrudan Türk hukukuna başvurulamaz. Kişi vatansız olduğu takdirde Türk Hukukuna göre ergin olup olmadığı belirlenecektir. Türk Hukukuna göre erginlik üç şekilde gerçekleşir: Türk Medeni Kanununun (TMK) 11. maddesinin 1. fıkrasına göre; ya erginlik onsekiz yaşın doldurulmasıyla başlar, ya aynı maddenin 2. fıkrasına göre; evlenme kişiyi ergin kılar ya da aynı Kanunun 12. maddesine göre; on beş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir. O halde, TVK’da ergin olma şartı arandığına ve TMK’da üç farklı şekilde erginlik sağlandığına göre erginliğin hangi usul ile sağlandığı Türk vatandaşlığının kazanılması bakımından bir fark oluşturmayacağı söylenebilir.

Kişi ergin olmanın yanı sıra aynı zamanda ayırt etme gücüne de sahip olmalıdır. Her ne kadar maddenin gerekçesinde erginlik bakımından öncelikle milli kanunun uygulanması gerektiği vurgulanmış ise de, maddenin yazılış biçiminden öncelikle milli kanununa başvurulması gerektiği ayırt etme gücünün tespiti açısından da geçerlidir. Yine vatansız olan kişi bakımından ayırt etme gücünün olup olmadığı Türk Hukukuna göre belirlenecektir. TMK’nın 13. maddesinde; *“Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir.”* hükmüne yer verilmiştir.

Yetkili makamın başvuran kişinin ergin olup olmadığını tespit etmesi nispeten daha kolaydır, nitekim erginlik belge ile ortaya konulabilir. Asıl sorun daha soyut bir kavram olması nedeniyle ayırt etme gücünün olup olmadığının tespitinde ortaya çıkacaktır. Diğer bir deyişle, örneğin, TMK’da yazılış biçimiyle ergin olan ve akıl hastalığı, akıl zayıflığı vs. olmayan herkesin akla uygun biçimde hareket etme iktidarına sahip olduğu yönündeki karineden hareketle aslolanın kişinin ayırt etme gücünün bulunduğu olup, karineyi çürütmek için kanıt getirme yükü de karinenin

aksini iddia edene ait olacaktır⁶¹. Dolayısıyla vatansız bir kişinin, ayırt etme gücünün olmadığını da yetkili makamın ortaya koyması gerekeceği sonucu çıkmaktadır.

bb. Türkiye’de Beş Yıl İkamet Etmek

Türk Vatandaşlığı Kanununun 11. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine göre; başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmek gerekmektedir. Genel olarak vatandaşlığa alınma şartlarının içinde belki de en önemlisinin bu şart olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü vatandaşlığı talep edilen ülkenin gelenek göreneklerinin, toplum yaşamının, hukuk kurallarının benimsenip benimsenmediğinin tespiti bakımından ikamet şartı önemlidir. Nitekim bu hükmün gerekçesinde de; Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyeliğinin gündemde olmasının ve çevresindeki ülkelerde yaşayan çok sayıda kişi ile tarihi ve sosyolojik bağının bulunmasının, Türk vatandaşlığı için başvuranların sayısının artmasına neden olacağı, beş yıllık bir sürenin aranmasının, Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen kişinin Türkiye’yi yaşamak istediği bir yer olarak benimsediğine ve topluma uyum sağladığına ilişkin göstergelerden biri olarak değerlendirildiği belirtilmek suretiyle yabancının, Türkiye’yi benimsediğinin ve Türk toplumuyla uyumu yakaladığının tespitinde ikamet şartının önemi vurgulanmıştır.

Ayrıca aynı Kanunun 15. maddesinde ikamet ne anlaşılması gerektiği düzenlenmiştir. Buna göre; bir yabancı için ikamet, Türk kanunlarına uygun olarak Türkiye’de oturmaktır. İki madde hükmünün birlikte yorumlanmasından, ikamet şartının sağlanması için önemli olan iki unsur vardır: Bunlardan ilki, Türk kanunlarına uygun olarak oturmak, ikincisi bu sürenin de kesintisiz beş yıl olması. Diğer taraftan, Avrupa Birliği ülkelerinde vatandaşlık başvurusunda bulunabilmek için beş ile on yıl arasında değişen ikamet süreleri aranmakla birlikte, Türk kanun koyucu bu beş yıllık süreyi yeterli bulmuştur⁶².

Türk Kanunlarına uygun olarak oturmaktan anlaşılması gereken şeyin ortaya konulması gerekmektedir. ‘Türk Kanunlarından’ anlaşılması gereken şey, Pasaport Kanunu ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu(YUKK) (11.04.2013 öncesi için mülga 5682 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve

⁶¹ Jale G. Akipek, Turgut Akıntürk, *Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, C.1, 5. bs., İstanbul, 2004, s. 308.

⁶² Erdem, s. 117.

Seyahatleri Hakkındaki Kanunu)dur. Dolayısıyla kişi bu kanunların ilgili hükümlerine göre Türkiye'ye giriş yapmalı ve Türkiye'de ikamet etmiş olmalıdır. TVKUY'nin 71. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde; *“Yabancınn Türkiye’de ne kadar süre ile ikamet ettiği il emniyet müdürlüğüne verilen ikamet tezkeresi ve Türkiye’ye giriş ve çıkış tarihlerini gösteren belge ile belirlenir.”* düzenlemesi yer almakta iken, YUKK'nın 19. maddesinde; *“Türkiye’de, vizenin veya vize muafiyetinin tanıdığı süreden ya da doksan günden fazla kalacak yabancıların ikamet izni almaları zorunlu olduğu”* ve 21. maddesinde; *“İkamet izni başvurusu, yabancınn vatandaşı olduğu veya yasal olarak bulunduğu ülkedeki konsolosluklara yapılabileceği”*, 22. maddesinde ise; *“İstisnai hallerde valiliklere yapılabileceği”* ve 122. maddesinde; *“Diğer mevzuatta geçen yabancılara mahsus ‘ikamet tezkeresi’ ibaresinden, bu Kanundaki ‘ikamet izni’ anlaşılacağı”* düzenlenmiştir. Bu nedenle, her ne kadar, TVKUY’de ikamet tezkeresinin, il emniyet müdürlüğünden alınabileceği belirtilmişse de, YUKK'nın yürürlüğe girmesiyle ikamet izni (tezkeresi) başvurusunun artık konsolosluklara veya istisnai hallerde valiliklere yapılacağı düzenlenmiştir.

Diğer taraftan, vatandaşlığın kazanılmasına esas olan ikamet tezkeresi yerleşme amacıyla verilmelidir. Zira TVKUY'nin 16. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi ile 71. maddesinin 1. fıkrasının (ç) bendine göre Türkiye’de yerleşme niyetini göstermeyen; sığınma veya iltica başvuru sahibi, sığınmacı, öğrenim, turistik, öğrenim gören çocuğuna refakat, tedavi gibi amaçlarla alınan ikamet tezkeresiyle ya da diplomatik veya konsüller ayrıcalıkla bağışıklık sağlayan yabancı misyon personeli kimlik kartıyla Türkiye’de ikamet edilmesi Türk vatandaşlığının kazanılmasında geçerli ikamet olarak kabul edilmez. Aynı Yönetmeliğin 18. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine göre; il emniyet müdürlüğünde Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancınn; hangi tarihte Türkiye’ye geldiği, ikamet tezkeresinin hangi amaçla verildiği, müracaat tarihinden geriye doğru ne kadar süre ülkemizde ikamet ettiği, bu süre içinde yurt dışına çıkış yapıp yapmadığı, yapmış ise tarihleri ve süresi tespit edilir ve elde edilen bilgiler soruşturma formuna yazılır.

Öte yandan, Türk Kanunlarına göre başvuru tarihinden geriye doğru kesintisiz beş yıl süreyle ikamet etmesi gerekmektedir. İkamet süresinin nasıl hesaplanacağı, TVK'nın 15. maddesinde düzenlenmiş olup, buna göre; *“Türk vatandaşlığını kazanma talebinde bulunan bir yabancı başvuru için aranan ikamet*

süresi içinde toplam on iki⁶³ ayı geçmemek üzere Türkiye dışında bulunabilir. Türkiye dışında geçirilen süreler bu Kanunda öngörülen ikamet süreleri içinde değerlendirilir.”ve TVKUY’nin 71. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine göre;“Yabancıнын ikamet süresi içinde toplam altı aydan⁶⁴ fazlasını Türkiye dışında geçirmesi ya da geçerli ikamet izni olmaksızın veya ikamet izni almadan altı aydan fazla Türkiye’de bulunması ikamet süresini keser ve bu tarihten önceki ikamet süreleri dikkate alınmaz.”. Her ne kadar Yönetmelikte süreye yönelik gerekli değişiklik yapılmamış olsa da, Kanuna göre toplam on iki ayı geçmeyecek şekilde yurt dışında geçirilen süreler ikamet süresine dahildir ve süreyi kesmez. Sürenin kesildiği hallerde ise işlemiş olan süre yeniden başlayacaktır. Kesintinin hangi tarihte gerçekleşeceği Kanunda veya Yönetmelikte açıkça düzenlenmediği görülmüş olup,⁶⁵ toplam sürenin on iki ayı geçtiği gün⁶⁶, ikamet izninin olmadığı veya geçerliliğini yitirdiği günden itibaren kesintinin gerçekleşeceğini kabul etmek gerekir.

TVKUY’nin bazı hükümlerinin, yalnızca yasal ikameti değil yerleşme amacıyla ikameti aramakla geçici amaçla Türkiye’de bulunanların ikametini TVK hükümlerine aykırı olarak geçerli ikamet niteliğinde kabul etmediği ileri sürülmüşse de⁶⁷ Yönetmeliğin Kanuna aykırı düzenlendiğini kabul etmek mümkün değildir. Nitekim ikamet etmek şartını düzenleyen TVK’nın 11. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinden hemen sonra (c) bendinde zaten kişinin yerleşme niyetinin olması gerektiğine vurgu yapıldığından, Kanunun geçici ikamet izni sahibi olanlara başvuru imkanı verdiği düşünülemez.

Öte yandan YUKK’un 30. maddesinde ikamet izinleri; kısa dönem ikamet izni, aile ikamet izni, öğrenci ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, insani ikamet izni, insan ticareti mağduru ikamet izni olmak üzere altı farklı ikamet izni düzenlenmiştir. Yukarıda yer verilen düzenlemelerle birlikte değerlendirildiğinde, aile ikamet izni ile uzun dönem ikamet izni sahiplerinin Türkiye’de ikameti, beş yıllık sürenin hesabında nazara alınacak, diğer ikamet halleri nazara alınmayacaktır⁶⁸.

⁶³ 19.10.2017 günlü, 7039 sayılı Kanunla süre altı aydan on iki ay olarak değiştirilmiştir.

⁶⁴ Kanunda süreye ilişkin değişikliğin TVKUY’de de yapılması gerekir.

⁶⁵ Güngör, s.84.

⁶⁶ Güngör, s. 83.

⁶⁷ Aybay, Özbek, s.117.

⁶⁸ Doğan, s. 68.

bc. Türkiye’de Yerleşme Niyeti Bulunmak

Türk vatandaşlığına alınmak isteyen kişi TVK’nın 11. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine göre; Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini davranışları ile teyit etmelidir. Bu bendin konuluş amacı, yabancının Türk toplumuna uyum sağladığını ve Türk toplumuna sağladığı bu uyumu devam ettirmekte kararlı olduğunu, kısaca Türk vatandaşlığının kazanılmasının geçici bir istek olmadığını teyit etmekten ibarettir⁶⁹. Başka bir deyişle yabancının hayatını idame ettirebilmesi için gerekli işlemlere Türkiye’de girişmesi olarak özetlenebilir⁷⁰.

Kanun teyit eden davranışların neler olduğunu açıkça düzenlenmese de, hükmün gerekçesinde belirtilen; evlenmekle, aile birliğini sağlamakla, taşınmaz mal edinmekle, ticaret ve iş merkezini başka memleketten Türkiye’ye nakletmekle, yatırım, sermaye aktarımı gibi davranışları veya TVKUY’nin 15. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde sayılan; Türkiye’de taşınmaz mal edinmekle, iş kurmakla, yatırım yapmakla, ticaret ve iş merkezini Türkiye’ye nakletmekle, çalışma iznine tabi olarak bir iş yerinde çalışmak ve benzeri davranışlarla teyit etmiş olmak veya Türk vatandaşı ile evlenmekle, ailece müracaat etmekle, daha önce Türk vatandaşlığını kazanmış olan ana, baba, kardeş ya da çocuk sahibi olmakla veya eğitimi Türkiye’de tamamlamakla şeklindeki davranışları yabancının, Türkiye’de yerleşme niyetine karine olarak kabul etmiştir. Burada dikkat çeken husus öğrenim amaçlı ikametın vatandaşlığın kazanılmasında yeterli olmayacağı düzenlenmişken⁷¹ (Yön. m. 16/2-c), eğitimin tamamlanmasının yerleşme niyetine karine olarak kabul edilmesi (Yön. m. 15/1-c) bir çelişki gibi görünse de öğrenim ifadesinden her halde kısa süreli olan halleri ifade etmek için kullanıldığını, bunun da vatandaşlığa kabul için yeterli bir şart olmayacağıın kabulü gerekmektedir⁷².

Diğer taraftan yerleşme niyetini teyit eden davranışlar olarak geçen bu davranışlar karine olarak kabul edildiğinden, yerleşme niyetine kesin delil teşkil etmez.

⁶⁹ Erdem, s.120.

⁷⁰ Göğür, s.71.

⁷¹ Danıştay 10. Dairesinin, 23.02.2015 günlü, E. 2012/8978, K. 2015/649 sayılı kararında, TVKUY’nin 16. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde öğrenim göre çocuğuna refakat için alınan ikametın vatandaşlığın kazanılmasını sağlamayacağı belirtildiği halde, öğrenim gören çocuğuna refakat için alınan ikamet tezkeresi beş yıllık ikamet süresiyle birlikte yorumlanarak anılan hükmün aksine karar verilmiştir.

⁷² Eleştiri için bkz. Güngör, s. 85.

bç. Tehlikeli Hastalığı Bulunmamak

Türk vatandaşı olmak isteyen yabancının TVK'nın 11. maddesinin 1. fıkrasının (ç) bendine göre genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmaması gerekmektedir. Burada kişinin tamamen sağlıklı olması beklenmez ama en azından kişinin toplumun genel sağlığı için tehlikeli sayılabilecek hastalığının bulunmaması aranmaktadır. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün "5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Açıklamasında"⁷³ bu durum genel sağlık bakımından çevresi ve toplum sağlığı açısından tehlike teşkil edecek bulaşıcı bir hastalığı bulunmamak olarak ifade edilmiştir.

Yabancı bu durumunu, TVKUY'nin 17. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendine göre; genel sağlık bakımından tehlike teşkil edecek bir hastalığı bulunmadığına dair, usul ve esasları Sağlık Bakanlığınca belirlenmiş olan sağlık raporunu alarak belgeleyecektir.

bd. İyi Ahlak Sahibi Olmak

Türk vatandaşı yabancının TVK'nın 11. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendine göre iyi ahlak sahibi olması gerekir. Hükmün gerekçesine bakıldığında, Türk vatandaşı olmak üzere başvuran yabancının Türk örf ve adetleri ile toplumsal yaşamına aykırı bir davranış içinde bulunmaması için iyi ahlak sahibi olmak şartı arandığı belirtilmiştir⁷⁴. İyi ahlak sahibi olmak soyut bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü değişken bir kavram olup bugün için iyi ahlak olarak kabul edilen şey belirli bir süre sonra iyi ahlak sınırlarının dışında kalabilir⁷⁵. TVKUY'nin 15. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendinde iyi ahlak olmaktan ne anlaşılması gerektiği, toplum içinde birlikte yaşamın gerektirdiği sorumluluk duygusu ile davranmak, davranışları ile çevresine güven vermek, toplumca hoş karşılanmayan ve toplum değerlerine aykırı kötü alışkanlığı bulunmamak olarak belirtilmek suretiyle açıklanmışken, "5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin

⁷³ Açıklama için bkz. (Erişim) <https://www.nvi.gov.tr/>, 28 Ocak 2018.

⁷⁴ İyi ahlak sahibi olmak kişinin kendisinde aranan bir şarttır. Oğlunun işlediği suçun, kişinin kendisinin iyi ahlak sahibi olmadığını göstermeyeceği yönünde bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 18.06.2013 günlü, E. 2009/7182, K. 2013/5237 sayılı kararı.

⁷⁵ Erdem, s. 121.

Açıklamada” iyi ahlak sahibi olmayı; hırsızlık, kaçakçılık, sahtekarlık, dolandırıcılık ve benzeri toplumsal düzeni zedeleyen suçlardan ceza almamış olmak ya da bu davranışları alışkanlık haline getirdiğini gösterecek şekilde birden fazla yargılanmamış olmak veya Türk örf ve adetleri ile toplum ve aile yaşamına aykırı şekilde uyuşturucu kullanma, fuhuş yapma gibi davranışlarda bulunmamış olmak olarak somutlaştırılmıştır. Ancak açıklamada yer alan ‘bu davranışları alışkanlık haline getirdiğini gösterecek şekilde birden fazla yargılanmamış olmak’ ifadesinden, bu yargılamaların sonunda mahkumiyet hükmü çıkmasa bile bahsi geçen suçlardan birkaç defa yargılanılmasının yeterli olacağı sonucu çıkıyor ki bunun da masumiyet karinesine aykırılık teşkil edeceği düşünülebilir⁷⁶.

TVKUY’nin 18. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine göre yabancının iyi ahlak sahibi olup olmadığı il emniyet müdürlüğünce soruşturulur. İl emniyet müdürlüğü soruşturma yaparken yukarıda yer verilen ölçütlere göre hareket edecektir.

be. Türkçe Konuşabilmek

Türk Vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancının TVK’nın 11. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendi uyarınca yeteri kadar Türkçe konuşabilmesi gerekmektedir. TVKUY’nin 15. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendinde ise yeteri kadar konuşmadan ne anlaşılması gerektiği yabancının toplumsal yaşama uyum sağlayabilecek düzeyde Türkçe konuşabilmesi gerektiği şeklinde ifade edilmiştir. Hükmün gerekçesinde ise yeteri kadar Türkçe konuşabilmekten toplumsal yaşama uyum sağlayabilmesi bakımından asgari olarak meramını anlatabilecek düzey olarak belirtilmiştir.

Bu şartın yabancının Türk toplumuna entegrasyonunu sağlayacak en önemli şart olduğunu kabul etmek gerekir. Nitekim dilini bilmediğimiz bir toplumla uyumun yakalanacağı, gelenek ve göreneklerin benimseneceği düşünülemez. Çünkü dil en iyi etkileşim aracıdır. Elbette dilin bilinmesinden kasıt muhakkak konuşulabilmesi de değildir. Her ne kadar Kanunda Türkçe konuşabilmek gerektiği belirtilmişse de, Yönetmeliğin bu hükmü yumuşattığını görmekteyiz. Zira TVKUY’nin 19. maddesinde Türkçe konuşabildiğini anlamak için komisyon tarafından mülakata tabi tutulacağı, ancak doktor raporu ile tespit edilmesi halinde, konuşamayan ve

⁷⁶ Aybay, Özbek, s. 119.

duyamayanların mülakatları, bu kişilerin işaretlerinden anlayanlar aracılığıyla ya da okuma ve yazma biliyorlarsa yazılı olarak yapılır.

bf. Geçimini Temin Edebilecek Gelire veya Mesleğe Sahip Olmak

TVK'nın 11. maddesinin 1. fıkrasının (f) bendine göre Türk vatandaşı olmak isteyen yabancı Türkiye'de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmalıdır. Bu hükmün gerekçesinde geliri olmayan kişilerin vatandaşlığa alınarak topluma yük olmalarının engellenmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. NVİ Açıklamasına göre; yabancının, Türkiye'de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olması veya birinci derece yakınlarınca geçimini temin edeceği yönünde taahhütte bulunması gerekmektedir.

Bakmakla yükümlü olduğu kimselerden kastedilenin, nafaka yükümlüsü olduğu kişiler olup; bu kişiler de Türk hukukuna göre belirlenecektir. Çünkü kişi şayet Türk vatandaşlığını kazanır ise, nafaka yükümlülüğü de TMK'ya göre tespit edilebilecektir⁷⁷. TMK'nın 364. maddesine göre; *“Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür.”*

bg. Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Bakımından Engel Teşkil Edecek Bir Hali Bulunmamak

TVK'nın 11. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendine göre; Türk vatandaşı olmak isteyen yabancının millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmaması gerekmektedir. Hükmün gerekçesine bakıldığında, bu şartın konulması ile milli güvenlik bakımından tehlike teşkil eden ve milli menfaatler ve ülke bütünlüğü aleyhine faaliyet gösterenlerle bu faaliyetleri destekleyenlerin, bu gibi kişi veya kuruluşlarla ilişki içerisinde bulunanların ve herhangi bir isyan, sabotaj, casusluk, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, evrakta sahtecilik gibi kamu düzenini bozan faaliyetlerde bulunanların Türk vatandaşlığını kazanmalarının engellenmesi amaçlanmıştır. Milli güvenlik ve kamu düzeni kavramları soyut

⁷⁷ Nomer, s. 86; Doğan, s. 70.

olduğundan, uygulamada Türk vatandaşlığına alınma talepleri değerlendirilirken bu kavramların somutlaştırılması gerekmektedir. Hükmün gerekçesinde kavramlar örnek kabilinden sayılmıştır. TVKUY'nin 72. maddesinin 5. fıkrasında ise bu kavramın içeriği daha da somutlaştırılmıştır. Buna göre, Anayasa ile kurulu devlet düzenini yıkma yolunda faaliyette bulunduğu, bu faaliyetlerde bulunanlarla işbirliği yaptığı veya bunları maddi olarak desteklediği, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne karşı yurt içinde veya dışında, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarla ilgili faaliyetlerde bulunduğu, isyan, casusluk ve vatana ihanet suçlarına katıldığı, silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve insan ticareti yaptığı veya bunlarla ilişki içerisinde bulunduğu tespit edilenler ile taksirli suçlar hariç olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alanlar Türk vatandaşlığını kazanamaz. İdarenin sahip olduğu takdir hakkından dolayı Kanunda açıkça düzenlenmemiş olsa idi dahi her başvuran yabancı için yapılan incelemelerin özünde bulunan bir şarttır⁷⁸.

Diğer taraftan, bu şartın önceki Türk Vatandaşlığı kanunlarında düzenlemediği halde idarenin takdir yetkisinin bir parçası olarak denetlendiğinden, bu Kanunda ise ilk defa açıkça düzenlenmiş olması nedeniyle Anayasa'nın 66. maddesinin 3. fıkrası uyarınca vatandaşlığın, vatandaşlık kanununun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedileceği yönündeki hükmün gerçekleşmesine olumlu anlamda katkısının da bulunduğu söylenebilir⁷⁹.

Doktrinde, milli güvenlik ve kamu düzeni kavramının belirsiz olması nedeniyle bu şartın yerine, vatandaşlık kazanma talebinde bulunan kişinin belli suçlardan dolayı mahkum olmamasını şart koşturmak, keyfilikten uzak ve vatandaşlık hukukunun mahiyetine uygun bir düzenleme olacağı ileri sürülmüştür⁸⁰. Ancak belli suçlardan mahkumiyet şartının aranması sınırlarının belli olması açısından kanunilik ilkesine hizmet ettiği söylenebilirse de, yargılaması yapılmamış olmakla birlikte suçun işlendiği yönünde kuvvetli emareler olabilir, dolayısıyla milli güvenlik ve kamu düzeni şartı yerine sadece belli suçlardan mahkumiyetin aranması bu yönden idarenin takdir yetkisini de sınırlayabilir.

⁷⁸ Erdem, s.123.

⁷⁹ Erdem, s.125; Güngör, s. 92.

⁸⁰ Feriha Bilge Tanrıbilir, 'Türk Vatandaşlığı Kanun Tasarısının Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümleri', *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 75, 2008, s. 42.

c. Başvurunun İncelenmesi ve Karar

TVK'nın 37. maddesine göre genel olarak Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı, yurt içinde ikamet edilen yer valiliğine, yurt dışında ise dış temsilciliklere başvurabilir. TVKUY'nin 17. maddesine göre başvuru makamları tarafından, isteği belirten form dilekçeden, kişinin hangi devletin vatandaşı olduğunu gösteren pasaport veya benzeri belgeden, kişinin kimlik bilgilerini gösteren belgeden, medeni durumuna ilişkin belgelerden, Türk vatandaşı birinci veya ikinci derece yakınları varsa bu kişilere ait başvuru makamları tarafından sistemden alınacak nüfus kayıt örneğinden, kişinin genel sağlık bakımından tehlikeli bir hastalığının bulunmadığına ilişkin sağlık raporundan, Türkiye'de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini sağladığını kanıtlayan belgeden, başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye'de beş yıl kesintisiz ikamet ettiğine yönelik il emniyet müdürlüğünden alınacak yurda giriş ve çıkış tarihlerini gösteren belgeden, başvurunun sonuçlanmasına yetecek süreli ikamet tezkeresinden, herhangi bir suç nedeniyle kesinleşmiş mahkeme kararı bulunuyorsa onaylı bir örneğinden, doğum tarihinin ay ve günü bulunmuyorsa doğum tarihinin tamamlanması için ülkesinin yetkili makamlarından alınmış belgeden ve hizmet bedelinin yatırıldığını gösteren makbuzdan oluşan bir dosya düzenlenir ve soruşturma yapılması amacıyla il emniyet müdürlüğüne gönderilir.

TVKUY'nin 18. maddesine göre; il emniyet müdürlüğünce Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından Türk vatandaşlığını kazanmasına engel teşkil edecek bir halinin bulunup bulunmadığı, iyi ahlak sahibi olup olmadığı, Türk vatandaşlığının kazanılmasına esas teşkil edecek ikamet süresi tespit edilir ve sonuç bir forma yazılır. Soruşturma sonucunda dosya il müdürlüğüne iade edilir, il müdürlüğü ise bu defa, dosyayı komisyona gönderir.

Vatandaşlık başvuru inceleme komisyonu olarak nitelendirilebilecek bu komisyon, TVKUY'nin 69. maddesine göre, il valisi veya görevlendireceği vali yardımcısının başkanlığında, il müdürlüğü, il emniyet müdürlüğü, il jandarma komutanlığı, il millî eğitim müdürlüğü ve sosyal hizmetler il müdürlüğünden en az şube müdürü düzeyinde görevlendirilen temsilcilerden oluşur ve komisyon başkanı gerekli gördüğü hallerde de diğer birim temsilcilerini görüşlerini almak üzere komisyona davet edebilir. Söz konusu toplantılar komisyon başkanı olmadan

yapılamaz. Komisyon üye tam sayısının en az üçte ikisi ile toplanır ve kararlar toplantıya katılanların oy çokluğu ile alınır. Oylamada eşitlik olması durumunda başkanın taraf olduğu görüş kabul edilir.

TVKUY'nin 19. maddesine göre komisyon, başvuruda aranılan şartları taşıyıp taşımadığı, soy durumu, Türkçe konuşma yeterliliği, geçimini ne şekilde sağladığı konuları bakımından ilgiliyi mülakata tabi tutar. Komisyon tarafından yapılan araştırma sonrasında şartları taşıyan kişinin dosyası karar alınmak üzere İçişleri Bakanlığına gönderilir. Ancak bu aşamada da ilgili hakkında Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığından ve Emniyet Genel Müdürlüğünden arşiv araştırması istenir. Yapılan tüm araştırmalardan sonra ilgilinin genel olarak Türk vatandaşlığının kazanma şartlarını taşıdığına anlaşılması halinde İçişleri Bakanlığı kararıyla Türk vatandaşlığı kazanılır.

2. İstisnai Vatandaşlığın Kazanılması

a. Genel Olarak

İstisnai vatandaşlığın kazanılması doktrinde fevkalade (olağanüstü) telsik olarak da ifade edilmektedir⁸¹. Olağanüstü ya da istisnai olarak nitelendirilmesinin sebebi, genel olarak vatandaşlığın kazanılması usulünden başka sebeplere dayanılarak vatandaşlığın kazanılmasıdır.

İstisnai yoldan vatandaşlığın kazanılması TVK'nın 12. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, Kanunda öngörülmüş kişi gruplarından birine dahil olan ilgililerin diğer şartları sağlaması halinde istisnai usulle vatandaşlığın kazanılması mümkündür.

Kanun bu yolla vatandaşlığın kazanılmasında, yabancının ehliyetli olma şartını aramamakla ergin olmayan veya ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin vatandaşlığı kazanmak için başvurabilme durumunu açıkta bırakmıştır⁸². Ehliyet şartının aranmaması bir eksikliktir, nitekim vatandaşlığa başvurmak şahsa sıkı sıkıya

⁸¹ Doğan, s.74; Nomer, s. 88.

⁸² Güngör, s. 89.

bağlı bir hak olduğundan sınırlı ehliyetsizlerin ve tam ehliyetsizlerin bizzat vatandaşlığa alınma başvurusunda bulunamayacakları kabul edilmelidir⁸³.

b. İstisnai Vatandaşlığın Kazanılmasının Şartları

ba. İlgilinin Talebi

İlgili genel olarak vatandaşlığın kazanılması şartlarını sağlamasa bile sahip olunan bir takım özellikler nedeniyle Türk vatandaşlığı kazanabilmektedir. Dolayısıyla istisnai usulle vatandaşlığın kazanılabilmesi için ilk olarak yabancıya bu yönde isteği olmalıdır. Bu husus, Kanunda açıkça ortaya konulmamış ise de, TVKUY'nin 20. maddesinin 3. fıkrasında; Türk vatandaşlığını istisnai olarak kazanmak isteyen yabancı denmek suretiyle açıkça belirtilmiştir.

bb. Kanunda Öngörülen Kişi Gruplarından Birine Dahil Olmak

Kanunda öngörülen kişilerden biri olma şartı, diğer vatandaşlığın kazanılması usullerine göre bu yolla vatandaşlığın kazanılmasının en ayırıcı şartıdır.

(1) Türkiye'ye Sanayi Tesisi Getiren veya Olağanüstü Hizmeti Geçen Kişilerden Olmak

TVK'nın 12. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendine göre; Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler Türk Vatandaşlığını istisnai yoldan kazanabilir.

Bu hükümde bahsi geçen kişilere Türk Devletine, Türk Milletine yaptığı hizmetin karşılığı olarak Türk vatandaşlığı kazanması sağlanabilir. Yabancı bir iş adamı Türkiye'ye sanayi tesisi getirmek suretiyle, yabancı bir bilim adamının bilimsel/teknolojik alanlarda ya da yabancı bir sporcunun sportif alanda veya yabancı bir sanatçının kültürel/sanatsal alanlarda Türkiye'ye olağanüstü hizmetinin geçmesi

⁸³ Doğan, s. 77.

halinde ya da geçeceği düşünülduğünde ilgili bakanlığın gerekçeli olarak teklif etmesi gerekmektedir. Bu anlamda ilgili bakanlık yabancı kişinin özel durumuna göre belirlenecektir. Örneğin ilgili bakanlık; Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı olarak gösterilebilir. İlgili Bakanlık neden yabancının Türk vatandaşlığını kazanması gerektiğini gerekçeli olarak ortaya koymalıdır.

(2) İkamet İzni Alanlar ile Turkuaz Kart Sahibi Yabancılar

TVK'nın 12. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine göre; YUKK'nın 31. maddesinin 1. fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu istisnai yoldan Türk vatandaşlığını kazanabilir.

Bu hüküm kapsamında vatandaşlığı kazanabilecek iki grup vardır: İlk olarak, YUKK'nın 31. maddesinde kısa dönem ikamet izni verilebilecek gruplar düzenlenmiş olup bu gruplardan da sadece aynı maddenin 1. fıkrasının (j) bendine göre; Türkiye'de çalışmayan ancak Cumhurbaşkanınca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapacaklar ile bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğunun Türk vatandaşlığını kazanabileceği hükme bağlanmıştır. İkinci olarak, 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu kapsamında yabancıya, Türkiye'de süresiz çalışma hakkı, mevzuat hükümlerine göre eş ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarına ise ikamet hakkı veren belgeyi ifade eden Turkuaz Kart sahibi olanlar.

İlk grupla ilgili olarak Yönetmeliğin 20. maddesinin yeniden düzenlenerek, yatırım miktarları öngörülmüştür. TVKUY'nin 20. maddesinin 2. fıkrasının⁸⁴ (a) bendinde; en az 2.000.000 Amerikan Doları tutarında sabit sermaye yatırımı gerçekleştirdiği Ekonomi Bakanlığınca⁸⁵ tespit edilenler, (b) bendinde; en az 1.000.000 Amerikan Doları tutarında taşınmazı tapu kayıtlarına üç yıl satılmaması şerhi koyulmak şartıyla satın aldığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca tespit edilenler,

⁸⁴ Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 12.12.2016 günlü, 2016/9601 karar sayılı Bakanlar Kurulu kararı, 12.01.2017 günlü, 29946 sayılı RG.

⁸⁵ Bakanlığın ismi, 09.07.2018 günlü, 30473 (3. Mükerrer) sayılı RG'de yayımlanan 703 sayılı KHK ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı birleştirilmesi neticesinde "Ticaret Bakanlığı" olarak değiştirilmiştir.

(c) en az 100 kişilik istihdam oluşturduğu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca⁸⁶ tespit edilen, (ç) en az 3.000.000 Amerikan Doları tutarında mevduatı üç yıl tutma şartıyla Türkiye’de faaliyet gösteren bankalara yatırdığı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca tespit edilen, (d) en az 3.000.000 Amerikan Doları tutarında Devlet borçlanma araçlarını üç yıl tutmak şartıyla satın aldığı Hazine Müsteşarlığınca tespit edilen, (e) en az 1.500.000 Amerikan Doları tutarında gayrimenkul yatırım fonu katılma payı veya girişim sermayesi yatırım fonu katılma payı aldığı ve üç yıl süre ile elinde tuttuğu Sermaye Piyasası Kurulunca tespit edilen⁸⁷ kişilerin millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması şartıyla Cumhurbaşkanı kararıyla Türk Vatandaşlığını kazanabilir.

Yönetmeliğin ilgili maddesinde yapılan bu değişiklikle amacın, Türk ekonomisini, yapacakları yatırımlarla belirtilen tutarlarda destekleyen yabancılara genel olarak vatandaşlığa alınma şartları taşımaları da, Türk Vatandaşlığının kazanılmasına imkan sağlamak olduğu söylenebilir. Aynı zamanda yatırım yapan bu kişilerin yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu da Türk vatandaşlığını kazanabilir. Ama belirtilen tutarda yatırım yapanların ve yabancı eşlerinin veya ortak olan ancak ergin olmayan veya bağımlı olan çocuklarının Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için de öncelikli olarak 6458 sayılı Kanun kapsamında kısa süreli ikamet izinlerinin olması gerekmektedir.

Hükümde bahsi geçen diğer grup olan Turkuaz Kart sahipleri ile bunların yabancı eşleri veya ortak olan ancak ergin olmayan veya bağımlı olan çocukları da Türk vatandaşlığını kazanabilir. Turkuaz Kart da, 6458 sayılı Kanuna göre verilmektedir. Turkuaz Kart, sahibine Türkiye’de süresiz çalışma hakkı vermektedir.

Turkuaz Kart Yönetmeliğinin 5. maddesi incelendiğinde, kendilerine Turkuaz Kart verilebilecek olanlar belirli konularda Türkiye’ye katkı sağlayabilecek yabancılardır. Söz konusu Yönetmeliğin 19. maddesinde ise Turkuaz Kart sahibi yabancılara bir çok haktan yararlanması sağlanarak ayrıcalıklı statü sağlandığı söylenebilir. Bu sebeple, doktrinde, Turkuaz Kart sahibi yabancılardan ve yakınlarının

⁸⁶ Bakanlığın ismi, 09.07.2018 günlü, 30473 (3. Mükerrer) sayılı RG’de yayımlanan 703 sayılı KHK ile “Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı” olarak değiştirilmiştir.

⁸⁷ Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 13.03.2017 günlü, 10008 karar sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 05.05.2017 günlü, 30057 sayılı RG.

Türk vatandaşlığına istisnai yoldan alınması kabul edilerek yaratılan ayrıcalıklı statünün anlamsız hale getirildiği gerekçesiyle eleştirilmiştir⁸⁸.

Özetle, bu iki grupta yer alan kişiler öncelikli olarak 6458 sayılı Kanun uyarınca o gruplara özgü şartları taşımalıdır.

(3) Vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler

Zaruret kavramı soyut bir kavramdır. Hangi halin zaruri olup olmadığını idare tespit edecektir. Nitekim zaruret kavramının içi Cumhurbaşkanı tarafından doldurulacaktır. Aslında bu hüküm ile diğer şartları sağlayamayan ancak siyasi veya başka sebeplerle Türk vatandaşlığına alınması zorunlu kişilerin vatandaşlığa kabulünde idareye geniş takdir yetkisi verilmiştir. Bu haliyle, hüküm vatandaşlık alanında kabul edilen kanunilik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir⁸⁹.

Doktrinde TVKUY'nin 20. maddesinin 2. fıkrasına eklenen hükümler çerçevesinde çeşitli yatırımlar yapan yabancıların istisnai vatandaşlığa alınmak bakımından zorunlu kişiler kapsamında değerlendirilmiştir⁹⁰. Ancak bu hüküm, yukarıda yer verilen başlık altında değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Zira, 12.12.2016 günlü, 2016/9601 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yapılan değişiklikle TVKUY'nin 20. maddesinin 2. fıkrasına eklenen ve yatırım çeşitlerine göre vatandaşlığın istisnai yoldan kazanılabileceğine ilişkin hükümde TVK'nın 12. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi kapsamında vatandaşlığın kazanılabileceğine işaret edilmiştir. TVK'nın 12. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine, 28.07.2016 tarihli Kanunla eklenen hükümde ise 04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı YUKK'nın 31. maddesinin 1. fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğuna ilişkin düzenlemenin yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla, önceden TVK'nın 12. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde yer alan vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler hükmü, Yönetmelik değişikliğinin yapıldığı tarihte artık aynı maddenin (c) bendi olmuştur.

⁸⁸ Banu Şit Köşgeroğlu, "İstisnai Yoldan Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Genel Esaslar ve Son Değişiklikler Çerçevesinde Türk Vatandaşlığının İstisnai Yoldan Kazanılması", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1, 2017, s. 195.

⁸⁹ Doğan, s. 78; Erdem, s. 130.

⁹⁰ Nomer, s.91.

(4) Göçmen Olarak Kabul Edilen Kişiler

TVK'nın 12. maddesinin 1. fıkrasının (ç) bendinde göçmen olarak kabul edilen kişilerin istisnai vatandaşlığa alınabileceği düzenlenmiş olmakla birlikte göçmen olmanın tanımı yapılmamıştır. Ancak TVKUY'nin 3. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendinde göçmen; Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip 5543 sayılı İskan Kanunu uyarınca göçmen olarak kabul edilen kişiyi ifade etmektedir. İskan Kanununun 3. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendine göre ise göçmen; Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır. Dolayısıyla bu Kanunun 4. maddesine göre; Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancılar ile Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bulunup da sınır dışı edilenler ve güvenlik bakımından Türkiye'ye gelmeleri uygun görülmeyenler göçmen olarak kabul edilmezler.

İskan Kanununa göre de göçmenlerin Türk vatandaşlığını kazanma imkanları vardır. Anılan Kanunun 8. maddesinin 4. fıkrasına göre; göçmen olarak kabul edilenler, gerekli işlemlerin ilgili kuruluşlarca tamamlanmasından sonra Cumhurbaşkanı kararıyla⁹¹ vatandaşlığa alınırlar ve 7. maddesinin 1. fıkrasına göre; göçmen olarak kabul edilecekler bakımından Türk soyundan olmanın ve Türk kültürüne bağlılığın tayin ve tespiti Cumhurbaşkanı tarafından⁹² yapılır.

TVK'nın 12. maddesinin 1. fıkrasının (ç) bendinin yürürlüğe girmesiyle İskan Kanununun, göçmenlerin Türk vatandaşlığına alınmasına imkan sağlayan 8. maddesinin 4. fıkrasını yürürlükten kaldırılmamıştır. Bu durumda, göçmen olarak kabul edilen kişiler bakımında her iki kanuna göre Türk Vatandaşlığını kazanma imkanları vardır. Hatta her iki kanunda Türk Vatandaşlığına alınmak için İskan Kanunu uyarınca göçmen olarak kabul edilmeyi ön şart olarak kabul ettiğine göre İskan Kanununa göre Türk Vatandaşlığına alınmanın daha kolay olduğu söylenebilir. Nitekim bu Kanuna göre ilgili kurumlar gerekli işlemleri tamamladıktan sonra

⁹¹ 07.07.2018 günlü, 30471 (2. Mükerrer) sayılı RG'de yayımlanan 02.07.2018 günlü, 700 sayılı KHK'nın 174. maddesiyle, bu fıkarda yer alan "Bakanlar Kurulu" ibaresi "Cumhurbaşkanı" şeklinde değiştirilmiştir.

⁹² 02.07.2018 günlü, 700 sayılı KHK'nın 174. maddesiyle, bu fıkarda yer alan "ilgili bakanlıkların görüşü alınarak Dışişleri Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu" ibaresi "Cumhurbaşkanı" şeklinde değiştirilmiştir.

Cumhurbaşkanı kararıyla Türk vatandaşlığına alınırlar. Oysa TVK'nın 12. maddesine göre Türk vatandaşlığına alınacak göçmen olarak kabul edilen kişinin, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması ve Cumhurbaşkanının kararı gerekmektedir. Kanun koyucunun, İskan Kanununa göre Türk vatandaşlığına alınma imkanı varken göçmenler için ayrıca fazladan şartların içerdiği TVK'nın 12. maddesinin (ç) bendine neden ihtiyaç duyduğunu maddenin gerekçesinde de açıklamamıştır. Doktrinde ise bu durumu Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı olan göçmenlerin İskan Kanununun 8. maddesinin 4. fıkrasına göre, diğer göçmenlerin ise TVK'nın 12. maddesinin 1. fıkrasının (ç) bendine göre Türk vatandaşlığını kazanacağı sonucu çıkarılacağı ifade edilmiş ise de⁹³ TVKUY'nin göçmen tanımına ve NVİ Açıklamasının⁹⁴ göçmenle ilgili açıklamasına bakıldığında göçmenden kastedilenin İskan Kanunu uyarınca göçmen olarak kabul edilen kişiler olduğunun anlaşılması karşısında bu yoruma katılmak pek mümkün olmamaktadır.

bc. Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Bakımından Engel Teşkil Edecek Hali Bulunmamak

İstisnai yoldan vatandaşlığı kazanacak kişide de tıpkı Türk vatandaşlığının genel olarak kazanılmasında olduğu gibi ilgilinin milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek halinin bulunmaması aranmaktadır. Bu şartın konulmasının gerekçesi olarak, milli güvenlik bakımından tehlike teşkil eden ve milli menfaatler ve ülke bütünlüğü aleyhine faaliyet gösterenlerle bu faaliyetleri destekleyenlerin, bu gibi kişi veya kuruluşlarla ilişki içerisinde bulunanların ve herhangi bir isyan, sabotaj, casusluk, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, evrakta sahtecilik gibi kamu düzenini bozan faaliyetlerde bulunanların Türk vatandaşlığını kazanmalarını engellemek olduğu gösterilmiştir.

İlgilinin kamu düzeni ve milli güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunup bulunmadığının tespiti için TVKUY'nin 35. maddesinin 2. fıkrasına

⁹³ Bilgin Tiryakioğlu, "Türk Vatandaşlığı Kanununun Eleştirel Analizi (Tebliğ), Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler": Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 15 ve 16 Mayıs 2009, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.175, 2010, s. 36.

⁹⁴ NVİ Açıklamasında istisnai vatandaşlığa alınacak kişilerden olan göçmenin, İskan Kanununa göre göçmen olarak kabul edilen kişiler olduğu ifade edilmiştir.

göre Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığından ve Emniyet Genel Müdürlüğünden arşiv araştırması istenilmektedir.

c. Başvurunun İncelenmesi ve Karar

TVKUY'nin 20. maddesinin 3. fıkrasında Türk vatandaşlığını istisnai yoldan kazanmak isteyen yabancı dendiğine göre, bu yol ile vatandaşlığın kazanılması için ilgilinin isteğinin olması gerektiğine daha önce değinmiştik. İlgili konuyla ilgili TVK'nın 37. maddesine göre yurt içinde ikamet edilen yer valiliğine, yurt dışında ise dış temsilciliklere bizzat veya bu hakkının kullanılması noktasında özel yetki verilmiş vekaletname ile başvurur.

Başvuru üzerine ilgili hakkında TVKUY'nin 20. maddesinin 3. fıkrasına göre İçişleri Bakanlığının talimatı ile başvuru makamlarınca, talebi içeren form dilekçeden, ilgilinin hangi devletin vatandaşı olduğunu gösterir pasaporttan veya benzeri belgeden, vatansız ise temin edilemediği takdirde buna ilişkin belgeden, medeni durum belgesi ile evli ise evlenme belgesinden, boşanmış ise boşanma belgesinden, dul ise eşine ait ölüm belgesinden, ilgilinin kimlik bilgilerini gösteren doğum belgesi veya nüfus kayıt örneği gibi belgeden ve evli ise eş ve çocuklarının aile bağına kanıtlayan nüfus kayıt örneğinden veya benzeri belgeden, Türk vatandaşı olan birinci veya ikinci derece yakınları varsa bu kişilere ait başvuru makamlarınca sistemden alınan nüfus kayıt örneğinden, ilgilinin doğum tarihinin ay ve günü bulunmuyorsa, doğum tarihinin tamamlanması için ülkesinin yetkili makamlarından alınmış belgeden, belgenin temin edilememesi halinde ise 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 39. maddesi uyarınca işlem yapılmasını kabul ettiğine dair imzalı beyanından ve son olarak hizmet bedelinin Maliye veznesine yatırıldığını gösteren makbuzdan oluşandosa düzenlenir karar verilmesi için İçişleri Bakanlığına gönderir. TVKUY'nin 21. maddesi uyarınca göçmen olan kişilerin ise vatandaşlık başvuruları çevre ve şehircilik il müdürlüğü tarafından düzenlenir ve karar alınması için İçişleri Bakanlığına gönderilir⁹⁵.

Yönetmeliğin 20. maddesinin 5. fıkrasında ise TVK'nın 12. maddesinin 1. fıkrasının (b) ve (c) bentleri kapsamında vatandaşlığa alınacak kişilerin başvuruları

⁹⁵ Güngör, s. 125.

gerekli görülen hallerde doğrudan İçişleri Bakanlığınca alınıp, söz konusu belgelerden oluşan dosya Bakanlık tarafından da düzenlenebilir.

Son olarak dosyanın incelenmesi neticesinde durumu uygun bulunanlar hakkında İçişleri Bakanlığınca Bakanlar Kuruluna istisnai yoldan vatandaşlığa alınması için teklifte bulunuyor ve Bakanlar Kurulu kararı ile Türk vatandaşlığı kazanılabiliyordu. Ancak 24.06.2018 tarihinde yapılan genel seçimin neticesinde Anayasaya uyum sağlamak adına yapılan değişiklikle Kanun hükmünden ‘Bakanlığın teklifi, Bakanlar Kurulunun’ ibaresi ‘Cumhurbaşkanı’ olarak değiştirilmiştir⁹⁶. Ancak bu konuyla bağlantılı olan Kanunun diğer maddelerinde ve TVKUY’de henüz değişiklik yapılmasa da, başvuru makamlarınca hazırlanan dosyanın doğrudan Cumhurbaşkanlığına gönderileceğini kabul etmek gerekir. Dolayısıyla yürürlükte bulunan Kanuna göre istisnai yoldan Türk vatandaşlığı Cumhurbaşkanı kararı ile kazanılır.

3. Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması

Yeniden vatandaşlığa alınma, yeniden kelimesinden de anlaşılacağı üzere herhangi bir şekilde Türk vatandaşlığını kaybetmiş olan kişilere tekrar Türk vatandaşlığına alınmayı sağlayan bir usuldür. Burada ilk defa Türk vatandaşlığına alınacak kişiler için öngörülmuş şartlar büyük oranda aranmamaktadır. Dolayısıyla bu usulde vatandaşlığın kazanılmasının daha kolay olduğu söylenebilir. Nitekim yeniden Türk vatandaşlığına alınmayı düzenleyen tüm hükümlerde ortak şart, kişinin sadece milli güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmamasıdır. Hatta hükümetin teklif ettiği metinde milli güvenlik ve kamu düzeni birlikte yer almasına rağmen Meclis İçişleri Komisyonunca yeniden vatandaşlığa alınmayı düzenleyen maddelerden ‘kamu düzeni’ ifadesini çıkarılmış ve İçişleri Bakanlığınca bu usulle vatandaşlığa alınacaklarda sadece milli güvenliğe engel bir halinin bulunmamasının yeterli olacağı belirtilmiştir⁹⁷.

Kanunda yeniden vatandaşlığa alınacaklar iki grup olarak üç ayrı maddede düzenlenmiştir.

⁹⁶ Söz konusu değişiklik 02.07.2018 günlü,700 sayılı KHK ile yapılmıştır.

⁹⁷ Doğan, s. 80-81.

a. İkamet Şartı Aranmaksızın Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması

TVK'nın 13. maddesine göre; millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ile ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybedenlerden 21. maddede öngörülen süre içerisinde seçme hakkını kullanmayanlar Türkiye'de ikamet etme süresine bakılmaksızın, Türk vatandaşlığını İçişleri Bakanlığı kararıyla yeniden kazanabilirler. Ayrıca TVK'nın 43. maddesinde de Türk vatandaşlığını kaybedenler ile vatandaşlıktan ıskat edilenlerin ikamet şartı aranmaksızın yeniden Türk vatandaşlığını kazanabilecekleri düzenlenmiştir.

aa. Çıkma İzni Almak Suretiyle Türk Vatandaşlığını Kaybedenler

TVK'nın 13. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendine göre; aynı Kanununun 25. maddesi uyarınca çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler, tekrardan Türk vatandaşlığını kazanmayı istemeleri halinde ikamet şartı aranmaksızın yeniden Türk vatandaşlığına alınabilmektedirler. Kanun koyucunun bu kişilere bir zamanlar Türk vatandaşı olmalarından dolayı bir ayrıcalık sağladığı söylenilebilir. Nitekim bu kişilere 'ayrıcalıklı yabancı' da diyebiliriz⁹⁸. Bu kişiler yönünden tek şart, millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmamasıdır. Ancak bu halde de Türk vatandaşlığı kendiliğinden değil, İçişleri Bakanlığının kararıyla kazanılabilecektir. TVKUY'nin 35. maddesinin 3. fıkrasına göre; kişinin millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunup bulunmadığının tespiti için Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığından ve Emniyet Genel Müdürlüğünden arşiv araştırması istenir .

ab. Ana veya Babalarına Bağlı Olarak Türk Vatandaşlığını Kaybedenler

TVK'nın 27. maddesinin 2. fıkrasına göre; eşlerden birinin çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybetmesi diğer eşin vatandaşlığına tesir etmez ama Türk vatandaşlığını kaybeden ana ya da babanın talebinin bulunması ve diğer eşin de

⁹⁸ Aybay, Özbek, s. 226.

muvafakat etmesi halinde çocukları da kendileri ile birlikte Türk vatandaşlığını kaybederler. Muvafakat verilmemesi halinde hakim kararına göre işlem yapılır. Çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını birlikte kaybedilme durumunda ise ana ve babanın çocukları da Türk vatandaşlığını kaybeder. İşte bu Kanun hükmü uyarınca Türk vatandaşlığını kaybeden çocuğa yeniden Türk vatandaşlığını alınma ilk olarak TVK'nın 21. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre 27. madde uyarınca ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocuklar ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanabilirler. Erginlik ise MÖHUK'un 9. maddesine göre; hak ve fiil ehliyeti ilgilinin milli hukukuna tabiidir. Dolayısıyla çocuklar milli haklarına göre ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanabilirler.

Ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocuk herhangi bir sebeple seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanamazsa işte burada Kanun koyucu ikinci bir imkan daha tanımıştır. TVK'nın 13. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendine göre; ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybedenlerden 21. maddede öngörülen süre içerisinde seçme hakkını kullanmayanlar, Türkiye'de ikamet etme süresine bakılmaksızın, Türk vatandaşlığını İçişleri Bakanlığının kararıyla yeniden kazanabilirler. Burada ikamet şartının aranmaması daha önceden bu kişilerin Türk vatandaşı olması nedeniyle toplumla entegre olduğunun yeniden Türk vatandaşlığına alınırken de kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Bu madde kapsamında kişinin yeniden vatandaşlığa alınması için milli güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması gereklidir. TVKUY'nin 35. maddesinin 3. fıkrasına göre; kişinin millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunup bulunmadığının tespiti için Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığından ve Emniyet Genel Müdürlüğünden arşiv araştırması istenir.

ac. Mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa Göre Türk Vatandaşlığını Kaybedenler

TVK'nın 43. maddesinin 1. fıkrasına göre; mülga 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 25. maddesinin (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca Türk

vatandaşlığını kaybetmiş olan kişiler, başvuruları halinde, millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak kaydıyla, Türkiye’de ikamet etme şartı aranmaksızın İçişleri Bakanlığı kararı ile yeniden Türk vatandaşlığına alınabilirler. Yani; 403 sayılı TVK’nın 25. maddesinin (a) bendi uyarınca; *“İzin almaksızın kendi istekleri ile yabancı bir Devlet vatandaşlığını kazananlar”*, (ç) bendi uyarınca; *“Yurt dışında bulunup da muvazzaf askerlik görevini yapmak veya Türkiye’de savaş ilanı üzerine, yurt dışında bulunup da, yurt savunmasına katılmak için yetkili kılınmış makamlar tarafından usulen yapılacak çağrıya mazeretsiz olarak üç ay içinde icabet etmeyenler”*,(d) bendi uyarınca; *“Sevk sırasında veya kıtalarına katıldıktan sonra yurt dışına kaçıp da kanuni süre içinde geri dönmeyenler”*,(e) bendi uyarınca; *“Silahlı kuvvetler mensupları ile askerlik görevini yapmakta olanlardan görev, izin hava değişimi veya tedavi için yurt dışında bulunup da süresi bittiği halde mazeretsiz olarak üç ay içinde geri dönmeyenler”* Bakanlar Kurulu kararıyla Türk vatandaşlığını kaybettirilebiliyordu. İşte sayılan bu nedenlerle vatandaşlığı kaybettirilenler ikamet şartı olmaksızın Türk vatandaşlığına yeniden alınabilmektedirler. Kaybettirmeye karar veren makam olarak Bakanlar Kurulu olduğundan maddenin ilk halinde de bu sebeplerle Türk vatandaşlığı kaybettirilenlerin yeniden vatandaşlığa alınması halinde Bakanlar Kurulu yetkiliydi. 7039 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle artık bu madde uyarınca yeniden vatandaşlığa alınmada karar veren makam İçişleri Bakanlığıdır. Yetki ve usulde paralellik ilkesi gereğince bu sebepler uyarınca Türk vatandaşlığını kaybettiren makam Bakanlar Kurulu olduğundan, bu madde uyarınca yeniden vatandaşlığa alınmada da yetkili makamın Bakanlar Kurulu, kanuni değişiklik nedeniyle de Cumhurbaşkanının olması daha isabetli bir yaklaşım olurdu. Bu madde uyarınca vatandaşlığa alınacak kişilerin de millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmaması gereklidir.

aç. Mülga 1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa göre Türk Vatandaşlığından Iskat Edilenler⁹⁹

Mülga 1312 sayılı Kanunun 9. maddesine¹⁰⁰ göre; özel izin almaksızın kendi isteğiyle yabancı devletin vatandaşlığını kazanan veya yabancı devletin ordusunda

⁹⁹ 19.10.2017 günlü, 7039 sayılı Kanunla bu hüküm kapsamındaki kişilerin yeniden vatandaşlığa alınmaları ilk defa düzenlenmiştir.

askerlik hizmeti icra edenlerin Bakanlar Kurulu kararı ile çıkarılabileceği düzenlenmiştir.

Kanunun 10. maddesinde¹⁰¹ ise; yabancı bir devletin askerlikten farklı bir hizmetini üstlenmiş olanlardan söz konusu hizmeti bırakmaları için belirlenecek süre zarfında Türkiye’de hükümet ve yabancı memlekette Türk elçilik veya konsolosluk tarafından verilen emre uymayan veya savaşta olan bir devletin hizmetinde yetkisiz olarak devam eden Türkler vatandaşlıktan ıskat olunabilirler. Türkiye’nin seferberlik ilân ettiği zamanda mecburi askeri hizmetlerin yerine getirilmesi için resmi davete rağmen mazeretsiz icabet etmeyen ve kıtaya sevk esnasında veya katıldıktan sonra firar edip yasal süre içinde dönmeyenlerden yabancı devlet ülkesine kaçtığı anlaşılıp aksini ispat edemeyen ve yetki, hava değişimi veya memuriyet nedeniyle Türkiye dışına çıktıkları halde süre sonunda mazeretsiz dönmeyerek firari durumda olan rütbeli askerin veya yabancı devlette beş seneden fazla ikamet ettikleri halde Türk konsoloslüğunda kendilerini bildirmemiş olan Türk vatandaşını hükümet isterse vatandaşlıktan çıkarır.

Aynı Kanununun 11. maddesine¹⁰² göre; Türk vatandaşlığına kabul edilmiş olan öncesinde yabancı olanlardan Türkiye Cumhuriyetinin içinde ve dışında güvenliğe aykırı hareket edenler ile askerlik hakkındaki kanunların emrettiği mükellefiyetleri yerine getirmeyenler, Bakanlar Kurulu kararı ile Türk vatandaşlığından çıkarılabilir.

Kanunun ilk halinde olmayan bu hüküm, 7039 sayılı Kanunla TVK’nın 43. maddesinin 2. fıkrasına eklenmiş olup, bu sebepler dahilinde Türk vatandaşlığından

¹⁰⁰ Müsaadeimahsusa istihsal etmeksizin ecnebi tabiiyetine kendi arzusu ile giren veya ecnebi bir devlet ordusunda bilihtiyar hizmeti askeriye ifa eden Türkler icra Vekilleri Heyetinin karar ile vatandaşlıktan ıskat edilebilir.

¹⁰¹ Ecnebi bir devletin askerlikten gayri bir hizmetini deruhte etmiş olanlardan kabul ettiği hizmetin tayin olunacak müddet zarfında terki için Türkiyede buldukları mahal hükümetleri ve ecnebi memleketinde Türk elçilik veya şebenderhaneleri vasıtasile verilecek emre imtisal etmeyen veya Türkiye ile muharip olan bir devletin hizmetinde bilâ mezuniyet devam eden Türkler vatandaşlıktan ıskat olunabilirler. Türkiyenin seferberlik ilân ettiği zamanda mecburî askeri hizmetlerini ifa için vesaiti lâzime ile vaki olacak resmî davete bilâ mazeret icabet eylemeyenlerden ve mürettep kıtalarına şevkleri esnasında veya bir kıtaya iltihaktan sonra firarla kanunî mehil zarfında avdet etmeyenlerden memaliki ecnebiyeye kaçtıkları anlaşılıpta hilafını isbat edemeyen ve mezuniyet ve tebdilhava veya memuriyet suretile Türkiye haricine azimet ettikleri halde müddet hitamında bilâ mazeret avdet etmiyerek firarî hükmünde kalan rütebi askeriye esbabile mensubin ve mükellefini askeriye veyahut ecnebi bir memlekette mukim oldukları halde beş seneden fazla bir müddet Türk şebenderhanelerinde kendilerini tescil ettirmemiş olan Türkleri hükümet isterse vatandaşlıktan ıskat eder.

¹⁰² Türk vatandaşlığına kabul edilmiş olan sabık ecnebilere Türkiye Cumhuriyetinin dahilî ve haricî emniyetine mugayir efal ve harekâta tesaddi edenler ile askerlik hakkındaki kanunların emrettiği mükellefiyetleri ifa etmeyenler, icra Vekilleri Heyeti kararı ile Türk vatandaşlığından ıskat olunabilirler.

çıkarılanlar, başvurmaları hâlinde, millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmamak kaydıyla, Türkiye’de ikamet etme şartı aranmaksızın İçişleri Bakanlığı kararı ile yeniden Türk vatandaşlığına alınabilirler. Böylece yapılan değişiklikle sadece 403 sayılı Kanununa göre Türk vatandaşlığını kaybettirilenler değil, 1312 sayılı Kanuna göre de çıkarılanların da ikamet şartsız yeniden Türk vatandaşlığına alınma imkanı tanınmış olmasıyla eşit bir uygulama getirilmiş oldu.

b. İkamet Şartlı Yeniden Türk Vatandaşlığına Alınma

TVK’nın 14. maddesine göre; 29. madde uyarınca Türk vatandaşlığı kaybettirilenler Cumhurbaşkanlığı kararıyla¹⁰³, 34. madde uyarınca Türk vatandaşlığını kaybedenler İçişleri Bakanlığı kararıyla, millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması ve Türkiye’de üç yıl ikamet etmek şartıyla Türk vatandaşlığını yeniden kazanabilirler.

İkamet şartlı yeniden Türk vatandaşlığına alınma iki grup için geçerli olmaktadır. Birinci grup, TVK’nın 29. maddesine göre; yabancı bir devletin, Türkiye’nin menfaatlerine uymayan herhangi bir hizmetinde bulunup da bu görevi bırakmaları kendilerine yurt dışında dış temsilcilikler, yurt içinde ise mülki idare amirleri tarafından bildirilmesine rağmen, üç aydan az olmamak üzere verilecek uygun bir süre içerisinde kendi istekleri ile bu görevi bırakmayanlar veya Türkiye ile savaş halinde bulunan bir devletin her türlü hizmetinde Cumhurbaşkanının¹⁰⁴ izni olmaksızın kendi istekleriyle çalışmaya devam edenler ya da izin almaksızın yabancı bir devlet hizmetinde gönüllü olarak askerlik yapanlar ile 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 302., 309., 310., 311., 312., 313., 314. ve 315. maddelerinde yazılı suçlar nedeniyle hakkında soruşturma veya kovuşturma yürütülen ve yabancı ülkede bulunması nedeniyle kendisine ulaşamayan vatandaşlar, bu durumun soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı veya kovuşturma aşamasında mahkeme tarafından öğrenilmesinden itibaren bir ay içinde vatandaşlıklarının kaybettirilmesi amacıyla Bakanlığa bildirilen ve Bakanlıkça Resmî

¹⁰³ 02.07.2018 günlü, 700 sayılı KHK’nın 188. maddesiyle bu fıkrada yer alan “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı” şeklinde değiştirilmiştir.

¹⁰⁴ 02.07.2018 günlü, 700 sayılı KHK’nın 188. maddesiyle bu fıkrada yer alan “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı” şeklinde değiştirilmiştir.

Gazetede yapılan yurda dön ilanına rağmen üç ay içinde yurda dönmeyen kişilerin Türk vatandaşlıkları Cumhurbaşkanlığı kararıyla¹⁰⁵ kaybettirilebilir.

İkinci grup ise TVK'nın 34. maddesine göre; Ana ya da babadan dolayı soy bağı nedeniyle doğumla Türk vatandaşı olanlardan yabancı ana veya babanın vatandaşlığını doğumla veya sonradan kazananlar, ana ya da babadan dolayı soy bağı nedeniyle Türk vatandaşı olanlardan doğum yeri esasına göre yabancı bir devlet vatandaşlığını kazananlar, evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığını kazananlar, doğum yeri esasına göre Türk vatandaşı oldukları halde, sonradan yabancı ana veya babasının vatandaşlığını kazananlar, herhangi bir şekilde Türk vatandaşlığını kazanmış ana veya babaya bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazananlar ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılabilirler.

Bu madde uyarınca yeniden vatandaşlığı kazanmak isteyen bu kişi grupları;

(1) Millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması,

(2) Türkiye'de üç yıl ikamet etmesi,

(3) Türk vatandaşlığı kaybettirilenler Cumhurbaşkanlığı kararıyla, seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler İçişleri Bakanlığı kararıyla yeniden Türk vatandaşlığını kazanabilir¹⁰⁶.

Bu şartlar içinde yer alan ikamet ne anlaşılması gerektiği TVK'nın 15. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; bir yabancı için ikamet, Türk kanunlarına uygun olarak Türkiye'de oturmaktır. Burada Türk Kanunlarından özellikle YUKK ve PasK anlaşılmalıdır. Yani yabancı PasK hükümlerine göre Türkiye'ye giriş yapmış ve YUKK'daki hükümlere göre ikamet tezkeresi almış olmalıdır¹⁰⁷.

Öte yandan bu maddeye göre, Türk vatandaşlığını kazanma talebinde bulunan bir yabancı başvuru için aranan ikamet süresi içinde toplam on iki ayı geçmemek üzere Türkiye dışında bulunabilir. Türkiye dışında geçirilen süreler bu Kanunda öngörülen ikamet süreleri içinde değerlendirilir. Dolayısıyla toplam on iki ayı aşmamak üzere yurt dışına çıkmak kanuni ikamet süresini kesmemektedir.

¹⁰⁵ 02.07.2018 günlü, 700 sayılı KHK'nın 188. maddesiyle bu maddede yer alan "Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulu" ibaresi "Cumhurbaşkanlığı" şeklinde değiştirilmiştir.

¹⁰⁶ Bu yetki ve usulde paralellik ilkesinin sonucudur. Nitekim Danıştay 10. Dairesinin, 16.11.2012 günlü, E. 2008/10261, K. 2012/5714 sayılı kararında da bu husus vurgulanmıştır.

¹⁰⁷ Doğan, s. 84.

İkamet süresinin hesabı ise TVKUY'nin 23. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendine göre; başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye'de kesintisiz olarak üç yıl ikamet etmesi gerekmektedir. Yabancı üç yıl ikamet ettiğini il emniyet müdürlüğünden alınan yurda giriş ve çıkış tarihlerini gösteren belge ile ispatlayacaktır. Diğer taraftan yabancının başvuru tarihinden ileriye doğru vatandaşlık işlemlerinin sonuçlandırılmasına yetecek süreli ikamet tezkeresi bulunması gerekmektedir. Uygulamada bu süre altı ay olarak kabul edilmektedir¹⁰⁸.

403 ve 5901 sayılı TVK'larına göre Türk vatandaşlığı kaybettirilenler bakımından yeniden Türk vatandaşlığını kazanmada ayrımcılık yapıldığı gözlemlenmektedir¹⁰⁹. Nitekim ilk Kanuna göre ikamet şartı aranmamakta, ikinci Kanuna göre ise ikamet şartı aranmaktadır. İkinci ayrımcılık olarak karşımıza çıkan durum ise çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığından çıkan kişilerin ikamet şartsız yeniden Türk vatandaşlığına alınıyorken, kaybettirme veya seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenlerin yeniden Türk vatandaşlığına alınırken ikamet şartı aranıyor olmasıdır¹¹⁰.

4. Evlenme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması

a. Genel Olarak

Türk hukukunda da geçerli olan klasik anlayışa göre evlenme, tam ve sürekli bir hayat ortaklığı yaratmak üzere cinsiyetleri ayrı iki kişinin hukuken makbul ve geçerli bir şekilde birleşmeleri olarak tanımlanır¹¹¹. Klasik anlayışta 'ailede tek vatandaşlık' olmalıdır¹¹². Ancak ailede tek vatandaşlık, kadının erkek eşin vatandaşlığına tabi olması şeklinde gerçekleşiyordu¹¹³. Nitekim 1312 sayılı ETVK'nın 13. maddesine göre; Türk vatandaşı ile evlenen yabancı kadın Türk vatandaşı sayılmaktaydı. Modern anlayışta ise, kadının vatandaşlığı erkeğin vatandaşlığına tabi değildir. 1312 sayılı ETVK'da yabancı ile evlenen Türk vatandaşı

¹⁰⁸ Güngör, s. 113.

¹⁰⁹ Aybay, Özbek, s. 230.

¹¹⁰ Tiryakioğlu, s. 38.

¹¹¹ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku, C.II Aile Hukuku*, 5. bs., Nurgök Matbaası, İstanbul, 1965, s. 45; Göğer, s. 54.

¹¹² Nomer, s. 96; Göğer, s. 54.

¹¹³ Doğan, s. 84.

kadının Türk vatandaşlığının devam ettiği yönündeki düzenlemesi ile modern anlayışa da yer verilmekteydi.

403 sayılı ETVK'da evlenme yoluyla vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin 5. maddesini, 4866 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten öncesi ve sonrası olmak üzere ele almak gerekir. 4866 sayılı Kanundan önceki halinde klasik anlayışın devam ettiğini görmekteyiz. Buna göre, bir Türk vatandaşı ile evlenen kadın, Türk vatandaşlığını seçme beyanıyla veya vatansız bulunduğu ya da evlenmesi nedeniyle önceki vatandaşlığını kaybettiği takdirde Türk vatandaşlığını kendiliğinden kazanıyordu. Aynı hak Türk vatandaşı ile evlenen yabancı erkeğe tanınmamıştı. Bu durum yabancı kadın eş ile erkek eş arasında ayrımcılığa neden olduğu gibi yabancı kadın eşler tarafından sırf Türk vatandaşlığını elde etmek amacıyla Türk vatandaşı erkeklerle evlenilmek suretiyle evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin hükümleri suistimal ediliyordu¹¹⁴.

403 sayılı ETVK'da 4866 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonraki halinde ise yabancı kadın eşin beyan ile Türk vatandaşlığını kazanması engellenmişti. Kanun hükmüne göre en az üç yıldan beri evli olmak, fiilen birlikte yaşamak ve evliliğin devam etmesi gerekliydi. Bu şartları sağlayan kişiler yurt içinde en büyük mülki idare amirliklerine, yurt dışında ise Türk konsolosluklarına yazılı olarak başvurabiliyor, başvuru üzerine İçişleri Bakanlığınca inceleme ve araştırma yapılarak şartları taşıdıkları anlaşılan kişiler, bu durumun tespitine ilişkin karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanabiliyordu. Bu değişiklikte hem yabancı kadınla yabancı erkeğin Türk vatandaşıyla evlenmesi durumunda vatandaşlığın kazanılması arasındaki cinsiyet farkı ortadan kalkmış hem de Türk vatandaşı ile evlenmenin doğrudan Türk vatandaşlığı kazanılması engellenilmiş oldu.

403 sayılı ETVK'da 4866 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikte söz konusu maddenin başlığı kanun yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılması kalsa da içeriğine bakıldığında doğrudan Türk vatandaşlığının kazanıldığı söylenemezdi¹¹⁵.

5901 sayılı TVK'da ise evlenme yoluyla Türk vatandaşlığı, yetkili makam kararıyla kazanılması sebebiyle sonradan kazanılan bir vatandaşlıktır. TVKUY'nin 14. maddesinde de evlenme yoluyla vatandaşlığın açıkça yetkili makam kararıyla kazanıldığı düzenlenmiştir. Düzenlemeye bakıldığında, Türk vatandaşı ile evlenen

¹¹⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Erdem, s. 143.

¹¹⁵ Doğan, s. 86.

yabancı bir kadın veya erkek şartları taşıması halinde Türk vatandaşlığını kazanabilmektedir.

b. Evlenme Yolu ile Türk Vatandaşlığının Kazanılmasının Şartları

Evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması TVK'nın 16. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre maddede yer alan şartları taşıyan kişilerin evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanması mümkündür. Bu şartlar;

(1) *Türk vatandaşı ile evlenen yabancıнын evliliğinin en az üç yıldan beri devam ediyor olması gerekir.* Bu şartın hangi tarihte olması gerektiğine gelince, söz konusu maddede en az üç yıldan beri evli olan ve evliliği devam eden yabancıların başvurabileceği düzenlendiğine göre üç yıllık sürenin başvuru tarihi itibarıyla dolması gerekmektedir.

Kanunun lafzından başvuru ve karar tarihi itibarıyla da evliliğin devam etmesi aranmaktadır¹¹⁶. Sadece ölüm haline özgü aynı maddede bir düzenleme getirilmiştir. TVK'nın 16. maddesinin 2. fıkrasına göre; başvurudan sonra Türk vatandaşı eşin ölümü nedeniyle evliliğin sona ermesi halinde aile birliği içinde yaşama şartı dolayısıyla devam eden bir evliliğin bulunması aranmamaktadır. TVKUY'nin 25. maddesinin 3. fıkrasına göre; yabancı ile evlenecek olan Türk vatandaşı, bu vatandaşlığı sonradan kazanmış ise, üç yıllık süre Türk vatandaşlığının kazanılma tarihinden itibaren hesaplanır.

Diğer taraftan başvuru tarihinde devam eden evlilik, başvuru tarihinden sonra karar aşamasında ölüm dışında bir sebeple sona ererse ne olacağı Kanunda açık değildir. Örneğin, evliliğin, Türk eşin kusurlu olduğu bir boşanma ile son bulması durumunda ve başvurucunun iyi niyetli olması halinde Türk vatandaşlığının kazanılması hususunun Kanunda düzenlenmemesi eksiklik olduğu ileri sürülse de¹¹⁷ idare tarafından takdir yetkisi kullanılırken, evliliğin hangi koşullarda ve hangi nedenle sona ermiş olduğu dikkate alınarak böyle bir kanuni boşluk bu şekilde doldurulabilir¹¹⁸. Ancak TVKUY'nin 25. maddesinin 2. fıkrasının (b) bendinde

¹¹⁶ Rifat Erten, "Evliliğin Butlanının Evlenme Nedeniyle Kazanılan Türk Vatandaşlığına Etkisi Hususunda Değerlendirmeler", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 19, Y. 5, 2014, s. 252.

¹¹⁷ Şeniz Anbarlı Bozatay, "5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, C. 8, S. 2, 2010, s. 178.

¹¹⁸ Aybay, Özbek, s. 134.

evliliğin boşanma gibi nedenle son bulduğu halde başvurunun kabul edilemeyeceği düzenlenmiştir.

(2) *Evliliğin aile birliği içinde¹¹⁹ yaşama şeklinde olması gerekir.* Bu şartın, aslında evliliğin vatandaşlığın kazanılması amacıyla değil, gerçekten evlenmek niyetiyle yapılıp yapılmadığını teyit eden bir şart olarak arandığı söylenebilir. Aile birliği içinde yaşanılıp yaşanılmadığı ise ilk olarak il emniyet müdürlüğü tarafından yapılacak bir inceleme ve soruşturma ile belirlenir¹²⁰. Ancak bu inceleme ve soruşturma Anayasa ile güvence altına alınmış özel yaşamın ve aile yaşamının gizliliği haklarını zedelemekten yapılmasına önem verilmelidir¹²¹.

Aile birliği içinde yaşanılması muhakkak fiili olarak beraber yaşama anlamına gelmemektedir. Nitekim mücbir sebeplerle fiili olarak birlikte yaşanmasa da aile bağlarının kopmadığı kimi durumlarda da aile birliği devam etmektedir.

(3) *Evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunulmaması gerekir.* Bundan ne anlaşılması gerektiği TVKUY'nin 28. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde fuhuş yapmak, fuhuşa aracılık etmek¹²² gibi davranışlar örnek olarak sayılmıştır. Bu davranışlar içinde bulunulup bulunulmadığı il emniyet müdürlüğüne yapılacak araştırma ile belirlenecektir. Ancak bu davranışlar örnek kabilinden sayılmış ve 'gibi davranışlar'ın ise ne olduğu, evlilik birliği ile bağdaşp bağdaşmadığı yetkili makamlar tarafından somut olayın özelliğine göre değerlendirilecektir.

(4) *Yabancı millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması gerekir.* Bu şart Türk vatandaşlığın genel olarak yetkili makam kararıyla kazanılmasında aranırken, burada da aranılması Türk vatandaşlığının evlilik yoluyla kazanılmasının artık yetkili makam kararıyla olması nedeniyle benzer bir düzenleme getirildiği düşünülebilir¹²³.

TVK'da millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek halden ne anlaşılması gerektiğine yönelik açıklayıcı bir hüküm yoktur. TVKUY'nin

¹¹⁹ Bu şartın Türk vatandaşlığının kazanılmasına engel olabilmesi için aile birliği içinde yaşanmadığına yönelik somut tespit olması gerekmektedir. Konuyla ilgili bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 31.05.2016 günlü, E. 2013/2141, K. 2016/3016 sayılı kararı.

¹²⁰ İl emniyet müdürlüğü araştırma yaparken, ilgililerin aynı adreste oturmaları, ortak konutun olması, aile yakınlarının isimlerinin bilinmesi gibi ölçütlerden hareket eder. Aynı konuda bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 05.05.2016 günlü, E. 2013/5434, K. 2016/2494 sayılı kararı.

¹²¹ Aybay, Özbek, s. 134.

¹²² Danıştay 10. Dairesinin, 25.04.2016 günlü, E. 2013/6975, K. 2016/2331 sayılı kararı.

¹²³ Erdem, s. 153-154.

25. maddesinin 2. fıkrasının (c) bendinde; Türk vatandaşı olmak isteyen yabancının herhangi bir suçtan yargılamasının devam ettiği, tutuklu veya hükümlü olduğu hallerde başvurusunun kabul edilmeyeceği düzenlenmiştir. Diğer taraftan aynı Yönetmeliğin 26. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendinde ise herhangi bir suç nedeniyle hakkında kesinleşmiş mahkeme kararı bulunuyor ise onaylı bir örneğinin başvuru için gerekli belgeler arasında düzenlenmiştir. Bu iki hüküm bir an için birbiriyle çelişiyormuş gibi görünse de hakkında kesinleşmiş mahkeme kararı başvuru esnasında mevcut ise bunun sunulması gerekmektedir. Ancak başvuru sırasında böyle bir durumu olmasa da başvurudan sonra yabancı herhangi bir suç nedeniyle yargılanıyor veya hüküm giymiş ya da tutuklanmış olabilir. İşte sonradan gelişen bu durumların anlaşılması halinde de vatandaşlık başvurusu kabul edilmez.

Aynı şartın genel olarak vatandaşlığa kazanılmasında da arandığına ve bu şartın aranmasının gerekçesinde, milli güvenlik bakımından tehlike arz eden, milli menfaatler ve ülke bütünlüğü aleyhine faaliyet gösterenlerle bu faaliyetleri destekleyenlerin, bu gibi kişi veya kuruluşlarla ilişki içerisinde bulunanların ve herhangi bir isyan, sabotaj, casusluk, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, evrakta sahtecilik gibi kamu düzenini bozan faaliyetlerde bulunanların Türk vatandaşlığını kazanmaları engellemek olduğunun belirtildiğine daha önce değinmiştik. Bu şart, evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında aranmasaydı, kamu düzeni ve milli güvenlik bakımından engel teşkil edecek hali bulunan bir kişinin, Türk vatandaşı ile evlenerek diğer şartların varlığı halinde Türk vatandaşlığını kazanmasına yol açılmış olurdu. Bu nedenle, aynı şartın burada da aranmasının isabetli olduğunu söylememiz gerekir.

c. Başvurunun İncelenmesi ve Karar

TVK'nın 37. maddesine göre Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanmak isteyen yabancı, yurt içinde ikamet edilen yer valiliğine, yurt dışında ise dış temsilciliklere başvuru yapabilir.

TVKUY'nin 26. maddesine göre başvuruda bulunan kişi adına; isteği belirten form dilekçeden, Türk vatandaşı eşe ait müracaat makamlarınca sistemden alınan nüfus kayıt örneğinden, yabancının hangi devletin vatandaşı olduğunu gösteren pasaporttan veya benzeri belgeden, vatansız ise temininin mümkün olması halinde buna ilişkin belgeden, yabancının kimlik bilgilerini gösteren doğum belgesinden veya

nüfus kayıt örneği gibi belgeden, yerleşim yeri Türkiye’de bulunuyor ise en son tarihli ikamet tezkeresinden, herhangi bir suç nedeniyle hakkında kesinleşmiş mahkeme kararı bulunuyor ise onaylı bir örneğinden, yabancının doğum tarihinin ay ve günü bulunmuyorsa, doğum tarihinin tamamlanması için ülkesinin yetkili makamlarından alınmış belgeden, belgenin temin edilememesi halinde ise 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 39. maddesi gereğince işlem yapılmasını kabul ettiğine dair imzalı beyanından, hizmet bedelinin Maliye veznesine yatırıldığını gösteren makbuzdan oluşan bir dosya müracaat makamlarınca düzenlenir ve soruşturma yapılması amacıyla il emniyet müdürlüğüne gönderilir.

TVKUY’nin 28. maddesine göre il emniyet müdürlüğüne yabancının aile birliği içinde yaşayıp yaşamadığı, fuhuş yapmak gibi evlilik birliği ile bağdaşmayacak davranışlar sergileyip sergilemediği, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunup bulunmadığı yönlerinden araştırılıp¹²⁴ konuyla ilgili olumlu veya olumsuz kanaat soruşturma formuna açıkça yazılır ve dosya il müdürlüğüne iade edilir. Ancak yapılan soruşturma sonucunda olumlu veya olumsuz bir kanaate varılamaması durumunda Türk vatandaşı olan eşin yakınlarının ifadelerine de başvurulmak suretiyle kanaat oluşuncaya kadar periyodik olarak soruşturmaya devam edilir.

İl emniyet müdürlüğünün kanaati neticesinde il müdürlüğüne gelen dosya, il müdürlüğü aracılığı ile gerekli incelemeler yapılmak üzere illerde oluşturulan komisyona gönderilir. Aynı Yönetmeliğin 29. maddesine göre; yabancı ve Türk vatandaşı olan eş, söz konusu komisyon tarafından ayrı ayrı mülakata tabi tutulur ve bu suretle evliliğin gerçek bir evlilik mi yoksa Türk vatandaşlığının kazanılması amacıyla mı yapıldığı incelenir. Komisyon toplantısı sonucunda oluşan kanaat dosyaya eklenerek il müdürlüğü aracılığı ile karar verilmesi için İçişleri Bakanlığına gönderilir. Dosya Bakanlığa geldikten sonra hemen karar verilmez, bu defa, TVKUY’nin 35. maddesinin 2. fıkrasına göre; Türk vatandaşlığının kazanılmasına engel teşkil edecek bir halinin bulunup bulunmadığının tespiti için arşiv

¹²⁴ İl emniyet müdürlüğü bu araştırmayı mahallinde gerekirse komşuların da ifadelerine başvurmak suretiyle yapmaktadır. Konuyla ilgili bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 08.06.2016 günlü, E. 2013/4606, K. 2016/3166 sayılı kararı.

araştırması¹²⁵ yapılması amacıyla dosya Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığına ve Emniyet Genel Müdürlüğüne gönderilir.

Aynı Yönetmeliğin 72. maddesinin 5. fıkrası uyarınca; “İlgili Kurumlarca yapılan araştırma neticesinde Anayasa ile kurulu devlet düzenini yıkma yolunda faaliyette bulunduğu, bu faaliyetlerde bulunanlarla işbirliği yaptığı veya bunları maddi olarak desteklediği, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne karşı yurt içinde veya dışında, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarla ilgili faaliyetlerde bulunduğu, isyan, casusluk ve vatana ihanet suçlarına katıldığı, silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve insan ticareti yaptığı veya bunlarla ilişki içerisinde bulunduğu tespit edilenler ile taksirli suçlar hariç olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alanlar Türk vatandaşlığını kazanamaz.”

Yurt dışında yapılacak başvuruda ise TVKUY'nin 30. maddesine göre; komisyonun yaptığı iş ve işlemleri konsolosluk işlemlerinden sorumlu muavin konsolos veya daha üst yetkili tarafından yapılır, yabancının bulunduğu devletin kanunları elverdiği ölçüde sabıka kaydı istenir ve evliliğe dair resmi kaydın bulunup bulunmadığı araştırılır, elde edilen tüm belgeler dosyaya eklenerek, karar verilmek üzere İçişleri Bakanlığına gönderilir.

Araştırmanın sonucu açık bir şekilde bildirildikten sonra İçişleri Bakanlığının kararı ile Türk vatandaşlığı kazanılabilir. Dolayısıyla şartların yerine getirilmiş olması Türk vatandaşlığının doğrudan kazanılmasını sağlamaz.

B. Evlat Edinme Yolu İle Türk Vatandaşlığının Kazanılması

1. Genel Olarak

Evlat edinme, evlat edinen ile evlatlık arasında yapay soy bağı kuran bir medenî hukuk işlemidir¹²⁶. Dolayısıyla buradaki soy bağı kan esasına dayanmaz.

¹²⁵ Arşiv araştırması sonucunda verilen raporun vatandaşlığın kazanılmasında veya kaybında esas teşkil ettiği kuşkusuzdur. Nitekim konuyla ilgili bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 20.12.2013 günlü, E. 2012/9420, K. 2013/9259 sayılı kararı.

¹²⁶ Musa Aygül, “Evlat Edinme Yolu ile Vatandaşlığın Kaybedilmesi ve Kazanılması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 99, 2012, s. 45.

Türk hukukuna göre TMK’da yer alan şartların gerçekleşmesiyle soy bağı doğrudan Mahkeme kararıyla kurulur.

403 sayılı ETVK’nın yürürlükte iken evlat edinilme kanun yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasının bir şekliydi. Buna göre, evlat edinilenin küçük ve vatansız olması veya anasının, babasının bulunmaması ya da nerede olduğunun bilinmemesi halinde, bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinilen yabancı, Türk vatandaşlığını kazanıyordu. İdarenin takdir yetkisi yoktu.

5901 sayılı TVK’da ise evlat edinilme yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılması idarenin takdirine bağlı olarak sonradan kazanılan vatandaşlığın bir türü olarak düzenlenmiştir¹²⁷. Ancak TVK’nın 9. maddesine bakıldığında, evlat edinilme yolu ile vatandaşlığın kazanılmasının, yetkili makam kararıyla kazanmadan farklı bir yol olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır¹²⁸. Oysa bu evlat edinilme yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılmasını, tasarıdan farklı olarak yetkili makam kararıyla kazanma hallerinden biri olarak düzenlenmek istenilmekle birlikte TVK’nın 9. maddesinde gerekli olan değişikliğin yapılmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Kanununun 17. maddesinde “*Bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinilen ergin olmayan kişi, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla, karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanabilir.*” hükmü yer almaktadır. Hükümde yer alan karar tarihinden ise evlat edinmeye ilişkin karar tarihinin mi yoksa İçişleri Bakanlığının Türk vatandaşlığına alınmaya ilişkin kararın tarihinin mi anlaşılması gerektiği tartışmalıdır. Doktrinde, tasarı metninde evlat edinilme kanun yoluyla kazanma hali olarak düzenlenmişken kanunda yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılması başlığı altına alındığı gerekçesiyle karar tarihinden İçişleri Bakanlığının karar tarihinin esas alınması gerektiği savunulurken¹²⁹, Türk vatandaşlığının İçişleri Bakanlığı kararı ile kazanılacağına ilişkin TVK’nın 20. maddesi ile TVKUY’nin 36. maddesi dışında evlat edinilmeye ilişkin TVK’nın 17. maddesinde bunun ayrıca düzenlenmesi nedeniyle evlat edinme ilişkisini kuran mahkeme kararının esas alınması gerektiği¹³⁰

¹²⁷ Tiryakioğlu, s. 44-45.

¹²⁸ Rifat Erten, “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı’nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 4, 2008, s. 58.

¹²⁹ Doğan, s. 106.

¹³⁰ Nomer, s.109; Aynı yönde bkz. Kerem Faruk Giray, “5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Hakkında Değerlendirme”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Ata Sakmar’a Armağan*, S. 1, 2011, s. 396.

dolayısıyla şartların varlığı halinde Türk vatandaşlığı İçişleri Bakanlığı kararıyla kazanılacak olsa da, Türk vatandaşlığının kazanılmasının hüküm ve sonuçlarının, Türk Mahkemesi tarafından verilen evlat edinme kararının tarihine kadar geriye yürüyeceği¹³¹ de savunulmaktadır.

Evlat edinmenin vatandaşlığa etkisi tek yönlüdür, yani vatandaşlığı etkilenen evlat edinilendir¹³². 5901 sayılı TVK'da da kanun koyucunun bilinçli olarak 'evlat edinilmeyi' vurguladığını görüyoruz. Bu nedenle, bir Türk vatandaşı tarafından yabancı kişi evlat edinildiğinde Türk vatandaşlığını kazanabilirken, bir yabancının Türk vatandaşı ergin olmayan kişiyi evlat edinmesi Türk vatandaşlığını kazanmasına imkan sağlamaz.

Evlatlık ilişkisi yapay olarak kurulan bir soy bağı olduğuna göre bu ilişkinin sona ermesi halinde Türk vatandaşlığı sona erecek midir? Kanunda bu konuya açıklık getirilmiş, evlatlık ilişkisi herhangi bir nedenle sona erse dahi, ilgilinin Türk vatandaşlığının sona erdirilmeyeceği düzenlenmiştir.

2. Evlat Edinilme Yolu ile Türk Vatandaşlığının Kazanılmasının Şartları

Evlat edinilme yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılması TVK'nın 17. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre;

(1) *Evlat edilen kişinin ergin olmaması gerekir.* Ancak ergin olup olmadığının hangi hukuka göre belirleneceği hükümde yer almamıştır. Doktrinde bu husus farklı hükümler çerçevesinde ele alınmıştır. Güngör'e göre¹³³, Yönetmelikte ergin kişinin TMK'ya göre tanımlandığı, Yönetmeliğin 32. maddenin 3. fıkrasında ise, evlat edinilen ve başvuru tarihinde ergin olan yabancı hakkında genel olarak vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin hükme atıf yapıldığı, söz konusu hükümde ise, erginliğin ilgilinin milli hukukuna göre, vatansız ise TMK'ya göre belirleneceği düzenlendiğinden, evlat edinilen kişinin ergin olup olmadığı öncelikle milli hukukuna göre, vatansız ise TMK'ya göre tayin edilecektir. Erdem'e¹³⁴ göre, evlat edilenin ergin olup olmadığı, MÖHUK'un 9. maddesinden hareketle ilgilinin milli

¹³¹ Erdem, s. 163.

¹³² Göğer, s. 50.

¹³³ Güngör, s. 132-133.

¹³⁴ Erdem, s. 164.

hukukuna göre belirlenecektir. Doğan'a¹³⁵ve Aygöl'e¹³⁶ göre ise, erginlik, yabancınn evlat edinilmesindeki ehliyeti ile ilgili olup, erginliğin belirlenmesinde MÖHUK'un 18. maddesi uyarınca evlat edinme anındaki milli hukuku esas alınır.

Diğer taraftan TVKUY'nin 32. maddesinin 3. fıkrasına göre; başvuru tarihinde evlat edinilen ergin ise bu kişi, ancak genel olarak kazanma yolu ile Türk vatandaşı olabilir.

(2) *Milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması gerekir.* Bu şart 403 sayılı Kanun döneminde yoktu. Çünkü anılan Kanunun yürürlükte olduğu dönemde evlat edinilme ile Türk vatandaşlığının kazanılması Kanundan kaynaklanıyordu. Kanundan kaynaklı olarak vatandaşlığın kazanılmasında bu şarta gerek yoktur¹³⁷. Yürürlükteki Kanunda ise yetkili makamın kararıyla evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığı kazanıldığından, tıpkı genel olarak Türk vatandaşlığının kazanılmasında olduğu gibi yabancınn milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel bir halinin bulunmaması gerekir. Kanun koyucu ergin olmasa bile bu kişilerin de milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından sakıncalı bir durumunun olabileceğini öngörmüştür.

3. Başvurunun İncelenmesi ve Karar

TVK'nın 37. maddesine göre Türk vatandaşlığının evlat edinilme yoluyla kazanmak isteyen yabancı, yurt içinde ikamet edilen yer valiliğine, yurt dışında ise dış temsilciliklere başvuru yapabilir. İlgili tarafından yapılan başvuru üzerine, TVKUY'nin 33. maddesine göre, evlat edinenin isteğini belirten form dilekçeden, doğum belgesinden, doğum belgesine dayanılarak düzenlenen doğum tutanağından, kişinin hangi devlet vatandaşı olduğunu gösteren pasaporttan veya benzeri belgeden, vatansız ise temininin mümkün olması halinde buna ilişkin belgeden, evlat edinen kişiye ait müracaat makamlarınca sistemden alınan nüfus kayıt örneğinden, hizmet bedelinin Maliye veznesine yatırıldığını gösteren makbuzdan oluşan dosya başvuru makamı olan ilgili valilik veya dış temsilcilik tarafından düzenlenir ve karar alınmak üzere dosya İçişleri Bakanlığına gönderilir. Bunun üzerine, İçişleri Bakanlığı, dosyayı TVKUY'nin 35. maddesinin 2. fıkrasına göre; Türk vatandaşlığının

¹³⁵ Doğan, s. 103.

¹³⁶ Aygöl, s. 69.

¹³⁷ Tiryakioğlu, s. 45.

kazanılmasında engel teşkil edecek bir halinin bulunup bulunmadığının tespiti için arşiv araştırması yapılması amacıyla Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığına ve Emniyet Genel Müdürlüğüne gönderir. Araştırmanın sonucu açık bir şekilde bildiriliktir sonra Kanunda istenilen şartları taşıyan evlat edinilen İçişleri Bakanlığının kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilir. Şartları taşımayan kişinin başvurusu Bakanlıkça reddedilir. Hiç kuşkusuz ki İçişleri Bakanlığının burada takdir yetkisi olduğu açıktır. Zira Kanunda yer alan “kazanabilir” ifadesi yetkili makamın takdir yetkisine gönderme yapmaktadır¹³⁸.

C. Seçme Hakkının Kullanılması ile Türk Vatandaşlığının Kazanılması

1. Genel Olarak

Seçme hakkını kullanmak suretiyle vatandaşlığın kazanılması diğer kazanma biçimlerinden farklı olarak idarenin onayı gerekmez. Çünkü “seçme hakkından” anlaşılacağı üzere Kanunun ilgiliye tanıdığı iradi olarak kazanma usulüdür. Bu bakımdan seçme hakkı, “kişi vatandaşlığını seçmede ve değiştirmede serbest olmalıdır” ilkesinin en etkili uygulama aracıdır¹³⁹. Burada belirli şartlara sahip olan kişilere seçme hakkının kullanılması ile yani bu yönde talebi ile Türk vatandaşlığını kazanması sağlanmaktadır.

Seçme hakkını kullanmak suretiyle vatandaşlığın kazanılması TVK'nın 21. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; seçme hakkını kullanacak kişiler, Kanunun 27. maddesi uyarınca ana veya babasına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden küçüklerdir. Söz konusu 27. madde yetkili makamdan çıkma izni olarak Türk vatandaşlığından ayrılmanın geçerliliği ve sonuçlarını düzenlemektedir¹⁴⁰. Bu durumda, izin almak suretiyle Türk vatandaşlığından çıkan ana veya babanın velayeti altındaki çocukları da kendilerine bağlı olarak Türk vatandaşlığından çıkmaktadır. Kanun koyucu işte bu çocuklara belli şartların varlığı halinde tekrar Türk vatandaşı olmalarına imkan sağlamıştır.

Kanunda seçme hakkının kullanılması suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocukların da, seçme

¹³⁸ Güngör, s. 132.

¹³⁹ Aybay, Özbek, s. 143.

¹⁴⁰ Tiryakioğlu, s. 47; Erten, s. 58.

hakkından yararlanarak Türk vatandaşlığını kazanabileceklerine ilişkin açık bir hüküm bulunmama ile birlikte seçme hakkının kullanılması yoluyla Türk vatandaşlığının kaybına ilişkin TVK'nın 35. maddesinde, seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılan kişilerin çocukları hakkında 27. madde hükümleri uygulanacağı hükme bağlandığından, söz konusu atıf nedeniyle Türk vatandaşlığını seçme hakkını kullanarak kaybedenlerin çocukları da seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığını kazanabilir¹⁴¹. Ne var ki bu sonucun ortaya çıkması için kanunilik ilkesinin de gereği olarak seçme hakkının kullanılması suretiyle Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin TVK'nın 21. maddesinde Kanunun sadece 27. maddesine değil aynı zamanda 35. maddenin 2. fıkrasına da atıf yapılması gerekirdi¹⁴².

2. Seçme Hakkının Kullanılmak Suretiyle Türk Vatandaşlığının Kazanılmasının Şartları

(1) *Her şeyden önce seçme hakkının doğası gereği kişi Türk vatandaşlığını kazanmayı istemelidir.* TVKUY'nin 34. maddesinin 1. fıkrasında ilgililerin seçme hakkını kullanmak üzere yazılı bildirimde bulunması gerektiğini hükme bağlamıştır.

(2) *Ana veya babasına bağlı olarak Türk vatandaşlığını velayet altında olduğu için kaybeden kişi seçme hakkını kullanırken ergin olmalıdır.* Erginliğin hangi devletin hukukuna göre tayin edileceği Kanunda açıkça düzenlenmemiştir. Bu sebeple doktrinde erginliğin belirlenmesinde farklı kanuni düzenlemelere başvurulmuştur. Erdem'e¹⁴³ ve Doğan'¹⁴⁴ göre MÖHUK'un 9. maddesi uyarınca belirlenmesi gerekir. Anılan maddede hak ve fiil ehliyetinin ilgilinin milli hukukuna tabi olduğu düzenlenmiştir. Dolayısıyla ilgili hangi devletin vatandaşı ise erginliği o devletin hukukuna göre tayin edilir. Aybay-Özbek'e¹⁴⁵ ve Güngör'e¹⁴⁶ göre; TVK'nın 22. maddesinin 2. fıkrasında, 20. madde hükümlerinin uygulanacağı yönündeki göndermesi ile 20. maddenin 3. fıkrası uygulanacak olursa genel yolla Türk vatandaşlığının kazanılmasında erginliği düzenleyen 11. madde hükmüne göre

¹⁴¹ Erten, s. 59; Tiryakioğlu, s. 47-48.

¹⁴² Tiryakioğlu, s. 48.

¹⁴³ Erdem, s. 190.

¹⁴⁴ Doğan, s. 163.

¹⁴⁵ Aybay, Özbek, s. 144.

¹⁴⁶ Güngör, s. 136.

kişinin ergin olup olmadığı belirlenir. Tanrıbilir'e¹⁴⁷ göre ise, MÖHUK'un 8. maddesi uyarınca ilgilinin milli hukukuna göre ergin sayılıp sayılmadığı araştırılmalıdır. Dolayısıyla burada yaş değil, ergin olmak önemlidir. Diğer taraftan Türk hukukunda Türk vatandaşlığının kazanılmasında erginliğin hangi hukuka araştırılacağı konusunda yeknesaklık ihtiyacına dikkat çekmede yarar görüyoruz¹⁴⁸.

(3) *Kanunda öngörülen sürede başvurulması gerekir.* Buna göre, seçme hakkını kullanmak isteyen kişi *ergin olmasından itibaren üç yıl içinde* seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanabilir. Söz konusu üç yıllık sürenin geçirilmesi halinde ise artık seçme hakkının kullanılması suretiyle kolay bir usulle vatandaşlığın kazanılması mümkün değildir. Bu süre içinde seçme hakkı kullanılmazsa ilgililer Türk vatandaşlığını ancak TVK'nın 13. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi uyarınca ikamet şartı aranmaksızın yeniden Türk vatandaşlığını kazanabilirler¹⁴⁹.

3. Seçme Hakkının Kullanılmasında Başvurunun İncelenmesi ve Karar

TVK'nın 37. maddesine göre Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin başvurular yurt içinde yerleşim yerinin bulunduğu valiliğe, yurt dışında ise dış temsilciliklere bizzat veya bu hakkın kullanılmasına ilişkin özel vekaletname ile yapılır. Başvuru makamları kişi hakkında seçme hakkını kullanmak istediğini belirten form dilekçeden, başvuru makamları tarafından sistemden alınan ve kişinin kapalı kaydını gösteren nüfus kayıt örneğinden, ilgilinin hangi devlet vatandaşı olduğunu gösteren pasaporttan veya benzeri belgeden, vatansız ise temininin mümkün olması halinde buna ilişkin belgeden, medenî durum belgesinden, ilgili Türk vatandaşlığını kaybettikten sonra varsa medenî halinde meydana gelen değişikliklere ilişkin belgeden, evli ise eş ve çocuklarının aile bağımlı kanıtlayan nüfus kayıt örneğinden veya benzeri belgeden, ilgili Türk vatandaşlığını kaybettikten sonra varsa kimlik bilgilerindeki değişikliği gösteren belgeden, hizmet bedelinin Maliye veznesine yatırıldığını gösteren makbuzdan oluşan dosyayı hazırlayarak, bu dosyayı karar almak üzere İçişleri Bakanlığına gönderir. İlgilinin aranan şartları

¹⁴⁷ Tanrıbilir, s. 54.

¹⁴⁸ Güngör, s. 136.

¹⁴⁹ Doğan, s. 164; Aybay, Özbek, s.146.

taşıdığıının anlaşılması halinde, İçişleri Bakanlığı kararı ile Türk vatandaşlığı kazanılır, şartların yokluğu halinde ise bu talebi reddedilir.

4. Seçme Hakkının Kullanılması Suretiyle Türk Vatandaşlığının Kazanılmasının Hukuki Sonuçları

Seçme hakkının kullanılması ile genel olarak vatandaşlığın kazanılması yoluna göre daha kolay bir yoldan Türk vatandaşlığı kazanılır. Seçme hakkının hukuki sonuçları TVK'nın 22. maddesinde düzenlenmiştir. İlgilinin vatandaşlığı kazandığı an ise, Türk vatandaşı olma talebini içeren yazılı olarak teslim edildiği an yani hakkın kullanıldığı an olmayıp, hakkın kullanılması için gerekli şartların varlığının İçişleri Bakanlığınca tespit edildiği andır¹⁵⁰. Doktrinde, seçme hakkı ile Türk vatandaşlığından ayrılmanın gerçekleştiği anın belirlenmesinde, hakkın niteliği gereği İçişleri Bakanlığı kararının değil, kişinin irade açıklamasında bulunduğu anın kabul edilmesinin yerinde olduğu noktasında eleştirilmiştir¹⁵¹.

Şartların varlığının tespitine yönelik işlem de neticede idari işlemdir. Her ne kadar TVK'nın 21. maddesinde 'kazanabilirler' ifadesi kullanılmış ise de, idare, işlem yapma noktasında bağlı yetki içindedir¹⁵².

TVK'nın 22. maddesinin 1. fıkrasına göre, seçme hakkı ile Türk vatandaşlığının kazanılması, bu hakkın kullanılmasına dair şartların tespitine ilişkin karar tarihinden itibaren hüküm ifade edeceği düzenlendiğinden, İçişleri Bakanlığının bu konuda takdir yetkisi bulunmamaktadır¹⁵³. Kanundan doğan bir hak olması nedeniyle bu yetki bağlı yetkidir¹⁵⁴.

II. TÜRK VATANDAŞLIĞININ KAYBINDA İDARİ YOLLAR

TVK'nın 23. maddesine göre Türk vatandaşlığı yetkili makam kararı veya seçme hakkının kullanılması ile kaybedilir. Aynı Kanununun 24. maddesine göre ise

¹⁵⁰ Doğan, s. 165; Tiryakioğlu, s. 49.

¹⁵¹ Aybay, Özbek, s. 171.

¹⁵² Güngör, s. 138.

¹⁵³ Aybay, Özbek, s. 144.

¹⁵⁴ Güngör, s. 138.

yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kaybı, çıkma veya kaybettirme ya da vatandaşlığa alınmanın iptali ile gerçekleşir. Çıkma müessesinde kişinin iradesi dahilinde vatandaşlığın kaybı söz konusu iken, kaybettirme veya vatandaşlığa alınmanın iptali müesseselerinde kişinin iradesi dışında vatandaşlığın kaybı söz konusudur.

Türk vatandaşlık hukukunda vatandaşlığın kaybına ilişkin düzenlemeler yapılırken vatandaşlık hukukunun genel ilkelerinin de göz önünde tutulduğunu görmekteyiz. Nitekim “herkesin mutlaka bir vatandaşlığının olması” veya “herkesin vatandaşlığını değiştirmekte serbest olması” ve bu ilkeyle bağlantılı olarak “kimseye rızası dışında vatandaşlık yükletilemeyeceği gibi, keyfi olarak da vatandaşlıktan çıkarmaya zorlanamayacağı” ilkeleri düzenlemelerin altında yatan neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; herkesin vatandaşlığını değiştirmekte serbest olması ilkesinin yansıması olarak kişinin talebi ve idari makamların izni ile Türk vatandaşlığından çıkılabilmektedir ya da devlete karşı sadakat yükümlülüğünün ihlali ile gerçek dışı beyanlar nedeniyle vatandaşlığın kazanılması durumunda idari makamlar tarafından kişilerin iradesi dışında vatandaşlık kaybettirilebilmekte veya vatandaşlığa alınma iptal edilebilmektedir. İşte idare burada da yetkisini kullanırken keyfi davranmamalı ancak şartların gerçekleşmesi halinde bu yöntemlere başvurmalıdır. Zira bu ayrıca anayasal bir yükümlülüktür. 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 66. maddesinde de vatandaşlığın, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılacağı ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedileceği; hiçbir Türkün, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamayacağı, vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamayacağı düzenlenmiştir.

A. Kişinin İradesine Bağlı Kayıp Halleri

Kanunda yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kaybı çıkma, kaybettirme ve vatandaşlığa alınmanın iptali olmak üzere üç hal olarak düzenlenmiştir.

1. Çıkma

a. Genel Olarak

Türk vatandaşı olan kişinin yetkili makamın izni ile Türk vatandaşlığı ile bağının kopması halidir. Burada öncelikli olarak Türk vatandaşlığı ile bağının kesilmesi noktasında kişinin iradesi olmalıdır. Elbette tek başına kişinin iradesi yeterli değildir. Dolayısıyla bu nedenle çıkma müessesesi yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kaybı halleri içinde düzenlenmiştir.

Çıkma, sadece yabancı devlet vatandaşlığına sahip olmak maksadıyla Türk vatandaşlığını terk etmek isteyen kişiye tanınmış bir yoldur¹⁵⁵. Çıkma, “herkes vatandaşlığını değiştirmekte serbestir” ilkesinin bir yansıması¹⁵⁶ olmakla birlikte kişi bu hakkını özgürce kullanamaz. Aynı zamanda yetkili makam da izin verme yetkisini sınırsız kullanamaz, bu sebeple, çıkmanın hem kişi bakımından hem de yetkili makam tarafından sınırı vardır. Kişi bakımından Türk vatandaşlığından çıkmak istemesinin sınırı nihai olarak başka bir devlet vatandaşlığının kazanılması yani vatansız kalmamaktır. Bu yüzden, başka bir devletin vatandaşlığı kazanılamayacaksa Türk vatandaşlığından çıkma izni verilemez. Yetkili makam tarafından izin vermenin sınırı ise, 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 66. maddesinde düzenlenmiş olan vatandaşlığın, ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedileceği hükmünde işaret edilmiş olup çıkmanın şartlarını taşıyan bir Türk vatandaşı bu hakkını kullanabilmelidir. Başka bir deyişle yetkili makam çıkma konusunda izin verme yetkisini keyfiliğe yol açacak bir şekilde kullanamaz.

TVK’nın 25. maddesine göre çıkma izni verecek yetkili makam İçişleri Bakanlığıdır. Bu maddedeki şartları taşıyan kişiye İçişleri Bakanlığına izin verebileceği düzenlenmiştir. ‘Verilebilir’ kelimesinden hareketle her şartı taşıyan kişiye bu iznin verilmeyeceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla çıkma izninin verilir verilmeyeceği noktasında İçişleri Bakanlığının takdir yetkisi vardır. Ancak hemen belirtelim ki takdir yetkisi keyfi olarak kullanılamaz. Çünkü kural olarak şartları gerçekleşmişse kişiye zorla vatandaşlık yükletilemez.

¹⁵⁵ Nomer, s. 134.

¹⁵⁶ Feriha Bilge Tanrıbilir, “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kaybına İlişkin Hükümleri”, *Türkiye Barolar Birliğı Dergisi*, S. 76, 2008, s. 36.

TVK'nın 25. maddesine göre; ergin ve ayırt etme gücüne sahip olan, yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olan veya kazanacağına ilişkin inandırıcı belirtiler bulunan, herhangi bir suç veya askerlik hizmeti nedeniyle aranan kişilerden olmayan ve hakkında herhangi bir mali ve cezai tahdit bulunmayan kişiler çıkma talebinde bulunabilir.

b. Türk Vatandaşlığından Çıkmanın Şartları

ba. Ergin ve Ayırt Etme Gücüne Sahip Olmak

TVK'nın 25. maddesine göre; Türk vatandaşlığından çıkmak isteyen kişi öncelikle ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmalıdır. Nasıl ki Türk vatandaşlığını olağan yoldan kazanmak isteyen kişinin ehliyeti kendi milli hukukuna göre belirlenecek ise, burada da vatandaşlıkla bağının kesilmesini isteyen kişi Türk vatandaşı olduğundan ehliyeti de Türk hukukuna göre belirlenecektir.

Öncelikle çıkmak için TVK erginliği aradığı için Türk Medeni Kanununa göre ergin sayılabilecek tüm hallerin vatandaşlıktan çıkmak için yeterli olduğunu kabul etmek gerekir. TMK'nın 11. maddesine göre; erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. İkinci durum ise evlenmek de kişiyi ergin kılmaktadır. Aynı Kanunun 124. maddesine göre; erkek veya kadın on yedi yaşın doldurulmasıyla evlenebilir ve hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine de izin verebilir, 12. maddesine göre ise; on beş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir. Şu halde TMK'ya göre on beş, on altı, on yedi ve on sekiz yaş olmak üzere dört farklı yaş grubu ergin olabilmektedir.

Türk vatandaşlığından çıkmak için bu madde başlığı altında diğer şart kişinin ayırt etme gücünün bulunmasıdır. Ayırt etme gücünün ise ne anlaşılması gerektiği TMK'nın 13. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir. Çıkma hakkını kullanmak isteyen kişilerde akla uygun biçimde hareket etmeyi aramak son derece doğaldır. Çünkü kişi artık Türk vatandaşlığı ile bağının kesilmesini istemektedir. Dolayısıyla bu talebin gerçekten bilinçli bir şekilde gerçekleşip gerçekleşmediğinin araştırılması önemlidir.

TMK hükümleri kişileri; tam ehliyetli, tam ehliyetsiz, sınırlı ehliyetsiz, sınırlı ehliyetli olmak üzere dört gruba ayırmaktadır. Bu kişi gruplarından hangilerinin vatandaşlıktan çıkma hakkını ne şekilde kullanabileceğinin ortaya konulması gerekmektedir. Öncelikle şunu söylemek gerekir ki TMK'nın 9. maddesine göre; fiil ehliyetine sahip olan kimse, kendi fiilleriyle hak edebilir ve borç altına girebilir, 10. maddesine göre; ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır. Dolayısıyla bu kişilerin ehliyeti tam olduğundan tek başlarına vatandaşlıktan çıkma talebinde bulunabilecektir.

Tam ehliyetsizlerin ise, TMK'nın 15. maddesi uyarınca ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukukî sonuç doğurmayacağından vatandaşlıktan çıkma talebinde bulunamayacaklardır. Daha doğru bir ifadeyle tam ehliyetsiz bu kişiler, vatandaşlıktan çıkma talebinde bulunsalar bile ayırt etme gücüne sahip olmadıklarından çıkmanın şartlarını gerçekleştirmemiş olacaklardır.

Sınırlı ehliyetsiz olarak kabul edilen ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlıların TMK'nın 16. maddesine göre kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada yasal temsilcilerinin rızasının gerekli olmasa da, ayırt etme gücüne sahip küçükler ergin olma şartını sağlayamadığından vatandaşlıktan çıkma talebinde bulunamayacaklardır. TMK'nın 405. maddesi ile 408. maddesinde belirtilen sebeplerle ergin kişiler kısıtlanabilir. Dolayısıyla kısıtlanan kişi ergin olduğundan, şahsa sıkı sıkıya bağlı olan vatandaşlıktan çıkmak için TMK'nın 463. maddesine göre; hem vesayet makamının hem de denetim makamının izni gereklidir.

Kısıtlanması için yeterli sebep bulunmama ile beraber korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlanması gerekli görüldüğü için kendisine yasal danışman atanan ergin kişi olan sınırlı ehliyetliler için sadece TMK'nın 429. maddesinde sayılan işlemler için yasal danışmanın oyunu alması gerektiğinden ve vatandaşlıktan çıkma bu işlemler arasında sayılmadığından sınırlı ehliyetliler tek başlarına vatandaşlıktan çıkma talebinde bulunabilirler.

bb. Yabancı Bir Devlet Vatandaşlığını Kazanmış Olmak Veya Kazanacağına İlişkin İnandırıcı Belirtiler Bulunmak

TVK'nın 25. maddesine göre; Türk vatandaşlığından çıkmak isteyen kişi yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmış olmalı veya kazanacağına ilişkin

inandırıcı belirtiler bulunmalıdır. Bu şartın aranmasının amacı kişinin vatansız kalmasını önlemektir.

bc. Herhangi Bir Suç veya Askerlik Hizmeti Nedeniyle Aranan Kişilerden Olmamak

TVK'nın 25. 1. fıkrasının (c) bendine göre; Türk vatandaşlığından çıkmak isteyen kişinin herhangi bir suç veya askerlik hizmeti nedeniyle aranan kişilerden olmaması gerekmektedir. Herhangi bir suç sebebiyle aranmama şartı 403 sayılı Kanuna sonradan eklenmiş ise de, 5901 sayılı Kanunun ilk halinden itibaren bu şart aranmaktadır. Buradaki amaç kuşkusuz kişinin kişi herhangi bir suçtan aranırken Türk vatandaşlığından çıkararak suçun soruşturma ve/veya kovuşturma evresinden kaçmasının engellenmesidir. Bu bendin gerekçesinde, getiriliş amacının Devletin bu kişiler üzerindeki tasarrufunun ortadan kalkmaması için çıkma izni verilmesi söz konusu olmayacağı şeklinde açıklanmıştır.

Aynı durum askerlik hizmeti nedeniyle aranan kişilerden olmamak şartının aranması bakımından da geçerlidir. Bu şartın aranmasının amacı doktrinde, yabancı ülkelere göç veren ülkede genç ve güçlü nüfusun azalmak suretiyle milli varlığın tehlikeye düşecek olması nedeniyle mümkün olduğunca dışa göçün zorlaştırma olarak ifade edilmiştir¹⁵⁷.

403 sayılı Kanun döneminde bu şart “muvazzaf askerlik hizmetini yapmış olmak veya yapmış sayılmak” olarak ifade edilmekteydi. Dolayısıyla eskiden muvazzaf askerliğini yapmış olmak veya yapmış sayılmak şeklinde çok daha somutlaştırılmış bir şart aranırken, şimdi askerlik hizmetinin yapılıp yapılması önem taşımamakta, önemli olan askerlik hizmeti nedeniyle aranan kişilerden olmamak yeterlidir. Askerlik hizmetiyle aranan kişilerden olmamak, muvazzaf askerlik hizmetini yapmış olmanın veya yapmış sayılmanın yanı sıra, geciktirme durumunu da kapsayan bir ifade tarzı olduğu kabul edilmekle birlikte, bu şartın yorumu ve uygulanması askerlikle ilgili hukuki düzenlemelerin kabul ettiği kural ve esaslar çerçevesinde yapılacaktır¹⁵⁸.

¹⁵⁷ Göğer, s. 121.

¹⁵⁸ Güngör, s. 145-146.

bç. Hakkında Herhangi Bir Mali ve Cezai Tahdit Altında Bulunmamak

TVK'nın 25. 1. fıkrasının (ç) bendine göre; hakkında herhangi bir mali ve cezai tahdit bulunan kişi Türk vatandaşlığından çıkma talebinde bulunamaz. Benden amacına bakıldığında yine bu şartın getirilmesi nedeni, Devletin bu kişiler üzerindeki tasarrufunun ortadan kalkmaması için çıkma izni verilmeyeceği şeklinde açıklanmıştır. Buna göre, çıkma izni talebinde bulunan kişinin mesela malvarlığı üzerinde tedbir veya vergi borcu olmamalı ya da bu kişi hakkında verilmiş yurt dışına çıkış yasağı, tutuklama veya mahkumiyet kararı bulunmamalıdır¹⁵⁹.

c. Başvurunun İncelenmesi ve Karar

Kanunda sayılan şartları sağlayan kişilerin taleplerinin uygun görülmesi halinde İçişleri Bakanlığı kararı ile Türk vatandaşlığından çıkmasına izin verilebilir.

TVK'nın 26. maddesinin 1. fıkrasına göre; Türk vatandaşlığından çıkmada iki tür belgenin düzenlenmesi söz konusudur. Türk vatandaşlığından çıkmak isteyen kişi yabancı devletin vatandaşlığını kazanmış ise çıkma belgesi, yabancı devletin vatandaşlığı henüz kazanılmamış ise çıkma izin belgesi verilir. TVKUY'nin 46. maddesine göre çıkma izin ve çıkma belgesi karar verildiği tarihten itibaren iki yıl geçerlidir. Çıkmasına izin verilen kişi Kanunda aranan şartlardan birini kaybettiği müracaat makamlarınca tespiti halinde çıkma izin ve çıkma belgeleri teslim edilmez. Çeşitli sebeplerle teslim edilemeyen belgelerin iptal edilmesi için belgeler müracaat makamlarınca İçişleri Bakanlığına iade edilir.

2. Seçme Hakkının Kullanılması ile Vatandaşlığın Kaybı

TVK'nın 34. maddesine göre; ana ya da babadan dolayı soy bağı nedeniyle doğumla Türk vatandaşı olanlardan yabancı ana veya babanın vatandaşlığını doğumla veya sonradan kazananlar, ana ya da babadan dolayı soy bağı nedeniyle Türk vatandaşı olanlardan doğum yeri esasına göre yabancı bir devlet vatandaşlığını kazananlar, evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığını kazananlar, doğum yeri esasına göre Türk vatandaşı oldukları halde, sonradan yabancı ana veya babasının

¹⁵⁹ Güngör, s.146.

vatandaşlığını kazananlar, herhangi bir şekilde Türk vatandaşlığını kazanmış ana veya babaya bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazananlar, ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde Türk vatandaşlığından ayrılabilirler. Seçme hakkı kullanılması ile şartların varlığının tespitine ilişkin karar tarihinden itibaren hüküm ifade eder.

B. Kişinin İradesi Dışında Türk Vatandaşlığının Kaybı Halleri

1. Vatandaşlığa Alınma Kararının İptali

a. Genel Olarak

Türk vatandaşlığının kazanılmasını sağlayan niteliklere Türk vatandaşlığı kazanıldıktan sonra bu niteliklere sahip olunmadığının anlaşılması halinde Türk vatandaşlığına alınma kararının iptali sonucunu doğuran bir müessesedir. Buradan hareketle, vatandaşlığın iptali sadece sonradan kazanılmış vatandaşlık halinde mümkündür¹⁶⁰. Dolayısıyla aslen kazanılan vatandaşlığın iptali söz konusu olamaz. Burada vatandaşlığa alınma kararı sakatlanmış olmaktadır. Ancak maddi hata boyutunda sakatlık ise vatandaşlığın iptali sonucunu doğurmaz. TVK'nın 39. maddesine göre; alınan kararda maddi bir hata veya eksiklik bulunduğu sonradan anlaşılması halinde, dayanağına uygun şekilde Genel Müdürlükçe düzeltme veya tamamlama kararı alınır.

Diğer taraftan TVK'nın 40. maddesine göre; *“Türk vatandaşlığının kazanılması veya kaybına ilişkin kararlar, hukuki şartlar oluşmadan veya mükerrer olarak verildiği sonradan anlaşıldığı takdirde geri alınır.”* Bir idari işlemin geri alınması, o işlemi kuran idarenin kuracağı yeni bir işlem ile hukuk aleminden çıkarılması anlamına gelmekte olup, bu suretle geri alınan idari işlem kurulduğu tarihten geçerli olmak üzere hukuk aleminden silinir¹⁶¹. Vatandaşlığın kazanılması ya da kaybıyla ilgili geri almaya konu kararlar, esasen idarî işlemin unsurları bakımından hukuka aykırılık teşkil eden kararlardır¹⁶². Kanunda geri alma kararının verilebilmesi için süreye ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Bu

¹⁶⁰ Hümeysra Zeynep Nalçacıoğlu Erden, “Türk Vatandaşlığına Alınma Kararının İptalinde Süre”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 36,S.1, 2016, s. 3.

¹⁶¹ Yahya Kazım Zabunoğlu, *İdare Hukuku*, Yetkin Yayınları, C. 1, Ankara, 2012, s. 417.

¹⁶² Cemil Güner, “Türk Vatandaşlığının Kazanılması ve Kaybı Kararlarının Geri Alınması”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 37, S. 2, 2017, s. 389.

durumda, idare hukuku çerçevesinde süre hususunu ele almak gerekir. İdare hukukunda yararlandırıcı, hak sağlayan idari işlemlerin 60 günlük dava açma süresi içerisinde, hak yaratıcı olmayan idari işlemlerin ise her zaman geri alınabileceği kabul edilmektedir¹⁶³. Buradan hareketle, Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin kararın, bireye hak sağlayan bir işlem olduğunu kabul etmek gerekir. O halde hukukî şartlar oluşmadığı halde kişinin Türk vatandaşlığını kazanmış olduğuna hatalı bir şekilde karar verildiyse, idarenin bu hatalı kararını geri alması açısından 60 günlük süre sınırlaması uygulanmalıdır¹⁶⁴. Türk vatandaşlığının kaybına ilişkin kararın hak yaratıcı nitelikte olmadığı düşünüldüğünde, her zaman geri alınabilmesi mümkündür.

TVKUY'nin 58. maddesinin 1. fıkrasına göre; iptal kararı, karar tarihinden itibaren geçerlidir, yani Türk vatandaşlığını kazanma tarihi ile kararın iptal edildiği tarih arasında Türk vatandaşı olarak yapılmış olan işlemler geçerliliği korumaktadır. Bu nedenle, vatandaşlığın iptali geleceğe etkili hüküm ve sonuç doğuracağından, bu idari kararın kaldırılması niteliği taşımaktadır¹⁶⁵. Çünkü bir idari işlemin kaldırılması, idarenin kuracağı başka bir işlemle geleceğe yönelik olarak yürürlükten kaldırılmasıdır¹⁶⁶. Dolayısıyla Türk vatandaşlığının kazanılması veya kaybı ile ilgili kararlar idare tarafından hataen verildiğinde, vatandaşlığın iptaline karar verilemez. Çünkü vatandaşlığın iptali karar verildiği tarihten itibaren ileriye etkili hüküm ve sonuç doğururken, geri alma ise TVKUY'nin 66. maddesine göre ilk karar tarihinden itibaren geçmişe etkili olarak hüküm ve sonuç doğurur.

Vatandaşlığa alınmanın iptalini gerektiren hallerin varlığı halinde idare iptal kararını almalıdır. Bu konuda idarenin takdir yetkisinin olduğu söylenemez¹⁶⁷. Çünkü burada kişi kanuna karşı hile yapmaktadır¹⁶⁸. Dolayısıyla takdir hakkının olduğunu söylemek nitelikleri taşımadığı halde kişinin Türk vatandaşı olarak kalmasına göz yummak anlamına gelir ki, bu hukuk sistemiyle bağdaşmaz. Bu nedenle, şartların gerçekleşmesi halinde idare bağlı yetkiyle vatandaşlığa alınma kararının iptaline karar vermelidir.

¹⁶³ Zabunoğlu, İdare Hukuku, s. 423.

¹⁶⁴ Aşlı Bayata Canyaş, "Hukukî Şartlar Oluşmadan Verilmiş Olan Türk Vatandaşlığını Kazanma Kararının Geri Alınmasında Süre Sorunu", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 114, 2014, s. 356.

¹⁶⁵ Güngör, s. 167.

¹⁶⁶ Zabunoğlu, İdare Hukuku, s. 414.

¹⁶⁷ Aybay, Özbek, s. 210; Güngör, s. 168.

¹⁶⁸ Doğan, s. 136.

b. Vatandaşlığa Alınma Kararının İptal Şartları

TVK'nın 31. maddesine göre; Türk vatandaşlığı ilgilinin yalan beyanı veya vatandaşlığı kazanmaya esas teşkil eden önemli hususları gizlemesi sonucunda vuku bulmuş ise kararı veren makam tarafından iptal edilir.

(1) Her şeyden önce kişi *Türk vatandaşlığını idari bir kararla kazanmış* olmalıdır.

(2) *İlgilinin yalan beyanı veya önemli hususların gizlenmesi* gerekir. Ancak madde hükmüne bakıldığında her türlü yalan beyan veya önemli hususların gizlenmesi değil, vatandaşlığı kazanmayı sağlayan bilgiler konusunda yalan beyan veya bazı hususların gizlenmesi gerekir. Diğer bir deyişle yalan beyanda bulunmasaydı veya bazı hususları gizlemeseydi vatandaşlığa alınmayacak idiyse işte bu konuların varlığı vatandaşlığın iptaline neden olur. Örneğin evlenme yoluyla vatandaşlığı kazanmak isteyen yabancı fiili olarak aile birliği içinde yaşıyor gibi görünse de gerçekte aile birliği içinde olmayabilir veya evlilik ile bağdaşamayan bir faaliyette bulunsa da başvuru tarihi itibarıyla bunu gizlemiş olabilir. İşte bu durumların herhangi bir şekilde öğrenilmesi halinde Bakanlık tarafından ilgili hakkında araştırma ve soruşturma yaptırılır, bunun sonucunda kanıtlanması halinde vatandaşlığa alınma kararı, karar veren makam tarafından iptal edilecektir.

(3) *Kasıt unsurunun* bulunup bulunmaması gerektiği ise tartışmalıdır. Çünkü Kanunda bu yönde bir açıklık yoktur. Doktrinde genel kabul gören görüş kişinin aldatma kastının bulunması gerektiğidir¹⁶⁹.

b. İptal Kararının Verilmesinde Usul ve İptal Kararının Sonuçları

Türk vatandaşlığına alınma kararını hangi makam vermiş ise yetkide ve usulde paralellik ilkesi gereği vatandaşlığın iptaline aynı makam tarafından karar verilmelidir. Türk vatandaşlığının genel olarak kazanılması ile ikamet şartı aranmaksızın yeniden vatandaşlığın kazanılmasında, Türk vatandaşlığını seçme hakkı ile kaybedenlerin ikamet şartına bağlı olarak yeniden vatandaşlığa alınmasında, evlilik yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında, evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında ve seçme hakkının kullanılmak

¹⁶⁹ Erdem, s. 243; Güngör, s. 169; Aybay, Özbek, s. 140; Nomer, s. 147.

suretiyle Türk vatandaşlığının kazanılmasında yetkili makam İçişleri Bakanlığı olduğundan, bu yollarla vatandaşlığın kazanılması halinde vatandaşlığın iptalini gerektiren sebeplerin varlığı halinde, İçişleri Bakanlığı vatandaşlığın iptaline karar verebilecektir. İstisnai yoldan vatandaşlığın kazanılması ile kaybettirme kararı ile Türk vatandaşlığını kaybedenlerin ikamet şartına bağlı olarak yeniden vatandaşlığa alınmalarına Cumhurbaşkanı karar verdiğiinden sebeplerin varlığı halinde de Cumhurbaşkanı vatandaşlığın iptaline karar verebilecektir.

İptal kararının verilebilmesi için herhangi bir süre sınırlaması bulunmamaktadır. Dolayısıyla ne zaman tespit edilirse edilsin vatandaşlığa alınma iptal edilebilir. Bunun ise, kişinin vatandaşlığına olan güvenin ve istikrarın zedeleyici yönü bulunduğu gerekçesiyle eleştirenler de vardır¹⁷⁰.

İptali kararı, kişiye bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanan eşi ve çocuğu hakkında da hüküm ifade etmekte iken, Türk vatandaşlığı kazanıldıktan sonra doğan çocuğa ve evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanan eşe tesir etmez.

2. Türk Vatandaşlığın Kaybettirilmesi

a. Genel Olarak

Kaybettirme kişinin iradesi dışında Türk vatandaşlığından çıkarılmasıdır. Kaybettirme kararı verilebilmesi Kanunda yer alan sebeplerin varlığına bağlıdır. Ancak kanunda ‘kaybettirilebileceği’ düzenlendiğinden şartların gerçekleşmesi idarenin muhakkak kişiyi Türk vatandaşlığından çıkaracağı anlamına gelmez. Dolayısıyla kaybettirme kararının alınmasında idarenin takdir yetkisi vardır.

b. Kaybettirme Sebepleri

TVK'nın 29. maddesinde, kaybettirme sebeplerine yer verilmiştir. Bu sebeplerden birinin bulunması halinde kişi hakkında kaybettirme kararı verilebilir.

Bu sebepler;

(1) *Yabancı bir devletin, Türkiye'nin menfaatlerine uymayan herhangi bir hizmetinde bulunmak.* Maddeye göre, böyle bir hizmette bulunan kişiye söz konusu

¹⁷⁰ Erdem, s. 246; Doğan, s. 141; Aybay, Özbek, s. 212-213.

görevi bırakmaları yurt içinde mülki idare amirleri, yurt dışında ise dış temsilcilikler tarafından görevi bırakmaları bildirildiği halde, üç aydan az olmamak üzere verilen sürede görevi bırakmayanlar Türk vatandaşlığından çıkarılabilir. Dolayısıyla bu kişilere öncelikle usulüne uygun bir süre verildikten sonra kişi görevi bırakmazsa kaybettirme sebebinin varlığı kabul edilir.

Diğer taraftan kişi görevi kendi isteği ile bırakmamış olmalıdır. Kişi verilen süreye rağmen irade dışı devam etmişse bu durumda vatandaşlıktan çıkarılması mümkün değildir¹⁷¹. Bu hizmetin, Türkiye içinde ve dışında yapılması fark etmez¹⁷². Vatandaşlığın kaybettirilmesine karar verecek olan makam bir hizmetin, Türkiye'nin lehine olup olmadığına da karar verecektir. Bildirimin hukuki sonuç doğurabilmesi için yurt içinde tebliğ yoluyla, yurt dışında ise tebligatı düzenleyen kurallar ve Türkiye'nin taraf olduğu, milletlerarası sözleşmelerin hükümleri çerçevesinde tebligatın yapılması gerekmektedir¹⁷³.

(2) *Türkiye ile savaş halinde bulunan bir devletin her türlü hizmetinde Cumhurbaşkanının¹⁷⁴ izni olmaksızın kendi istekleriyle çalışmaya devam edenler.* Burada savaş halinin varlığı gereklidir. Elbette bu uluslararası hukukun kabul ettiği bir savaş olmalıdır. Hizmetin türünün önemi yoktur. Cumhurbaşkanı kararı ile hizmetin sürdürülmesi halinde de kaybettirme kararı doğal olarak verilemez. Devlet kural olarak kendi vatandaşının savaşta olduğu bir ülke için hizmette bulunmasını istemez, dolayısıyla kişi herhangi bir izin olmaksızın çalışmaya devam ettiğinde herhangi bir bildirim gerek kalmaksızın kişi hakkında kaybettirme kararı verilebilir.

(3) *İzin olmaksızın yabancı bir devlet hizmetinde gönüllü olarak askerlik yapanlar.* Kanunda iznin kimden alınacağı düzenlenmemiştir. Ancak böyle bir iznin yine kaybettirme kararı veren makamdan istenebileceği düşünülebilir.

(4) *Türk Ceza Kanununda yer alan Devletin güvenliği ile anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suç işlemek.* Maddeye göre, öncelikle bu suçlar nedeniyle kişi hakkında soruşturma veya kovuşturma yürütülmesi gerekir. İkinci olarak kişinin yabancı ülkede bulunması nedeniyle kendisine ulaşılamaması gerekir. Bu durum soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısı veya kovuşturma

¹⁷¹ Doğan, s. 152.

¹⁷² Doğan, s.151; Erdem, s. 234.

¹⁷³ Nomer, s. 140.

¹⁷⁴ 02.07.2018 günlü, 700 sayılı KHK'nın 188. maddesiyle "Bakanlar Kurulunun" ibaresi "Cumhurbaşkanının" şeklinde değiştirilmiştir.

aşamasında mahkeme tarafından öğrenilmesinden itibaren bir ay içinde vatandaşlıklarının kaybettirilmesi amacıyla Bakanlığa bildirilir. Bunun üzerine Bakanlık tarafından Resmi Gazetede ‘yurda dön’ ilanı edilir. Bakanlıkça yurda dön ilanına rağmen üç ay içinde yurda dönmemeleri halinde bu kişiler hakkında Cumhurbaşkanı kararı ile kaybettirme kararı verilebilir.

c. Kaybettirme Kararının Verilmesinde Usul ve Kaybettirme Kararının Sonuçları

Kanunda yer alan sebeplerin varlığı resmi makamlarca tespit edildikten sonra Cumhurbaşkanı kararıyla kaybettirilir. Bu karar Resmi Gazetede yayımlanır ve yayımlandığı tarihten itibaren hüküm ifade eder. Bu karar şahsi olup, ilgilinin eşine veya çocuğuna etki etmez. Vatandaşlığı kaybettirilen kişi adına bildirim formu düzenlenir ve bu forma dayanılarak nüfus kaydı gerekli açıklama yapılarak kapatılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK VATANDAŞLIK HUKUKUNDA YARGI YOLU

I. GENEL OLARAK

İdari makamların Türk vatandaşlığına alınma veya Türk vatandaşlığının kaybedilmesi ile ilgili kararları ihdasi (kurucu) nitelikte ve izhari (açıklayıcı)¹⁷⁵ niteliktedir. Verilen bu kararlar ister ihdasi nitelikte olsun, ister izhari nitelikte olsun kişiler bu kararların hukuka uygun olmadığı iddiasında olabilirler ve bu sebeple yargı yoluna başvurabilirler.

403 sayılı ETVK'nın 40. maddesinde; *“Türk vatandaşlığı hakkında idari makamlarca, her ne şekilde olursa olsun verilen kararlar aleyhine Danıştay'a başvurulabilir.”* hükmü düzenlenmişken, 5901 sayılı TVK'da böyle bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak böyle bir hükmün, 5901 sayılı Kanunda düzenlenmemiş olması 5901 sayılı Kanun kapsamında vatandaşlıkla ilgili verilen kararlara karşı yargı yoluna başvurulmayacağı anlamına gelmemektedir.

Her şeyden önce vatandaşlıkla ilgili verilen kararlar kural olarak bir idari işlemdir. Çünkü idari işlem, hukuki sonuç doğurmaya yönelik, kamu gücü ayrıcalığına dayanan irade açıklamalarıdır¹⁷⁶. Şu halde kişinin, Türk vatandaşlığına alınmasını sağlayan kararlar ile Türk vatandaşlığından çıkarılması, Türk vatandaşlığının kaybettirilmesi veya iptali gibi vatandaşlığın sona ermesine neden olan kararlar, idarenin kamu gücü ayrıcalığına dayanılarak hukuki sonuç doğuran irade açıklamalarıdır. Dolayısıyla, Anayasanın 125. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen *“İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.”* hükmü ile 66. maddesinin son fıkrasında yer alan *“Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz.”* hükmünden hareketle 5901 sayılı Kanunda düzenlenmemiş olsa dahi vatandaşlıkla ilgili verilen kararlara karşı yargı yoluna başvurulabileceği açıktır.

Türk hukukunda idari işlemlerin denetimi idari yargı mercilerinde yapılmaktadır. Vatandaşlıkla ilgili kararlar idari işlem niteliğinde olduğundan,

¹⁷⁵ Doğan, s. 194; Erdem, s. 269; Nomer, s. 171.

¹⁷⁶ Gözler, s. 251.

başvurulabilecek yargı yolu da idari yargıdır. Dolayısıyla görevli yargı yeri ya idare mahkemesi ya da Danıştay'dır. Her iki yargı yerinde açılacak davalarda idari işlemi tesis eden makama göre belirlenir. Nitekim Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak bakacağı davalar sınırlı olup bu uyuşmazlıklar dışındaki davalar, idari yargının kendi kurallarına göre tespit edilecek olan idare mahkemesinde görülecektir.

2575 sayılı Danıştay Kanununun 24. maddesinin 1. fıkrasının(a) bendinde yapılan değişiklikten önceki halinde uyarınca Bakanlar Kurulu kararlarına karşı doğrudan Danıştay'da iptal ve/veya tam yargı davaları açılabilirdi. Ancak söz konusu bentte 02.07.2018 tarihli, 703 sayılı KHK ile yapılan değişiklikle birlikte artık Cumhurbaşkanı kararlarına karşı ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da dava açılabilir. Buna göre, Türk vatandaşlığının istisnai yoldan kazanılmasına (TVK 12. madde), TVK'nın 29. maddesi uyarınca Türk vatandaşlığını kaybettirilenlerin ikamet şartına bağlı olarak Türk Vatandaşlığını yeniden kazanılmasına (TVK 14. madde), Türk vatandaşlığının kaybettirilmesine (TVK 29. madde) ve iptaline (TVK 31. madde) ilişkin Cumhurbaşkanı tarafından verilen kararlara karşı doğrudan Danıştay'da iptal ve/veya tam yargı davası açılabilir.

Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak bakacağı davalar dışındaki uyuşmazlıklar için genel yetkili mahkeme idare mahkemesi olduğundan, Türk vatandaşlığına alınma veya Türk vatandaşlığının sona ermesine ilişkin İçişleri Bakanlığı tarafından verilmiş kararlara karşı idare mahkemesinde dava açılır. Buna göre; yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasına (TVK 10. madde), Türk vatandaşlığının ikamet şartı aranmaksızın yeniden kazanılmasına (TVK 13. madde), Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılmasına (TVK 16. madde), TVK'nın 34. maddesi uyarınca Türk vatandaşlığını kaybedenlerin ikamet şartına bağlı olarak yeniden Türk vatandaşlığının kazanılmasına, Türk vatandaşlığından çıkmaya (TVK 25. madde) ilişkin İçişleri Bakanlığı tarafından verilen kararlara karşı görevli ve yetkili idare mahkemesinde dava açılacaktır.

II. İDARİ DAVALARDA İLK İNCELEME ÜZERİNE VERİLEN KARARLAR

İlk inceleme, uyuşmazlığın esası hakkında karar verilmeden önce Kanunda düzenlenmiş konuların öncelikle ele alınması olarak ifade edilebilir. Bu yargılamaya

ön yargılama da denilebilir¹⁷⁷.

2577 sayılı Kanunun 3. maddesinin 1. fıkrasına uyarınca davalar; “*Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi başkanlıklarına hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle açılır.*” Açılan bu davalar üzerine dilekçeler, aynı Kanunun 14. maddesinin 3. fıkrası uyarınca “*Danıştay’da daire başkanının görevlendireceği bir tetkik hakimi, idare ve vergi mahkemelerinde ise mahkeme başkanı veya görevlendireceği bir üye ilk incelemeyi yapar. Dilekçeler, sırasıyla görev ve yetki, idari merci tecavüzü, ehliyet, idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığı, süre aşımı, husumet, anılan Kanunun 3. ve 5. maddelerine uygun olup olmadıkları yönünden incelenir.*”

A. İdari Davalarda Görevli ve Yetkili Mahkeme

Usul hukukunda görev, bir davanın konu bakımından hangi mahkemede görüleceğini ifade etmektedir¹⁷⁸. Yetki ise, uyuşmazlığa hangi yerdeki yargı yerinin bakacağı ile ilgili bir konudur. Bir konuda hangi mahkemenin görevli ve yetkili olduğu Anayasanın 142. maddesine göre ancak kanunla belirlenmektedir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 1. maddesi ile 2577 sayılı Kanunun 32. maddesinin 2. fıkrasına göre görev ve yetki kamu düzenindedir. Kamu düzeni, klasik anlayışa göre kamu güvenliği, kamu huzuru, kamu sağlığı gibi geleneksel üçlü olarak ifade edilen kavramla açıklanırken, modern anlayışa göre, genel ahlak, kamusal estetik, insan onuru ve bireylerin kendilerine karşı korunması gibi ek yeni kavramlarla açıklanmaktadır¹⁷⁹. Görev ve yetkinin kamu düzeninden olmasının sonucu, mahkemenin görevsiz veya yetkisiz olduğu yargılamanın her aşamasında taraflarca ileri sürülebileceği gibi, hakim de re’sen dikkate alabilecektir. Ayrıca İYUK’un 49. maddesinin 2. fıkrasına göre uyuşmazlığın görevsiz veya yetkisiz bir mahkemede çözümlenmiş olması bozma sebebidir.

Görevsizlik hali iki türlü karşımıza çıkmaktadır: Adli ve idari olmak üzere yargı düzeni arasında ve idari yargı düzeni içinde görevsizlik söz konusu olabilir. İdarenin kamu gücü ayrıcalıkları kullanılarak oluşmuş bir irade açıklamasından

¹⁷⁷ Celal Erkut, Selçuk Soybay, *Anayasa ve İdari Yargılama Hukukuna İlişkin Kanunlar*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s.183.

¹⁷⁸ Ramazan Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 9. bs., Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s. 285.

¹⁷⁹ Gözler, s. 560.

kaynaklanan yani idari nitelikte bir uyuşmazlığa karşı adli yargıda dava açıldığında, ilk olarak, 2577 sayılı Kanununun 15. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi uyarınca davanın görev yönünden reddi gerekir. Bu uyuşmazlığı sona erdiren nihai bir karar olduğundan, bu karara karşı aynı maddenin 4. fıkrası uyarınca ilgisine göre istinaf veya temyiz yoluna başvurulabilir.

* “...Dava, davacıların mirasbırakanı olan ve nüfus kütüğünde kaydı bulunmayan İbrahim Köse ve çocuklarının nüfus kütüğüne işlenmesi istemiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin 01.07.2015 tarih ve 9422 sayılı işlem ile 19/08/2015 tarih ve 12595 sayılı Erzincan Valiliği Merkez İlçe Nüfus Müdürlüğü işlemlerinin iptali istemiyle açılmıştır.

...Davacıların, mirasbırakanı olan ve nüfus kütüğünde kaydı bulunmayan İbrahim Köse ve çocuklarının nüfus kütüğüne işlenmesine ilişkin talebi, hatalı bir tescil işleminin düzeltilmesine ilişkin olmayıp, nüfusa hiç kaydedilmemiş kişilerin doğum ve ölüm olaylarının nüfusa kaydedilmesine ilişkindir. Bu yoldaki başvuruların reddine ilişkin işlemlerin iptali istemiyle açılan bu davanın 2577 sayılı Yasa'nın 2. maddesi uyarınca idare mahkemesince çözümlenmesi gerekmekte olup, davanın görüm ve çözümünün adli yargının görevine girdiği gerekçesiyle davanın görev yönünden reddine ilişkin İdare Mahkemesi kararında hukuki isabet bulunmamaktadır... ”¹⁸⁰.

Türk vatandaşlığının kazanılması veya kaybı ile ilgili kararlar da idari nitelikte olduğundan, görevli yargı yerinin idari yargı olacağı kuşkusuzdur. Bu karar, Cumhurbaşkanı tarafından verilmiş ise görevli ve yetkili yargı yeri, 2575 sayılı Kanununun 24. maddesi uyarınca Danıştay'dır. Böyle bir karara karşı adli yargıda açılan dava, görev yönünde reddedildiğinde, buna ilişkin kararın kesinleşmesinden itibaren 30 gün içinde görevli mahkemede dava açılabilir. 2577 sayılı Kanunun 9. maddesine göre, görevsiz yargı merciine başvurma tarihi, Danıştay'a, idare veya vergi mahkemelerine başvurma tarihi olarak kabul edilir. Diğer taraftan yine aynı maddeye göre, görevli yargı yerine başvurmak için söz konusu 30 günlük süre geçirilmiş olsa dahi, idari davanın açılması için gerekli olan süre henüz dolmamış ise, kalan süre içinde dava açılabilir.

¹⁸⁰ Danıştay 10. Dairesinin, 27.06.2018 günlü, E. 2015/5291, K. 2018/2274 sayılı kararı. Aynı yönde bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 22.04.2015 günlü, E. 2013/7056, K. 2015/2020 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 25.11.2014 günlü, E. 2012/1707, K. 2014/6975 sayılı kararı.

İdari yargıda uyuşmazlığa bakacak olan yargı yerleri olan Danıştay, idare ve vergi mahkemeleri arasında da kimi zaman görev ve yetki uyuşmazlığı çıkabilir. Yukarıda değinildiği gibi, 2575 sayılı Kanunun 24. maddesine giren konulara karşı ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'a, bunun dışındaki uyuşmazlıklara karşı 2576 sayılı Kanunun 1. ve 5. maddesi uyarınca "genel görevli mahkemeler" olarak idare mahkemesine dava açılır.

Türk vatandaşlığının kazanılması veya kaybı ile ilgili Cumhurbaşkanı tarafından verilmiş bir karara karşı Danıştay'da açılacak davalarda yetkili yargı yerinin belirlenmesi gündeme gelmese bile, idare mahkemesinde açılacak davalarda yetki, 2577 sayılı Kanunun 32. maddesinde düzenlenen genel yetki kuralı gereği idari işlemi tesis eden idarenin bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir. Bu nedenle, Türk vatandaşlığının kazanılması veya kaybı ile ilgili karar, İçişleri Bakanlığı tarafından verilmiş ise, Ankara İdare Mahkemesi yetkili idare mahkemesi, verilecek karara karşı da istinaf başvurusu Ankara İdare Mahkemesinin bağlı bulunduğu Ankara Bölge İdare Mahkemesi olacaktır. Nitekim konuya ilişkin Danıştay kararlarında;

** "...Dava; Türk vatandaşı ile evli olan davacının, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 16. maddesine göre evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmak için yaptığı başvurunun reddine ilişkin 04.01.2017 tarih ve 2017/14 sayılı İçişleri Bakanlığı işleminin iptali istemiyle açılmıştır..."*

Davacı tarafından, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu hükümleri uyarınca evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmasına karar verilmesi talebinin reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davanın, yukarıda açıklanan hükümler uyarınca ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda görülecek davalardan olmadığı anlaşılmaktadır.

Açıklanan nedenle, 2577 sayılı Kanunun 15/1-a maddesi uyarınca davanın görev yönünden reddine, dava dosyasının Ankara İdare Mahkemesine gönderilmesine..."¹⁸¹.

¹⁸¹ Danıştay 10. Dairesinin, 10.04.2017 günlü, E. 2017/591, K. 2017/1888 sayılı kararı; Aynı yönde bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 15.04.2013 günlü, E. 2010/11269, K. 2013/3397 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 31.12.2009 günlü, E. 2009/16071, K. 2009/11658 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 30.01.2007 günlü, E. 2007/355, K. 2007/235 sayılı kararı.

B. İdari Mercî Tecavüzü

Dava açılmadan önce kanundan kaynaklı olarak başvurulması zorunlu olan idari bir yola başvurulmadan dava açılması haline idari mercî tecavüzü denir. İdari mercî tecavüzü hem idari işlemlere hem de idari eylemlere karşı açılan davalarda söz konusu olabilir. Türk vatandaşlığının kazanılması veya kaybı ile ilgili idarenin irade açıklaması sadece idari işlem niteliğinde olabilir. Dolayısıyla idari işlem nedeniyle idari mercî tecavüzü olup olmadığının araştırılması gerekir. Kanunda öngörülmüş olan idari başvuru yollarının tüketilmesi ve işlemin idari kesinlik kazanması gerektiği halde, bu yola başvurulmadan doğrudan dava açılması durumunda idari mercî tecavüzü söz konusu olur¹⁸². Diğer bir deyişle, idari davaya konu edilebilecek yani kesin ve yürütülmesi gerekli idari işlem olmasına karşın ilgili mevzuat bu idari işlemin idari davaya konu edilmesi, idari bir makama itiraz ön koşuluna bağlı kılınmış olabilir¹⁸³. Ancak 5901 sayılı TVK hükümleri incelendiğinde, Türk vatandaşlığının kazanılması veya kaybı ile ilgili herhangi bir idari işlem tesis edildikten sonra buna karşı dava açılmak istendiğinde, tüketilmesi gereken idari bir başvuru yolu öngörülmemiştir. Dolayısıyla bu konu ile ilgili açılan davalarda idari mercî tecavüzü söz konusu olamayacağından, bu aşamada konuyla ilgili detaylı bilgi verilmeyecektir.

C. İdari Davalarda Ehliyet

2577 sayılı Kanunun 14. maddesinde yer alan ehliyet, sadece davacı bakımından ehliyeti ele almaktadır¹⁸⁴. Medeni yargılama hukuku bakımından ehliyetin davada taraf olma yeteneği yani taraf ehliyeti ve dava açabilme yani dava ehliyeti olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. Ancak taraf ehliyetinin ve dava ehliyetinin yanı sıra idari yargılama hukukuna ilişkin iptal davalarında menfaat ihlali ve tam yargı davalarında hak ihlali olmak üzere iki şartın daha bulunması gerekir. Zira 2577 sayılı Kanunun 2. maddesinde idarî işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için

¹⁸² Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, *İdari Yargılama Usulü Kanun-Açıklama-İçtihat*, 2. bs., Turhan Kitabevi, Ankara, 2001, s. 571.

¹⁸³ Turgut Candan, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 7. bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 575.

¹⁸⁴ Çağlayan, s. 303.

iptal davaları menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılabilirken, idari eylem ve işlemlerden dolayı tam yargı davaları kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılabilceği düzenlenmiştir.

Menfaat ihlalinin İYUK'ta yer verilmiş bir tanımı yoktur. Bu kavramın içi yargısal içtihatlarla ve doktrin tarafından doldurulmuştur. İdari yargıda dava açma ehliyetinde aranan menfaat ihlali, davacının dava konusu yaptığı işlemle arasında kurulabilecek minimum düzeyde de olsa, ilgiyi, alakayı ifade etmektedir¹⁸⁵. Yani tesis edilen bir idari işlem nedeniyle mutlaka doğrudan zarar görülmesi gerekmez. Zararın dolaylı yoldan görülmesi de yeterlidir. Dolayısıyla menfaat ihlali hak ihlalinden daha geniş bir kavramı ifade etmektedir. Ancak bu kavram biraz da niteliklerinin ortaya konulması ile ifade edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu menfaatin, meşru, güncel ve kişisel olması gerekmektedir¹⁸⁶. Meşru menfaat yasal olarak korunacak olacak menfaattir. Menfaatin güncel olması ise davanın açıldığı anda dava konusu idari işlem ile davacı arasında bir ilginin var olması demektir¹⁸⁷. Bu yüzden doğmamış ya da ileri doğması muhtemel menfaatler için iptal davası açılmaz¹⁸⁸. Menfaatin kişisel olması bazılarına göre dava konusu işlemin davacıya doğrudan veya dolaylı olarak etki etmesi olarak değerlendirilirken¹⁸⁹, bazısına göre kişinin doğrudan kendisiyle ilgili olmayan konularda dava açamaması anlamına gelmektedir¹⁹⁰.

Vatandaşlıkla ilgili alınan bir Cumhurbaşkanlığı kararının veya İçişleri Bakanlığı kararının iptali istemiyle açılacak davalarda kişilerin ehliyeti incelenirken iptalini istediği işlemle menfaatinin ihlal edilip edilmediği araştırılacaktır. Nitekim bir kararda;

* “*Dava; dava dışı Merve Safa Kavakçı'nın Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesine dair 13/05/1999 tarih ve 99/12827 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının yürürlükten kaldırılması hakkındaki kararın yürürlüğe konulmasına ilişkin*

¹⁸⁵ Mehmet Altundiş, “İdari Yargıda Dava Açma Ehliyeti”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 69, Ankara, 2007, s. 353-354.

¹⁸⁶ Çağlayan, s. 467; Celal Işıklar, “İdari Yargılamada İlk İncelemenin Sıra, Düzen ve Usulü”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S.6, 2011, s. 98.

¹⁸⁷ A. Şeref Gözübüyük, Turgut Tan, *İdare Hukuku: C. II, İdari Yargılama Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1999, s. 378.

¹⁸⁸ Çağlayan, s. 469.

¹⁸⁹ Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C.3, İsmail Akgün Matbaacılık- Hak Kitabevi, İstanbul, 1966, s.1782; Ragıp Sarıca, *İdari Kaza*, İ.Ü.H.F.Y., İstanbul, 1949, s. 36.

¹⁹⁰ Altundiş, s. 356.

26/05/2017 tarih ve 2017/10333 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının iptali istemiyle açılmıştır...

İptal davalarındaki subjektif ehliyet koşulunun, doğrudan doğruya hukuk devletinin yapılandırılması ve sürdürülmesine ilişkin bir sorun olması dolayısıyla, idari işlemlerin hukuka uygunluğunun iptal davası yoluyla denetlenmesini engellemeyecek bir biçimde anlaşılması gerekmektedir. Nitekim; çevre, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, imar uygulamaları gibi kamu yararını yakından ilgilendiren konularda subjektif ehliyet koşulunun, bu durum dikkate alınarak yorumlanması gerektiğine ilişkin Danıştay kararları yerleşik içtihat niteliği kazanmıştır.

...Dava dilekçesinin incelenmesinden, iptali istenen 26.05.2017 tarih ve 2017/10333 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile dava dışı Merve Safa Kavakçı'nın Türk vatandaşlığının kaybettirilmesine dair 13.05.1999 tarih ve 99/12827 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının yürürlükten kaldırıldığı, dava konusu Bakanlar Kurulu Kararı ile davacının herhangi bir menfaatinin ihlal edilmesinin söz konusu olmadığı, davacının da böyle bir iddiasının bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda, dava konusu 26.05.2017 tarih ve 2017/10333 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının davacının herhangi bir menfaatini ihlal etmesinin söz konusu olmaması, kararın tamamen dava dışı Merve Safa Kavakçı'nın Anayasal Türk Vatandaşlığı hakkına ilişkin olduğu, bu nedenle, davacının dava konusu Bakanlar Kurulu kararının iptalini istemekte doğrudan bir menfaati bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır... ”¹⁹¹.

Vatandaşlıkla ilgili kararların şahsa sıkı sıkıya bağlı olduğundan hareketle Danıştay 10. Dairesinin dava açma hakkının, özellikle hakkında olumlu veya olumsuz olarak vatandaşlıkla ilgili kararın alındığı kişiye ait olduğu yönünde kararları mevcut iken, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun ehliyeti daha geniş yorumladığını görmekteyiz.

* “...Şair Nazım Hikmet Ran'ın T.C.Vatandaşlığından çıkarılmasına ilişkin 25.7.1951 tarih ve 3/13401 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının geçersiz kaldığı ve uygulanamayacağı hususunun tesbiti ile nüfus kaydında 8.3.2002 tarihli VGF 90 no'lu form düzenleterek ve düzenleyerek vatandaşlıktan ıskat'ın nüfus kütüğüne tesciline ilişkin işlemin... iptali istenilmektedir...

¹⁹¹ Danıştay 10. Dairesinin, 03.10.2007 günlü, E. 2017/2229, K. 2017/3887 sayılı kararı.

Türk vatandaşlığı Kanunu'nun 34 üncü maddesinde yer alan "Kaybettirme ve çıkarma kararları şahsidir ilgilinin eş ve çocuklarına tesir etmez." hükmü karşısında dava açma hakkının esas hak sahibine ait olacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

Vatandaşlık hakkının şahsa bağlı haklardan olduğu ve dava konusu işleme dayanak oluşturan Bakanlar Kurulu Kararının da dava konusu edilmediği gözönüne alındığında vatandaşlığın kaybettirilmesine ilişkin kararın nüfus kütüğüne tesciline ilişkin işlem ile davacının doğrudan bir ilişkisinin bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, davanın ehliyet yönünden reddine..."¹⁹² karar verilmiş olup bu kararın temyiz edilmesi üzerine İdari Dava Daireleri Kurulunca;

** "...Nazım Hikmet Ran Türk dünyasının ve 20. Yüzyıl dünya edebiyatının en büyük şairlerinden olup, milletlerarası bir kurum olan UNESCO'nun, şairin 100. doğum yılı anısına 2002 yılını Nazım Hikmet Yılı ilan etmesi bu gerçeğin bir tasdiki olmaktadır. Nazım Hikmet'in Türk ve Doğu halklarının şiirini büyük ölçüde etkilemiş, şiirde yeni yollar açmış, geçmiş ve gelecek yüzyılların ebediyen yaşayacak bir klasiği olması itibariyle, hakkındaki vatandaşlıktan ıskat kararının nüfus kütüğüne tesciline ilişkin işlemin iptali istemi ile açılan bu davada, davacının güncel menfaati bulunduğu gibi, adı geçen şairin, ulusal sınırları da aşarak dünya çapında kabul görmüş bir sanatçı olması nedeniyle, bir vatandaş olarak davacının kişisel ve meşru menfaatinin de ihlal edildiği anlaşıldığından, bakılan davada, davacının subjektif ehliyetinin varlığı kabul edilmek suretiyle davanın esasının incelenmesi gerekmektedir.*

Açıklanan nedenlerle, ...sayılı kararının bozulmasına"¹⁹³ karar verilmiştir.

Diğer taraftan menfaat ihlali, vatandaşlıkla ilgili alınan kararın şahsa sıkı sıkıya bağlı olması nedeniyle Danıştay 10. Dairesi tarafından dar yorumlanmakta olup doğrudan kişinin menfaatini etkilemesi aranmaktadır.

** "...davacı tarafından, eşi Lulia Çiçek (Postolachi) hakkında yapılan Türk Vatandaşlığı başvurusunun reddedilmesine ilişkin 28.11.2014 tarih ve 108355 sayılı işlemin iptali istemiyle açılmıştır...*

...Uyuşmazlıkta; davacının eşine tebliğ edilen duyuru belgesinden, vatandaşlığa alınmaya ilişkin başvurusunun davacının eşi tarafından yapıldığı ve talebin reddine ilişkin işlemin de yine davacının eşine tebliğ edildiği görülmektedir.

¹⁹² Danıştay 10. Dairesinin, 29.01.2003 günlü, E. 2002/2371, K. 2003/302 sayılı kararı.

¹⁹³ Danıştay İdari Dava Daireler Kurulunun, 06.10.2005 günlü, E. 2004/3, K. 2005/2371 sayılı kararı.

Öte yandan, vatandaşlık hakkının; şahsa bağlı haklardan olması nedeniyle bu konuda doğacak uyuşmazlıklarda dava açma hakkının, münhasıran esas hak sahibi tarafından kullanılacağı açıktır.

Bu durumda, davacının eşinin Türk vatandaşlığına alınması isteminin reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan iş bu davada; dava konusu işlem ile davacının kişisel, güncel ve meşru bir menfaatinin ihlal edilmediği sonucuna varıldığından, ehliyet yönünden reddi gereken davanın süre yönünden reddi yolunda verilen kararda, sonucu itibarıyla hukuka aykırılık görülmemiştir... ”¹⁹⁴.

Tam yargı davalarının açılabilmesi için kişinin haklarının zarar görmesi gerekir. Yani tam yargı davaları, idari faaliyetin, bireylerin subjektif hak alanına müdahale ederek zedelemesinden, zarar vermesinden doğmaktadır¹⁹⁵.

* “...Dava, davacının Türk Vatandaşlığının kaybettirilmesi nedeniyle uğradığını ileri sürdüğü 50.000,00 TL maddi ve 100.000,00 TL manevi zararın yasal faizi ile birlikte tazmini istemiyle açılmıştır...

... Dava konusu olayda,davacının vatandaşlığının kaybettirilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı ile bu kararın geri alınmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararının uygulanmasına ilişkin hatalı işlemlerinde hizmet kusuru bulunmakla birlikte, davacının maddi tazminat isteminin muhtemel zarar niteliğinde olduğu, somut ve kanıtlanabilir bir zararın ortaya konulmadığı anlaşıldığından maddi tazminat isteminin karşılanması mümkün değildir...

...Davacının hizmetin kusurlu işletilmesi nedeniyle duyduğu üzüntü ve çektiği sıkıntıların karşılığı olarak 50.000,00 TL manevi tazminatın davacıya ödenmesi gerekmektedir... ”¹⁹⁶.

D. İdari Davalarda Kesin ve Yürütülmesi Gereken Bir İşlem

İptal davasına konu olabilecek işlem kesin ve yürütülmesi zorunlu bir işlem olması gerekmektedir. Kesin işlem, idari karar alma sürecinde nihai işlemin ortaya

¹⁹⁴ Danıştay 10. Dairesinin 20.06.2018 günlü, E. 2015/5202, K. 2018/2128 sayılı kararı.

¹⁹⁵ Çağlayan, s. 608

¹⁹⁶ Danıştay 10. Dairesinin, 29.11.2012 günlü, E. 2012/6224, K. 2012/6192 sayılı kararı. Aynı yönde, Danıştay 10. Dairesinin, 30.01.2014 günlü, E. 2009/8472, K. 2014/517 sayılı kararı.

çıkmasıdır¹⁹⁷. Kesin olmayan bir işleme karşı açılacak dava, işlemin kesinleşmesi halinde konusuz kalacağı gibi, yürütülmesi zorunlu olmayan işlemler ise ilgililerin hak ve menfaatlerini ihlal edemeyeceği için dava açılması anlamsızdır¹⁹⁸. Yürütülmesi gerekli işlem ise kamu gücünün, üçüncü kişiler üzerinde, ayrıca başka bir işlemin varlığına gerek olmaksızın doğrudan doğruya hukuki sonuçlar doğurmasıdır¹⁹⁹. Bu nedenle, daha ilk inceleme aşamasında dava konusu işlemin kesin ve yürütülebilir olup olmadığına bakılmakta, kesin ve yürütülebilir bir işlem olmadığı durumda 2577 sayılı Kanunun 15. maddesinin 1/b bendi uyarınca davanın reddine karar verilir. Mesela idarenin yol gösterici, bilgilendirici niteliğinde kararları henüz kişi hakkında bir hüküm ve sonuç doğurmadığı için kesin ve yürütülebilir bir işlem olarak kabul edilmezler. Nitekim Danıştay'ın temyiz mercii olarak verdiği bir kararında;

* “...Kesin ve yürütülmesi zorunlu olan ve idari davaya konu edilebilecek işlemler, idarenin kamu gücüne dayanarak, tek yanlı irade beyanıyla tesis ettikleri, hukuk düzeninde değişiklik yapan, başka bir ifadeyle ilgililerin hukukunu etkileyen işlemlerdir.

...Dava dosyasında bulunan 26/01/2009 tarihli dilekçenin incelenmesinden, davacının 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 4., 7. veya 12. madde hükümleri uyarınca vatandaşlığa alınması ve yapılması gerekli işlemlerin tarafına bildirilmesi istemlerinde bulunması üzerine davalı idarece davacının durumunun 6. ve 7. maddeler uyarınca değerlendirilebilmesi için 11. maddeye uygun olarak düzenlenmiş bir dilekçe ile Kanun'da gösterilen makamlara başvurması gerektiği konusunda bilgi verilmek üzere işlem tesis edildiği görülmektedir.

Bu durumda, dava konusu işlemin bu kısmının davacıya yol göstermek amacıyla tesis edildiği ve bu haliyle idari yargıda davaya konu edilebilecek kesin ve yürütülmesi gerekli işlem niteliği taşımadığı sonucuna varıldığından...”²⁰⁰ karar vermiş olup idarenin yol gösterici nitelikteki kararını kesin ve yürütülmesi zorunlu bir işlem olarak kabul etmemiştir.

¹⁹⁷ Celal Erkut, *İdari İşlemin Kimliği*, Danıştay Matbaası, Ankara, 2015, s.146; Celal Erkut, *İdari Davaya Konu Olabilecek Kesin ve Yürütülebilir İşlem Kavramı*, *I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Birinci Kitap, İdari Yargı*, Ankara, 1991, s. 112.

¹⁹⁸ Turan Yıldırım, *İdari Yargı*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 421.

¹⁹⁹ Erkut, *İdari Davaya*, s. 119.

²⁰⁰ Danıştay 10. Dairesinin, 30.03.2017 günlü, E. 2013/1522, K. 2017/1766 sayılı kararı.

E. İdari Davalarda Süre

İdari yargıda dava açma belli bir süreye tabi tutulmuştur. Bunun iki nedeni vardır. Bunlardan ilki, idare edilenlere haklarında verilmiş olan idari kararın hukuka uygun olup olmadığını, dava konusu yapmanın gerekip gerekmediğini düşünme ve inceleme olanağı vermek, diğeri idarenin işlemlerinde istikrarı sağlamaktır²⁰¹. Yani hukuka aykırı olduğu düşünülen bir idari işleme karşı dava açmak kişilere tanınmış bir Anayasal hak (An. m. 36) olsa da, kamu hizmetlerinin devamlılığı esas olduğundan, idarenin sürekli dava açma tehdidi ile karşı karşıya kalmaması için dava açmak belli bir süreye tabi kılınmıştır. Bu nedenle, dava açma süresinin, Anayasal bir hak olan dava açma hakkı ile idari istikrar arasında bir denge mekanizması olduğu söylenebilir.

Danıştay'a göre dava açma süresi hak düşürücü süre olup, kamu düzenindedir ve davanın her aşamasında taraflarca ileri sürülebileceği gibi, yargı yerince de re'sen dikkate alınır²⁰².

İdari yargıda dava açma süresi özel kanunlarda ayrı bir dava açma süresi gösterilmemiş ise, 2577 sayılı Kanunun 7. maddesinin 1. fıkrası uyarınca Danıştay'da ve idare mahkemelerinde 60 ve vergi mahkemelerinde 30 gündür. Bu genel dava açma süresidir. Ancak kendi özel Kanunlarında daha farklı bir süre öngörülmüşse dava açılırken bu süre esas alınır. Keza 2577 sayılı Kanunun 20/A maddesi uyarınca ivedi yargılama usulüne tabi olan uyuşmazlıklar için dava açma süresi 30 gün, 20/B maddesi uyarınca merkezi sınavlara ilişkin uyuşmazlıklarda 10 gündür.

Özel bir kanun olan 5901 sayılı Vatandaşlık Kanununda da ayrıca bir dava açma süresi gösterilmediğinden, vatandaşlıkla ilgili idari kararlara karşı iptal veya tam yargı dava açma süresi 60 gündür. Kanundaki bu süre aynı maddenin 2. fıkrasının (a) bendine göre idari uyuşmazlıklarda; yazılı bildirim yapıldığı tarihi izleyen günden başlar. Benzer bir hüküm Anayasanın 125. maddesinde de düzenlenmiştir. Bu yüzden bireysel nitelikteki işlemler ilgisine yazılı olarak tebliğ edilmedikçe dava açma süresi başlamaz. Ayrıca söz konusu yazılı bildirim yapılsa bile usulüne uygun olmadıkça yine dava açma süresini başlatmaz. Diğer taraftan

²⁰¹ A. Şeref Gözübüyük, "İdari Yargıda Dava Açma Süresi", *Amme İdaresi Dergisi*, S. 2/4, 1969, s.3.

²⁰² Çağlayan, s. 312.

usulüne uygun tebliğ edilmese bile öğrenme üzerine açılan dava açma süresi öğrenme tarihine göre hesaplanır.

Vatandaşlıkla ilgili Bakanlar Kurulu tarafından alınan kararlar Resmi Gazetede yayımlanıyor olsa da, birel işlem niteliğinde olduğundan Bakanlar Kurulu kararının da ilgili kişiye tebliği gerekmekte ve dava açma süresi de kişiye tebliğ edildiği günü izleyen günden başlamakta olup, aksi takdirde öğrenme üzerine açılan davanın süresinde açıldığı kabul edilmektedir. Nitekim Danıştay bir kararında;

* “...*Dava, 29.06.1998 tarih ve 1998/11356 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türk Vatandaşlığından çıkmasına izin verilen davacının yeniden Türk vatandaşlığına alınmasına ilişkin 18.05.2001 tarih ve 2001/2536 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının iptali istemiyle açılmıştır...*

...Davacı tarafından, dava konusu işlemin 11.02.2013 tarihinde öğrenildiği ileri sürülmekte ise de; daha önce aynı işlemin iptali istemiyle Dairemizin E:2012/904 esas numarasına kayıtlı davanın açıldığı görülmektedir. Dolayısıyla dava konusu Bakanlar Kurulu Kararı davacıya tebliğ edilmemekle birlikte; davacının bu kararı en geç anılan dosyada dava açma tarihi olan 10.02.2012 tarihinde öğrenmiş olduğunun kabulü gerekeceğinden, 60 gün içinde dava açılması gerekirken bu tarihten çok sonra 18.02.2013 tarihinde açılan davanın süresinde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır... ”²⁰³ dava açma süresinin öğrenme ile başlayacağını kabul etmiştir.

Danıştay başka bir kararında yazılı bildirim üzerine açılan davayı süresinde görmemiştir.

* “...*Dava; 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca, davacının Türk vatandaşlığından çıkmasına izin verilmesine ilişkin 12.2.1999 tarih ve 99/12379 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının iptali istemiyle açılmıştır...*

...Bu durumda; Türk vatandaşlığından çıkma izni verilmesine ilişkin dava konusu 12.2.1999 gün ve 1999/12379 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın 30.6.1999 tarihinde davacıya tebliğ edildiği nazara alındığında, bu tarihten itibaren 60 gün içinde dava açılması gerekirken, bu süre geçirildikten sonra 27.10.2008 tarihinde açılan davanın süre aşımı nedeniyle esasını inceleme olanağı

²⁰³ Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1089, K. 2018/1286 sayılı kararı; Aynı yönde bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 24.06.2015 günlü, E. 2011/6629, K. 2015/3243 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 18.11.2014 günlü, E. 2010/8548, K. 2014/6719 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 24.10.2013 günlü, E. 2009/12535, K. 2013/7372 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 24.10.2013 günlü, E. 2009/12537, K. 2013/7373 sayılı kararı.

*bulunmamaktadır...*²⁰⁴ şeklinde karar vermek suretiyle Bakanlar Kurulu kararının kişiye tebliğ edilmesi nedeniyle dava açma süresinin tebliğden itibaren başlayacağını kabul etmiştir.

Buraya kadar anlatılan süreçte tesis edilmiş bir idari işleme karşı açılan davada, dava açma süresi ele alındı. Bazen de ortada tesis edilmiş bir işlem olmasa bile ilgililer idareye başvurarak haklarında bir işlem tesis edilmesini sağlayabilir. 2577 sayılı Kanunun 10. maddesine göre ilgililer, haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylem yapılması için idareye başvurabilir. İdare bu başvuru üzerine üç şekilde davranabilir: Birincisi olumlu veya olumsuz cevap verebilir. Olumsuz cevap verdiğinde dava açma süresi, olumsuz cevabın ilgili tebliğ edildiği günü izleyen günden itibaren işlemeye başlar²⁰⁵. İkincisi idare kesin olmayan bir cevap verebilir ki bu durumda ilgili iki türlü hareket edebilir. İlgili ya cevabı istemin reddi sayarak dava açma süresi içinde dava açabileceği gibi kesin cevabı bekleyebilir. Ancak burada bekleme süresi başvuru tarihinden itibaren altı ayı geçemez. Üçüncüsü idare hiç cevap vermeyebilir. 2577 sayılı Kanunun 10. maddesinin 2. fıkrasına göre idare 60 gün içinde cevap vermezse istek reddedilmiş sayılır. Buna zımni ret denir. İlgililer, zımni ret işlemine karşı 60 gün içinde dava açabilir.

Vatandaşlık isteğiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin kararın iptali istemiyle açılan davada da dava açma süresinin, tebliğ tarihinden başlayacağına ilişkin verilmiş kararın Danıştay tarafından onandığını görmekteyiz;

** "...Azerbaycan vatandaşı olan davacı tarafından, Türk vatandaşlığına geçmek için yaptığı başvurunun reddine ilişkin 03.01.2012 tarih ve 1706 sayılı işlemin iptali istemiyle açılan dava sonucunda Ankara 16. İdare Mahkemesince; davacı tarafından iptali istenilen 03.01.2012 tarih ve 1706 sayılı işlemin 18.01.2012 tarihinde kendi imzası karşılığında tebliğ edildiği, dava konusu işlemin iptali istemiyle tebliğ tarihinden itibaren 60 günlük süre içerisinde dava açılması gerekmekte olup bu süre geçirildikten çok sonra 02.04.2013 tarihinde açılan davanın süre aşımı nedeniyle incelenme olanağı bulunmadığı gerekçesiyle davanın*

²⁰⁴ Danıştay 10. Dairesinin, 27.06.2013 günlü, E. 2008/10432, K. 2013/5676 sayılı kararı. Aynı yönde bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 09.05.2013 günlü, E. 2008/11458, K. 2013/4282 sayılı kararı.

²⁰⁵ Gözübüyük, Tan, s. 877.

süre aşımı yönünden reddi yolunda verilen kararın temyizden incelenerek bozulmasına karar verilmesi istenilmektedir...’’²⁰⁶

Hukuka aykırı olduğu düşünülen bir idari işleme karşı ilgililer doğrudan dava açmayabilir. 2577 sayılı Kanununun 11. maddesine göre, ilgililer dava açmadan önce söz konusu idari işlemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılmasını üst makamdan isteyebilir. Üst makam yoksa işlemi tesis eden makamdan da isteyebilir. Bu halde işlemeye başlamış olan dava açma süresi durur.

2577 sayılı Kanununun 11. maddesi yönünden değerlendirilen başka bir uyumsuzluk hakkında İdare Mahkemesince verilen davanın süre aşımı nedeniyle reddine ilişkin kararın Danıştay onanmasına²⁰⁷ karar vermiştir;

**“...Azerbaycan Vatandaşı olan ve 8.5.2004 tarihinde Türk vatandaşı ile evlenen davacının, Türk Vatandaşlığına alınma istemiyle yaptığı başvurusunun, yapılan araştırma ve inceleme sonucunda 5901 sayılı Kanununun 16/A maddesinde belirtilen şartı taşımadığı gerekçesiyle reddedilmesi üzerine, anılan ret kararı geri alınarak vatandaşlık talebinin kabul edilmesi istemiyle yapmış olduğu 1.9.2010 tarihli başvurusunun reddine ilişkin 3.11.2010 tarihli davalı idare işleminin iptali istemiyle açılan dava sonucunda, Ankara 14. İdare Mahkemesince; olayda, vatandaşlık talebinin reddine ilişkin 16.10.2009 gün ve 105788 sayılı işlemin 16.2.2010 tarihinde davacıya tebliğ edildiği ve bu işleme karşı 10.3.2010 tarihinde 2577 sayılı Kanununun 11. maddesi kapsamında itiraz ettiği, itirazın reddine ilişkin 1.7.2010 tarihli işlemin ise davacıya ne zaman tebliğ edildiği dosya kapsamından anlaşılammamakla birlikte, davacının bu işlemi en geç 1.9.2010 tarihinde yapmış olduğu başvurusunda anılan işleme ilgi tuttuğu için bu tarihte (1.9.2010) öğrendiğinin kabulü gerektiği, bu itibarla, 1.9.2010 tarihinden itibaren, 10.3.2010 tarihinde yapılan başvuruya kadar geçen süre de dikkate alınarak kalan dava açma süresi içerisinde 10.10.2010 tarihine kadar davanın açılması, bu sürenin de hafta sonu tatiline denk gelmesi nedeniyle en geç 11.10.2010 tarihinde davanın açılması gerekmekte iken, bu süre geçirilerek 9.12.2010 tarihinde açılan davanın süre aşımı nedeniyle esasını inceleme olanağı bulunmadığı gerekçesiyle davanın süre aşımı nedeniyle reddi yolunda verilen kararın temyizden incelenerek bozulması istenilmektedir...’’.*

²⁰⁶ Danıştay 10. Dairesinin, 09.12.2015 günlü, E. 2014/4926, K. 2015/5716 sayılı kararı.

²⁰⁷ Danıştay 10. Dairesinin, 04.03.2014 günlü, E. 2011/10737, K. 2014/1350 sayılı kararı.

F. İdari Davalarda Husumet

İdari yargıda ehliyet davacıyı ilgilendiren bir husus iken, husumet davalıyı ilgilendiren bir husustur. Başka bir ifadeyle husumet davanın kime yöneltileceği ile ilgilidir²⁰⁸. Kural olarak idari dava açılırken, dava dilekçesinde hasım gösterilmesi gerekir. Buna rağmen dava dilekçesinde hasım yanlış gösterilmiş veya hiç gösterilmemiş olabilir. Hasımın yanlış gösterildiği veya hiç gösterilmediği hallerde 2577 sayılı Kanununun 15. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine göre tespit edilecek gerçek hasma tebliğ edilir.

İdari yargıda dava görülürken, kural olarak dava konusu işlemi tesis eden, eylem veya sözleşmeyi yapan makam hasım konumuna alınır.

Türk vatandaşlığının kazanılması veya kaybı ile ilgili karar Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından tesis edilse de ayrı bir tüzel kişiliği bulunmadığından husumet, bağlı olduğu İçişleri Bakanlığına yöneltilir. Bakanlar Kurulu kararını yürütme görevi Başbakanlığa aitse, dava Başbakanlığa karşı açılabilirdi²⁰⁹. Dolayısıyla Bakanlar Kurulu tarafından vatandaşlıkla ilgili alınan karara karşı açılan davada husumet, Başbakanlığa karşı yöneltiliyordu. Ancak Kanunda yapılan değişiklikle birlikte Bakanlar Kurulu yerine Cumhurbaşkanı karar vereceğinden, husumetin Cumhurbaşkanlığına yöneltilmesi gerekir.

Bununla birlikte vatandaşlıkla ilgili Bakanlar Kurulu kararının ilgiliye tebliği ile ilgili sürecin yönetimi İçişleri Bakanlığı tarafından gerçekleştiğinden Başbakanlığın yanında İçişleri Bakanlığının da hasım mevkiine alındığını Danıştay tarafından verilen ara kararlarında görmekteyiz;

** "...yeniden Türk vatandaşlığına alınmasına ilişkin 10.8.1998 tarih ve 1998/11596 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının iptali istemiyle Başbakanlığa karşı açılan davada, İçişleri Bakanlığı da hasım mevkiine alındıktan sonra, dosya incelenerek gereği görüldü;*

Uyuşmazlığın çözümü için gerekli görüldüğünden;

Davalı İçişleri Bakanlığı'ndan;

²⁰⁸ Çağlayan, s. 335.

²⁰⁹ Gözübük, Tan, s. 834.

Davacının yeniden Türk vatandaşlığına alındığının davacıya tebliğ edilip edilmediğinin sorulmasına; tebliğ edilmiş ise tebliğ alındısının okunaklı ve onaylı bir örneğinin istenilmesine... ”²¹⁰.

G. İdari Davalarda Dava Dilekçesinin 3. ve 5. Maddelere Uygunluğu

2577 sayılı Kanunun 3. maddesinde idari davaların, Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi başkanlıklarına hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle açılacağı, dilekçelerde; tarafların ve varsa vekillerinin veya temsilcilerinin ad ve soyadları veya unvanları ve adresleri ile gerçek kişilere ait Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasının; davanın konu ve sebepleri ile dayandığı delillerin; davaya konu olan idari işlemin yazılı bildirim tarihinin; vergi, resim, harç, benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezalarına ilişkin davalarla tam yargı davalarında uyuşmazlık konusu miktarın, vergi davalarında davanın ilgili bulunduğu verginin veya vergi cezasının nevi ve yılı, tebliğ edilen ihbarnamenin tarihinin ve numarasının ve varsa mükellef hesap numarasının gösterileceği düzenlenmiştir. Aynı Kanunun 5. maddesinde ise her idari işlem aleyhine ayrı ayrı dava açılması gerektiği; ancak, aralarında maddi veya hukuki yönden bağılılık ya da sebep-sonuç ilişkisi bulunan birden fazla işleme karşı bir dilekçe ile de dava açılabileceği, birden fazla şahsın müşterek dilekçe ile dava açabilmesi için davacıların hak veya menfaatlerinde iştirak bulunması ve davaya yol açan maddi olay veya hukuki sebeplerin aynı olması gerektiği düzenlenmiş olup; bu maddelere uygun olmayan dilekçelerin 15. maddenin 1. fıkrasının (d) bendi uyarınca 30 gün içinde 3. ve 5. maddelere uygun şekilde yeniden düzenlenmek üzere reddine karar verileceği düzenlenmiştir. Dilekçenin reddine ilişkin kararlara karşı aynı Kanunun 15. maddesinin 4. fıkrası uyarınca kanun yollarına başvurulamaz.

2577 sayılı Kanunun 3. maddesi yönünden yapılan incelemede Danıştay tarafından dava dilekçesinin reddine karar verilmiştir;

* “...Dilekçede, Bakanlar Kurulu kararından sonra vatandaşlığa alınma talebiyle defalarca davalı idareye başvurulduğu ileri sürülmekte ise de; bu başvuruların hangi tarihte yapıldığı, idarece bu başvurular üzerine işlem tesis edilip edilmediği, işlem tesis edilmiş ise sonucunun ne olduğu ve davacıya ne zaman tebliğ

²¹⁰ Danıştay 10. Dairesinin, 02.11.2011 günlü, E. 2011/10243 sayılı kararı.

edildiği, bu işlemlerin de iptalinin istenilip istenilmediği hususlarının açıkça ortaya konulmadığı görülmektedir.

Bu haliyle dava dilekçesi 2577 sayılı Kanun'un 3. maddesine uygun düzenlenmemiş olup; yeniden vatandaşlığa alınma istemiyle davalı idareye hangi tarihlerde başvuru yapıldığının, idarece bu başvurular üzerine işlem tesis edilip edilmediğinin, işlem tesis edilmiş ise sonucunun ne olduğu ve davacıya ne zaman tebliğ edildiğinin belirtilmesi, tebligat yapılmış ise tebliğ alındıklarının ve işlemlerin eklenmesi ve bu işlemlerin de iptalinin istenilip istenilmediğinin açıkça ortaya konulması suretiyle yenilenecek dilekçeyle dava açılması gerekmektedir... ”²¹¹.

2577 sayılı Kanunun 5. maddesi yönünden yapılan incelemede de Danıştay tarafından dava dilekçesinin reddine karar verilmiştir;

** “...Dava dosyasının incelenmesinden, izinle Türk Vatandaşlığından çıkan davacıların, tekrar Türk Vatandaşlığına alınmasına ilişkin 19.9.2000 tarih ve 2000/1346 sayılı Bakanlar Kurulu kararının iptali istemiyle, iki ayrı davacı tarafından tek dilekçe ile dava açıldığı anlaşılmaktadır.*

Bu durumda, davacıların her birisi için ayrı ayrı hüküm ifade eden Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı'na yeniden/geri alınma işlemine karşı, her bir davacı tarafından ayrı ayrı dilekçelerle dava açılması gerekirken, tek dilekçe ile açılan davanın esasının incelenme olanağı bulunmamaktadır... ”²¹².

Usulüne uygun düzenlenmemesi nedeniyle dava dilekçesinin reddine karar verildikten sonra bu kararın tebliğinden itibaren 30 gün içinde kararda belirtilen noksanlıklar giderilerek yeniden dava açılması gerekir. Ancak 30 günden sonra yenilenen dava dilekçesi ile açılan davanın süre aşımı nedeniyle reddi gerekir.

** “...Davacının babasının Türk vatandaşı olduğundan bahisle kendisine Türk vatandaşlığı verilmesi talebiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin 17/02/2015 tarih ve 15031 sayılı İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü işleminin iptali istemiyle açılan dava sonucunda, Ankara 3. İdare Mahkemesi'nce; 04/06/2015 tarihli karar ile dava dilekçesinin reddine karar verildiği, anılan kararın davacı vekiline 03/08/2015 tarihinde tebliğ edildiği, dilekçe ret kararının tebliğinden itibaren 30 gün içinde olmak üzere en geç 02.09.2015 tarihinde dava açılması*

²¹¹ Danıştay 10. Dairesinin, 18.09.2014 günlü, E. 2014/4448, K. 2014/5343 sayılı kararı; Aynı yönde bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 27.09.2012 günlü, E. 2012/4887, K. 2012/4242 sayılı kararı.

²¹² Danıştay 10. Dairesinin, 22.01.2015 günlü, E. 2010/8550, K:2015/104 sayılı kararı; Aynı yönde bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 31.03.2006 günlü, E:2005/7887, K:2006/1970 sayılı kararı.

gerekirken yenileme dilekçesinin 07/09/2015 tarihinde verildiği gerekçesiyle davanın süre aşımı nedeniyle reddi yolunda verilen 11/09/2015 tarih ve E:2015/2432, K:2015/1206 sayılı kararın, temyizen incelenerek bozulması istenilmektedir... ”²¹³.

III. İDARİ DAVALARDA ESASTAN VERİLEN KARARLAR

2577 sayılı Kanunun 3. maddesinin 1. fıkrasına uyarınca Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi başkanlıklarına hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle açılan davalar üzerine, 2577 sayılı Kanunun 14. maddesi uyarınca ilk inceleme bakımından incelendikten sonra yukarıda bahsedilen ilk inceleme konuları bakımından herhangi bir sorun çıkmazsa uyuşmazlık esastan karara bağlanır. Biz bu kısımda tezimizin konularıyla bağlantılı olarak ilk derece mahkemesinde ve Danıştay’da esastan karara bağlanan uyuşmazlıklara değineceğiz.

A. Genel Olarak Vatandaşlığın Kazanılması İle İlgili Esastan Verilen Kararlar

TVK’nın 10. maddesine göre;Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen bir kişi, bu Kanunda belirtilen şartları taşıması halinde yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilir. Ancak, aranan şartları taşımak vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak sağlamamaktadır.

Bu konu başlığı altında özellikle vatandaşlığın kazanılmasına esas teşkil edecek ikametgah süresinin hesaplanması, ikamet türleri gibi konularda uyuşmazlıklar karşımıza çıkmaktadır. Mesela idare mahkemesi kararının temyiz edilmesi üzerine Danıştay bir kararında Kanunun amacı ile Yönetmelik hükümlerinin aksine turistik amaçlı vizenin ikametgah süresinde hesaplanabileceğine karar vermiştir:

* “...*Dava; davacının, vatandaşlık başvurusu yapabilmek amacıyla Türkiye’de kesintisiz olarak ikamet ettiği süreleri gösterir belge verilmesi istemli başvurusu üzerine tesis edilen "19 gün kesintisiz ikamet ettiğini" belirtir 24.02.2015 tarihli ve 42119 sayılı Ankara İl Emniyet Müdürlüğü işleminin iptali istemiyle açılmıştır.*

²¹³ Danıştay 10. Dairesinin, 15.03.2017 günlü, E:2015/5356, K:2017/1490 sayılı kararı.

...Davalı idarece anılan Yönetmelik hükümleri dikkate alınmak suretiyle, "turistik" amaçla alınan ikamet tezkerelerinin Türkiye'de yerleşme niyetini göstermediği, bu nedenle vatandaşlık başvurusunda esas alınamayacağı kabul edilmiş ise de; 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununda, ikamet türleri bakımından herhangi bir ayrıma gidilmediği, yalnızca Türkiye'de ikamet etme ve yurtdışında geçirilen sürenin altı ayı geçmemesi koşullarının arandığı göz önüne alındığında ikamet türleri arasında ayırım yapmak suretiyle tesis edilen dava konusu işleminde hukuka uygunluk görülmemiştir.

Bu durumda, mahkemece dava konusu işlemin iptaline karar verilmesi gerekirken davanın reddi yolunda verilen kararda hukuka uyarlık bulunmamaktadır..."²¹⁴.

Bununla birlikte Danıştay temyizden incelediği sonraki tarihli bir kararda ise ikamet şartı ile Türkiye'de yerleşme kararı verdiğini davranışlarıyla teyit etme şartını ve TVKUY'deki ikamet süresinin hesaplanmasına ilişkin istisnai hükmü birlikte yorumlamış ve Türk vatandaşlığının kazanılmasını sağlayan ikamet süresinin hesaplanmasında turistik amaçlı gezinin, geçerli bir ikamet olmadığından, dikkate alınamayacağına karar vermiştir:

** "...Dava; davacı tarafından, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11. maddesi uyarınca Türk vatandaşlığına geçme istemiyle yaptığı başvurusunun reddi yolundaki 07/11/2014 tarih ve 58021 sayılı İstanbul Valiliği İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü işleminin iptali istemiyle açılmıştır.*

...Mahkemece, davacının geçerli ikamet izinleri göz önüne alınarak turistik amaçlı aldığı ikamet izninin aleyhine yorumlanamayacağı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiş ise de; yukarıda anılan mevzuat hükümleri dikkate alındığında turistik amaçlı ikametle vatandaşlığa alınmada hesaba katılmayan ikametlerden olduğu açık olup davacının anılan Kanunda aranan 5 yıllık kesintisiz ikamet şartını taşımadığı görülmektedir.

Bu durumda; mahkemece davanın reddine karar verilmesi gerekirken dava konusu işlemin iptali yönünde verilen kararda hukuka uyarlık bulunmamaktadır..."²¹⁵.

²¹⁴ Danıştay 10. Dairesinin, 31.03.2016 günlü, E. 2015/4799, K. 2016/1831 sayılı kararı.

²¹⁵ Danıştay 10. Dairesinin, 04.10.2016 günlü, E. 2016/2067, K. 2016/3588 sayılı kararı.

Danıştay temyizden incelediği bir kararında da, Türkiye’de devam eden eğitimin Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini davranışlarıyla teyit etme şartını sağlamadığına karar vermiştir:

* “...Dava; Irak uyruklu ve Türk asıllı olan davacının Türk vatandaşlığına alınma istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin 30.5.2011 tarih ve 48050 sayılı İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü işleminin iptali istemiyle açılmıştır.

...Dava dosyasının incelenmesinden; Türk vatandaşlığına alınma talebiyle davalı idareye başvuruda bulunan davacının 1995 yılında ailesiyle birlikte ülkemize geldiği, annesi ve kardeşinin Türk vatandaşı kişilerle evli olduğu, İdare Mahkemesinin 14.5.2013 tarihli ara kararına cevaben T.C. Akdeniz Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda öğrenci olduğuna ilişkin öğrenim belgesini sunduğu; dolayısıyla davacının eğitimini Türkiye’de tamamladığına ilişkin bir mezuniyet belgesinin gerek başvuru dosyasına gerek dava dosyasına eklenmediği görülmektedir.

Bu itibarla, İdare Mahkemesince davacının eğitimini Türkiye’de tamamladığından bahisle 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11. maddesinin (c) bendinde belirtilen "Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini davranışlarıyla teyit etmek" şartını yerine getirdiği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptali yolunda verilen kararda hukuka uyarlık bulunmamaktadır...”²¹⁶.

Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen kişinin şartları başvuru anında olması gerekmektedir birlikte uyumsuzluğa uygulanacak mevzuatın belirlenmesinde dava konusu işlem tarihi esas alınmıştır:

* “...Dava, davacının Türk vatandaşlığına alınma talebinin reddine ilişkin 31.8.2009 tarihli ve B050NÜV0070001-126.01.01/236-24158-09-77644 sayılı İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü işlemi ile 3.12.2009 tarihli ve 126.01.01-88 sayılı İstanbul Valiliği işleminin iptali istemiyle açılmıştır.

...İdari işlemlerin yargısal denetiminin işlemin tesis edilmiş olduğu tarihte yürürlükte olan hukuki durum çerçevesinde değerlendirileceği açık olup, aksine bir hüküm konulmadığı hallerde kanunların yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ileriye dönük olarak uygulanacağı tartışmasızdır.

²¹⁶ Danıştay 10. Dairesinin, 07.06.2016 günlü, E. 2013/7443, K. 2016/3097 sayılı kararı.

Bu durumda, davacının başvurusu tarihinde her ne kadar 403 sayılı kanun yürürlükte olsa da, dava konusu işlemin tesis edildiği tarihte 5901 sayılı Kanunun cari olduğu ve bu kanuna göre Türk soylu yabancılara vatandaşlığa alınması için 2 yıllık ikamet koşulunun arandığı hususu göz önüne alındığında dava konusu işlemin hukuka uygun olduğu görülmektedir... ”²¹⁷.

Yetki ve usulde paralellik, kanunda aksi öngörülmedikçe, bir idari işlemin yapılması sırasında izlenen şekil ve usul kurallarına, o işlemin geri alınmasında, kaldırılmasında, değiştirilmesinde ve düzeltilmesinde de uyulması gerekir²¹⁸. Bu ilkenin, konuyla ilgili kararlara yansıdığını görmekteyiz, örneğin, Danıştay bir kararında;

“...Dava, Makedonya vatandaşı olan davacının, Türk soylu olması nedeniyle Türk vatandaşlığına alınması istemiyle yaptığı 3/12/2010 tarihli başvurunun, 5901 sayılı Kanun'un 11.maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde öngörülen "Başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye'de kesintisiz beş yıl ikamet etmek" şartını taşımadığından bahisle reddine ilişkin 22/12/2010 tarih ve 11720 sayılı Kocaeli Valiliği işleminin iptali istemiyle açılmıştır.

...Bu durumda, yukarıda anılan mevzuat hükmü uyarınca davacının Türk vatandaşlığını kazanmak için yaptığı başvuru hakkında karar verecek yetkili makam İçişleri Bakanlığı olmasına rağmen, söz konusu başvurunun Kocaeli Valiliği tarafından reddedilmesine ilişkin dava konusu işlemde yetki yönünden hukuka uyarlık görülmemiştir.

Bu durumda, yetki yönünden dava konusu işlemin iptali gerekirken, davanın reddi yolunda verilen idare mahkemesi kararında hukuka uyarlık bulunmamaktadır... ”²¹⁹ yönünde karar vermiştir.

Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen kişide iyi ahlak sahibi olma şartının daha somut yorumlandığı bir kararda;

“...Dava; Türk soylu ve Yunanistan haymatlosu (vatansız) olan davacının, Türk vatandaşlığına alınma talebiyle yaptığı başvurunun, 5901 sayılı Kanun'un 11/d maddesi uyarınca "iyi ahlak sahibi olmak" koşulunu taşımadığından bahisle reddine ilişkin 28.7.2010 tarih ve 12244 sayılı işlemin iptali istemiyle açılmıştır.

²¹⁷ Danıştay 10. Dairesinin, 30.03.2015 günlü, E. 2011/9581, K. 2015/1468 sayılı kararı.

²¹⁸ Metin Günday, *İdare Hukuku*, 10. bs., İmaj Yayınevi, Ankara, 2013, s. 148; Zabunoğlu, *İdare Hukuku*, s. 289.

²¹⁹ Danıştay 10. Dairesinin, 05.10.2015 günlü, E. 2012/8694, K. 2015/4046 sayılı kararı.

...Dava dosyasının incelenmesinden; Türk vatandaşlığına alınma talebiyle davalı idareye başvuruda bulunan davacı hakkında idarece yapılan tahkikatlar sonucunda; davacının, 20.1.1959 Gümölcine doğumlu Türk soylu Yunanistan Haymatlosu olduğu, 1979 yılında Türkiye'ye geldiği ve aynı tarihte ikamete bağlandığı, 28.3.2005 tarihinden itibaren ikametinde kesinti olmadığı, Türk vatandaşı ile evlendiği, bu evlilikten bir çocuklarının bulunduğu, daha sonra Türk vatandaşı olan eşinden boşandığı tespitlerine; yapılan mülakatta ise, davacının Türk kültür ve geleneklerine uyum sağladığı kanaatine yer verildiği, Türk vatandaşlığına alınma konusunda MİT Müsteşarlığı, Valilik ve Emniyet Genel Müdürlüğünün olumlu görüş bildirdiği; bununla birlikte davacının, 21.04.1986 tarihinde "Mağdure Kezban Güneşi alıkoymak" suçundan açılan davada, İzmir 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 25.09.1986 gün ve E:1986/456, K:1986/615 sayılı kararı ile beraatine, 28.04.1986 tarihinde işlenen "Alıkoymak" suçundan dolayı açılan davada, İzmir 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 20.10.1986 gün ve E:1986/673, K:1986/678 sayılı kararı ile kamu davasının reddine karar verildiği, 16.12.1992 tarihinde hırsızlık, ve "Sahte kimlik kullanmak" suçundan dolayı açılan davada, İstanbul Fatih 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 27.12.1995 gün ve E:1994/1168, K:1995/1193 sayılı kararı ile beraatine, 28.07.1995 tarihinde işlenen "Dolandırıcılık" suçundan dolayı açılan davada, İzmir 7. Asliye Ceza Mahkemesi'nin E:1995/792, K:1996 sayılı kararı ile beraatine, 11.08.1993 tarihinde işlenen "Hırsızlık, resmi mercileri ifşal ve 6136 sayılı yasaya muhalefet" suçundan açılan davada, İzmir 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan yargılama sonucunda E:2001/6721, K:2001/6963 sayılı karar ile beraatine karar verildiği, ayrıca Şirinyer Vergi Dairesi Müdürlüğünce 24.05.2007 gün ve (B/99) tahdit veri girişi yapıldığı ve bu tahdit girişinin 29.05.2007 tarihinde kaldırıldığı, bütün bu hususların birlikte değerlendirilmesi sonucunda 5901 sayılı Kanunun uyarınca Türk vatandaşlığına alınma talebi yerinde görülmemekle istemin reddine ilişkin dava konusu işlemin tesis edildiği ve bu işlemin iptali istemiyle bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Uyuşmazlıkta; İdare Mahkemesince, gerek yapılan yargılamalara konu suçlamaların niteliği ve gerekse suçlamaların çokluğunun ve bu suçları işlemedeki iradesinin birlikte değerlendirilmesinden, davacının iyi ahlak sahibi olmadığı kanaatine varılarak başvurunun reddine yönelik işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş ise de; yukarıda anılan Mahkeme kararlarının irdelenmesinden, yargılamaların davacıya isnat edilen aynı

eylemden ötürü açılmış iki dava ve aynı olaydan dolayı farklı suçlama sebebiyle açılmış birden fazla davadan oluştuğu, yine bu davaların 1995 yılı ve daha önceki yıllarda işlendiği iddia edilen fiillere ilişkin olduğu ve beraat kararları ile sonuçlandığı dikkate alındığında, hakkında beraat kararları ile sonuçlanan çeşitli davalar açılmış olması nedeniyle davacının anılan Yasa hükmünde öngörülen "iyi ahlak sahibi olmak" koşulunu taşımadığı sonucuna ulaşamayacağından bu nedenle tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık görülmemiştir..."²²⁰ yönünde karar vermiştir.

B. İstisnai Yoldan Türk Vatandaşlığının Kazanılması ile İlgili Esastan Verilen Kararlar

İstisnai yoldan Türk vatandaşlığının kazanılması TVK'nın 12. maddesinde düzenlenmiş olup, bu hükümler çerçevesinde henüz Danıştay'da karara bağlanmış bir uyuşmazlığın bulunmadığı söylenebilir. Bununla birlikte, 403 sayılı ETVK'da istisnai yoldan Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin hükümler düzenlenmişti. Konuyla ilgili ETVK ile TVK arasında ortak olduğunu söyleyebileceğimiz Türk soyundan olanlarla, eşleri ve reşit çocuklarının istisnai yoldan Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin bir uyuşmazlıkta; Makedonya uyruklu ve Türk soylu olan davacı, Türk vatandaşlığına alınması isteğiyle başvuruda bulunmuş, ikamet koşulunu sağlamadığı gerekçesiyle başvurunun reddi üzerine açılan davada, idare mahkemesince, istisnai vatandaşlığa alınmayı düzenleyen 403 sayılı Kanunun 7. maddesinde ikamet şartından muaf tutulduğu gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar vermiş, davalı idare tarafından temyiz edilmiştir. Bunun üzerine Danıştay; "...Görüldüğü üzere, Mülga 403 sayılı Yasada ve bu Yasanın uygulanmasını göstermek amacıyla yürürlüğe konulan Yönetmelikte, Türk soylu yabancıların Türk vatandaşlığına kabulü için aranılan kriterler arasında, Türkiye'de ikamet etme koşuluna yer verilmemişken; anılan koşul, Çok Gizli ibareli Yönerge ile getirilmiştir.

Türk vatandaşlığına kabul etme konusunun Devletin hükümranlık yetkisine ilişkin olduğu gözetildiğinde, Devletin yüksek menfaati gereği Yasada sayılmayan bazı özel koşulların idarece takdir yetkisi çerçevesinde aranabileceği; söz konusu

²²⁰ Danıştay 10. Dairesinin, 09.03.2015 günlü, E. 2011/11625, K. 2015/866 sayılı kararı.

yetkinin, belirtilen özel koşulları genel, soyut ve objektif kurallar çerçevesinde düzenleyip belirleme yetkisini de içerdiği tabiidir. Bu itibarla, Devlet politikası gözetilerek Yönerge veya diğer alt düzenleyici işlemler ile Yasada sayılmayan ikamet süresi gibi ek koşulların öngörülmesi mümkündür.

Ancak söz konusu takdir yetkisi, mutlak ve sınırsız olmayıp; hukukun genel ilkeleri ve kamu yararı ile sınırlıdır. Dolayısıyla, idarece bu yetkiye dayanılarak tesis edilen işlemlerin hukuka uygun olduğundan söz edilebilmesi için, aktarılan ilkelerin gözetilmesi ve hukuken kabul edilebilir gerekçelerin ortaya konulması gerekmektedir.

İdare Mahkemesi kararında belirtilenin aksine, davalı idarece, Devlet politikası gözetilerek Yönerge ile getirilen ikamet süresi gibi ek şartların aranabilmesi ve bu şartın taşınmadığının anlaşılması halinde başvurunun reddedilmesi mümkündür.

Bununla birlikte, davacının Türk soylu olduğu, 1988 yılından itibaren Türkiye'de yerleşik bulunduğu, iki çocuğu ve torunlarının Türk vatandaşı olduğu dikkate alındığında; Türkiye ile yeterli düzeyde irtibatı bulunduğu sonucuna varılmakta olup; vatandaşlığa alınma koşullarını taşıyan davacının başvurusunun reddine ilişkin işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.

Bu durumda, İdare Mahkemesince dava konusu işlemin iptali yolunda verilen kararda sonucu itibariyle isabetsizlik görülmemektedir...²²¹ yönünde karar vermiştir.

C. Türk Vatandaşlığının Yeniden Kazanılması İle İlgili Esastan Verilen Kararlar

Türk vatandaşı olan kişiler ikinci bir ülkenin vatandaşlığını kazanmak istediklerinde, o ülkenin çifte vatandaşlığı engelleyen hükümleri nedeniyle Türk vatandaşlığından çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedebilirler ancak söz konusu ülkenin vatandaşlığını da kazandıktan hemen sonra Türk vatandaşlığını yeniden kazanmak isteğiyle idareye başvurabilirler ve yeniden Türk vatandaşlığını kazanabilirler ancak Danıştay bir kararında idareye başvuru ile dava konusu işlemin tesis edildiği tarih arasında makul bir süre olması gerektiği sonuca

²²¹ Danıştay 10. Dairesinin, 16.12.2014 günlü, E. 2010/13330, K. 2014/7477 sayılı kararı. Aynı yönde bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 09.12.2014 günlü, E. 2010/6151, K. 2014/7497 sayılı kararı.

ulaşarak yeniden Türk vatandaşlığına alınmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararının bu kısmının iptaline karar vermiştir:

**“...Dava, 22.06.2000 tarih ve 2000/962 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türk vatandaşlığından çıkmasına izin verilen davacının çıkma belgesini teslim aldığı 22/01/2001 tarihindeki başvurusu üzerine yeniden Türk vatandaşlığına alınmasına ilişkin 10.12.2001 tarih ve 2001/3467 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının iptali istemiyle açılmıştır.*

... Bu itibarla Devletin, sözü edilen tasarruflarda bulunurken ilgili kişinin vatansızlık da dahil herhangi bir mağduriyete uğramaması için gerekli dikkat ve özeni göstermesi ve gerekirse kişiyi konuyla ilgili olarak bilgilendirmesi gerekmektedir.

Dosyanın incelenmesinden; Türk vatandaşı olan davacının, başvurusu üzerine o tarihte yürürlükte olan 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun ilgili hükümleri uyarınca 22.06.2000 tarih ve 2000/962 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türk vatandaşlığından çıkmasına izin verildiği, çıkma belgesini teslim aldığı 22.01.2001 tarihinde yeniden Türk vatandaşlığına alınması istemiyle Münster Başkonsolosluğuna yaptığı başvuru sonucunda, 10.12.2001 tarih ve 2001/3467 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yeniden Türk vatandaşlığına alındığı, davacının yeniden Türk vatandaşlığına alındığı tarihe kadarki sürede başvurusuna idarece bir cevap verilmediği ve davacının da başvurusunu yenilemediği görülmektedir.

Dosyadaki mevcut bilgi-belgelerden ve dava dilekçesindeki beyanlardan da anlaşıldığı üzere, davacının Alman vatandaşlığını kazanmak için zorunlu olarak Türk vatandaşlığından çıkma izni isteminde bulunduğu hususunda bir duraksama bulunmamaktadır. Nitekim davacı Alman vatandaşlığını kazandıktan hemen sonra 22.01.2001 tarihinde yeniden Türk vatandaşlığına alınması istemiyle Başkonsolosluğa başvurmuştur. Davacının Türk vatandaşlığından çıkması, Alman vatandaşlığını kazandıktan hemen sonra yeniden Türk vatandaşlığına alınması istemiyle konsolosluğa başvurması, dava dilekçesinde de belirtildiği üzere, 2000 yılında Alman vatandaşlık yasasında yapılan değişiklikle bazı istisnalar dışında çifte vatandaşlığa izin verilmemesinin bir sonucudur.

İdarenin, Alman vatandaşlık yasasında yapılan değişikliği de dikkate alarak, yeniden Türk vatandaşı olan davacının yapmış olduğu başvurunun kabul edilmesinin doğuracağı sonuçlar hakkında davacıyı bilgilendirmediği, yeniden Türk vatandaşlığına alınması yolundaki başvurunun yapıldığı tarih ile yeniden Türk

vatandaşlığa alındığı tarih arasında bir yıla yakın bir süre geçmesine rağmen, bu süre içinde davacıya herhangi bir cevap vermediği ve davacının da başvurusunu yenilemediği, davacının başvuru tarihindeki isteminin halen geçerli olup olmadığının öğrenilmesi yönünde bir araştırma yapmadığı veya bu hususta davacıya yapılmış bir tebligatın da bulunmadığı dikkate alındığında, davacının yeniden Türk vatandaşlığına alınmasına ilişkin 10.12.2001 tarih ve 2001/3467 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında, belirtilen hususlar nedeniyle hukuka uyarlık bulunmamaktadır...’’²²².

D. Türk Vatandaşlığının Evlenme Yolu İle İlgili Esastan Verilen Kararlar

TVK'nın 16. maddesine göre evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılabilmesi için, gerekli olan şartlardan biri de evlilik birliği ile bağdaşmayacak faaliyette bulunmamaktır. Ancak bu şartın hangi tarihte aranacağı ile ilgili Danıştay bir kararında;

** “...Dava; Ukrayna vatandaşı olan ve 09.06.2008 tarihinde Türk vatandaşıyla evlenen davacının, Türk vatandaşlığına alınma talebinin reddine ilişkin İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 21.05.2012 tarih ve 62744 sayılı işleminin iptali istemiyle açılmıştır.*

.... yukarıda yer verilen mevzuat hükmüne göre davacının ancak evlilik tarihinden sonra evlilik birliği ile bağdaşmayan faaliyetinin bulunduğuna ilişkin bir tespitin olması halinde vatandaşlık başvurusunun reddedilebilme imkanı bulunmakta olup, davacının Türk vatandaşı ile evlendiği 09.06.2008 tarihi sonrasında evlilik birliği ile bağdaşmayacak faaliyette bulunduğuna ilişkin bir tespitin bulunmaması karşısında, 08.03.1999 tarihinde davacıdan alınan ifadeye dayanılarak tesis edilen dava konusu işlemden hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna

²²² Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1094, K. 2018/1281 sayılı kararı. Aynı yönde bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1088, K. 2018/1280 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1093, K. 2018/1279 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1091, K. 2018/1277 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1095, K. 2018/1275 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2014/640, K. 2018/1272 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1090, K. 2018/1270 sayılı kararı.

ulaşmıştır...”²²³yönünde bir karar vermiştir. Dolayısıyla temyiz merciine göre evlilik birliği ile bağdaşmayacak faaliyetin ancak evlilik gerçekleşikten sonra olması halinde bu evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasına engeldir. Buna göre;

* “...2.11.2006 tarihinde Türk vatandaşı ile evlenen davacının, evliliğinin hukuken geçerli olduğu, ancak evlilik birliğine rağmen yapılan teknik takip ve suç üstü yakalama tutanakları ile hakkındaki suçlamalar ve eşinin boşandığı eşinden davacı ile evlendiği tarihten sonraki bir tarihte çocuğunun olması hususları birlikte değerlendirildiğinde, Türk vatandaşlığını kazanması için aranılan "evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama" koşulunu sağlamadığı sonucuna varıldığından...başvurunun reddine yönelik dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı...” yönünde verilen İdare Mahkemesi kararı temyiz mercii tarafından onanmıştır²²⁴.

Evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılabilmesi için şartlardan biri de ilgilinin milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması gerekirken, idare tarafından Türk vatandaşı eşin işlediği suçlar nedeniyle davacının Türk vatandaşlığına alınmamasına ilişkin işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı yönünde İdare Mahkemesince verilen karar Danıştay tarafından onanmıştır²²⁵;

* “...Azerbaycan uyruklu davacı tarafından, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun "Türk Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılması" başlıklı 16. maddesi uyarınca Türk vatandaşlığına alınması istemiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin 03.05.2012 tarihli 125-54633 sayılı işlemin iptali istemiyle açılan davada; Ankara 17. İdare Mahkemesi'nce, her ne kadar, davacının Türk eşinin "Geceleyin Silahta Tehditle Gasp" suçundan dolayı 5 yıl hapis cezası aldığı ve 26.08.2010 tarihinden itibaren cezaevinde bulunduğu, ayrıca 20 adet kadar hırsızlık ve uyuşturucu bulundurma şeklinde suç kayıtlarının olduğu belirtilmekte ise de; suç ve cezanın bireyselliği ilkesi gereğince davacının Türk vatandaşı olan eşinin suçlarından davacının sorumlu tutulamayacağı ve davacı hakkında Ankara Valiliği

²²³ Danıştay 10. Dairesinin, 08.05.2017 günlü, E. 2014/735, K. 2017/2385 sayılı kararı. Aynı konuda bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 08.05.2017 günlü, E. 2014/1033, K. 2017/2378 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 07.06.2016 günlü, E. 2013/7734, K. 2016/3092 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 31.05.2016 günlü, E. 2013/3283, K. 2016/3017 sayılı kararı.

²²⁴ Danıştay 10. Dairesinin, 16.02.2015 günlü, E. 2011/10558, K. 2015/485 sayılı kararı.

²²⁵ Danıştay 10. Dairesinin, 26.10.2016 günlü, E. 2013/3979, K. 2016/3968 sayılı kararı. Aynı konuda bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 08.06.2016 günlü, E. 2013/5332, K. 2016/3163 sayılı kararı.

Vatandaşlık Başvurusu İnceleme Komisyonunca yapılan mülakat sonucu düzenlenen değerlendirme formunda, davacının Türk vatandaşı ile olan evliliğinin aile birliği kurmaya yönelik ve ciddi olduğu, eşlerin birbirlerini iyi tanıdıkları, yakınlarını bildikleri, davacının Türk vatandaşlığına alınmasının komisyonca uygun görüldüğünün belirtildiği anlaşılma, dava konusu işleme dayanak olarak alınan mevzuat hükümleri açısından davacının Türk Vatandaşlığını kazanmaya engel olabilecek mahiyette ve hukuken geçerli olarak kabul edilebilecek nitelikte bir tespitin bulunmadığı gibi Türk Vatandaşlığının kazanılması için öngörülen koşulları taşıdığı anlaşıldığından, davacının T.C. vatandaşlığına alınması istemiyle yaptığı başvurusunun reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı...”.

Bununla beraber daha önce benzer bir konuda aksi yönde²²⁶ karar verilmiştir.

Buna göre;

* “...Mahkemece, vatandaşlığın kazanılması için başvuru sahiplerinin taşıması gereken şartların sadece başvuru sahiplerinde bulunması gerektiği, Türk vatandaşı olan diğer eşin de bu şartları taşımasının değerlendirme kriteri olarak belirlenemeyeceği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmişse de, mevzuatta öngörülen başvuru koşullarının sadece başvuran yabancı açısından değil her iki eşi de kapsayacak şekilde irdelenmesi gerekliliği vatandaşlık konusunda Devletin hükümranlık hakkının bir sonucudur.

Bu durumda, davalı idarece konunun incelenmesi sonucunda yukarıdaki belirlemeler dikkate alınarak 5901 sayılı Kanun'un tanıdığı yetki çerçevesinde tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığından, aksi yönde verilen mahkeme kararında hukuki isabet görülmemektedir...” yönünde karar verilmiştir.

Evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılabilmesi için şartlardan biri de aile birliği içinde yaşamaktır. Aile birliği içinde yaşanılıp yaşanılmadığı komisyon tarafından yapılan mülakatta anlaşılmaktadır. Nitekim ilgilinin mülakattaki beyanları esas alınarak başvurunun reddi yolunda tesis edilen işlemde idare mahkemesi; “...davacının evliliğiyle ilgili olarak farklı tarihlerde davacının beyan ettiği adrese gidilerek yapılan tahkikatlarda özetle, beyan edilen adreste davacının Türk vatandaşı olan eşiyle birlikte sürekli olarak ikamet etmediği, ara sıra gelip gittiği, bina sakinleri ve apartman görevlisi tarafından görülmediği ve tanınmadığı hususlarının tespit edildiği, ayrıca 15.11.2011 tarihli tutanakta, Türk vatandaşı eşin,

²²⁶ Danıştay 10. Dairesinin, 16.02.2015 günlü, E. 2011/10326, K. 2015/493 sayılı kararı. Aynı konuda bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 09.02.2015 günlü, E. 2014/5966, K. 2015/348 sayılı kararı.

yabancı eşinin hayat tarzını beğenmediği, evli bir erkekle dost hayatı yaşayan bir arkadaşının yanına gitmesini istemediği halde sürekli gidip kaldığı, eşinden soğuduğu, boşanma davasını önce kendisinin açmak istemediği, evliliğini devam ettirmekte kararsız olduğu hususlarını beyan ettiğinin görüldüğü; yapılan inceleme ve soruşturma neticesi elde edilen tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde, davacının evlendiği Türk vatandaşı eşi ile fiilen bir arada yaşamadığı, dolayısıyla, Türk vatandaşlığının kazanabilmesi için aranılan aile birliği içerisinde yaşama şartını taşımadığının anlaşılması...” gerekçesiyle hukuka aykırı bulmamış, temyiz mercii ise bu kararı onamıştır²²⁷.

Evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen ancak kaçak elektrik kullanma suçundan dolayı hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin adli sicil kaydı bulunması nedeniyle başvurusunun 'kamu düzeni, millî güvenlik ve genel ahlâk açısından sakıncalı olmamak' şartını taşımadığı gerekçesiyle reddine ilişkin işlemde diğer şartların sağlandığı, sadece bu suçtan adli sicil kaydının bulunmasının kamu düzeni, milli güvenlik ve genel ahlak şartlarının ihlal edilmesi anlamını taşımayacağı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptali yolundaki idare mahkemesi kararı onanmıştır²²⁸.

Evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması isteğiyle yapılan başvuru üzerine vatandaşlık inceleme komisyonu tarafından yapılan mülakatın işlemin tesisine dayanak teşkil ettiğini kabul etmek gerekir. Nitekim Danıştay tarafından onanan²²⁹ bir kararda;

** “...başvurusuna yönelik düzenlenen Ön inceleme ve Araştırma formunda, davacı ile Türk vatandaşı eşin birlikte yaşamadıkları, ortak meskenlerinin bulunmadığı, Türk vatandaşı eşin gayriresmi olarak 2005 yılında başka bir Türk vatandaşı ile evlendiği, bu evliliğinden çocuklarının dünyaya geldiği, davacı ile Türk vatandaşı arasında aile birlikteliğinin olmadığı, Mülakat Formunda ise davacı ile Türk vatandaşı eşin birbirlerinin kişilik özelliklerini bilmediği, davacının Türk vatandaşı eşinden ayrı olarak iki yıl süre ile yurtdışında kaldığı, ifadeler arasında çelişkiler bulunduğu...” gerekçesiyle başvurunun reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.*

²²⁷ Danıştay 10. Dairesinin, 25.04.2016 günlü, E. 2013/2793, K. 2016/2330 sayılı kararı.

²²⁸ Danıştay 10. Dairesinin, 25.04.2016 günlü, E. 2013/4629, K. 2016/2323 sayılı kararı.

²²⁹ Danıştay 10. Dairesinin, 19.04.2016 günlü, E. 2013/4058, K. 2016/2139 sayılı kararı.

TVKUY'nin 72. maddesinin 5. fıkrasında sayılan suçları işleyen veya bu suçlar dışında hükmün açıklanması geriye bırakılmış, zamanaşımına uğramış, paraya çevrilmiş, affa uğramış dahi olsa altı aydan fazla hapis cezası alanların Türk vatandaşlığı kazanamayacağı düzenlenmiş olup, konuya ilişkin Danıştay kararında²³⁰; “...resmi belgede sahtecilik suçundan dolayı Bakırköy 12. Asliye Ceza Mahkemesince açıklanması geri bırakılan 1 yıl 8 aylık hüküm dikkate alındığında ve Türk vatandaşlığına alınma hususunda Devletin hükümlerlik yetkisi de gözetildiğinde davacının Türk vatandaşlığına alınmaması yolunda tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığına...” karar verilmiştir.

TVK'nın 16. maddesinin 2. fıkrasına göre; başvurudan sonra Türk vatandaşı eşin ölmesi nedeniyle evliliğin sona ermesi halinde aile birliği şartının aranmayacağı düzenlendiğinden, başvurudan önce Türk vatandaşı eşin ölmesi durumunda bu madde hükmünün uygulanamayacağı açıktır. Nitekim konuya ilişkin davanın reddi yolunda verilen İdare Mahkemesi kararı Danıştay tarafından onanmıştır²³¹.

E. Evlat Edinilme Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması ile İlgili Esastan Verilen Karar

Evlat edinilme yoluyla ilgili yargı mercilerine taşınmış çok fazla uyuşmazlığın bulunmadığını söylemek yanlış olmaz.

Evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasıyla ilgili temyiz mercii olarak Danıştay'ın esastan verdiği bir kararında ilgilinin vatandaşlığın kazanılması usullerinden hangisine başvurulduğu noktasında talebinin doğru nitelendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Söz konusu kararda, İdare Mahkemesince evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen ilgilinin ergin olması nedeniyle bu yoldan Türk vatandaşlığının kazanılmasına yönelik başvurunun reddine ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığına karar vermiş, Danıştay ise; “...29.11.2010 tarihli başvuru dilekçesi incelendiğinde, davacının kendisi hakkında genel bilgi vererek, bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinildiğini de beyan etmek suretiyle Türk vatandaşlığına alınması isteminde bulunduğu, dolayısıyla başvurusunu bilhassa evlat edinilme yoluyla vatandaşlığın kazanılması hususuna

²³⁰ Danıştay 10. Dairesinin, 30.03.2016 günlü, E. 2013/2556, K. 2016/1800 sayılı kararı.

²³¹ Danıştay 10. Dairesinin, 23.02.2015 günlü, E. 2011/6835, K. 2015/643 sayılı kararı.

hasretmediği görüldüğünden... başvurusunun reddedilmesinde hukuka uygunluk görülmediği... ”²³²yönünde karar vermiştir.

F. Çıkma Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kaybı İle İlgili Esastan Verilen Kararlar

Türk vatandaşlığından çıkmanın, TVK'nın 25. maddesinde düzenlendiğine, belli şartları sağlayan kişilerin Türk vatandaşlığından çıkabileceğine, yabancı devlet vatandaşlığının kazanılması veya kazanılması noktasında kuvvetli emarelerin bulunmasına göre çıkma veya çıkma izin belgelerinin verileceğine, çıkma için gerekli olan şartların varlığının başvuru makamlarınca tespiti halinde de, anılan belgelerin ilgiliye teslim edilmeyeceğine daha önce değinmiştik.

Konuyla ilgili bir uyuşmazlıkta, Türk vatandaşlığından çıkmasına izin verilen kişinin, sonrasında askerlik hizmeti nedeniyle aranan konuma düştüğünden bahisle, Türk vatandaşlığından çıkma belgesinin verilmemesine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, idare mahkemesi, söz konusu belgeyi başvuru esnasında alma hakkı varken idarenin iç işleyişindeki aksaklıktan dolayı sonradan askerlik hizmeti nedeniyle aranan kişi konumuna düştüğünden bahisle çıkma belgesi verilmemesi ölçülük ilkesine ve hakkaniyete aykırı olduğu gerekçesiyle işlemin iptaline karar verilmiş, temyiz mercii olarak Danıştay ise; “...5901 sayılı *Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 25. maddesinde Türk vatandaşlığından çıkmak için izin isteyen kişilerin herhangi bir suç veya askerlik hizmeti nedeniyle aranan kişilerden olmamak şartını taşımaları halinde bu kişilere Bakanlıkça çıkma izni veya çıkma belgesi verilebileceği, 5901 sayılı Kanun uyarınca hazırlanan Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 46. maddesinde Türk vatandaşlığından çıkmasına izin verilen kişinin Kanunda aranan şartlardan birini kaybettiğinin müracaat makamlarınca tespiti halinde, çıkma izin ve çıkma belgelerinin teslim edilmeyeceği... dava konusu işlemde hukuka aykırılık... bulunmadığı... ” yönünde karar vermiştir²³³.*

Türk vatandaşlığından çıkma izni verilebilmesi için kişinin herhangi bir suç nedeniyle aranan kişilerden olmaması gerekir. Dolayısıyla Milli Savunma Bakanlığı

²³² Danıştay 10. Dairesinin, 29.09.2015 günlü, E. 2012/1210, K. 2015/3926 sayılı kararı.

²³³ Danıştay 10. Dairesinin, 07.06.2016 günlü, E. 2013/6594, K. 2016/3084 sayılı kararı. Aynı yönde bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 26.10.2015 günlü, E. 2012/6766, K. 2015/4607 sayılı kararı.

kayıtlarına göre "fırar" suçundan aranan kişinin Türk vatandaşlığından çıkmak istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı yolunda İdare Mahkemesince verilen karar Danıştay tarafından onanmıştır²³⁴.

G. Türk Vatandaşlığının Kaybettirilmesi İle İlgili Esastan Verilen Kararlar

Türk vatandaşlığının kaybettirilmesi TVK'nın 29. maddesinde düzenlenmiş olup şartların gerçekleşmesi halinde değişiklikten önceki haliyle İçişleri Bakanlığının teklifi Bakanlar Kurulunun kararıyla Türk vatandaşlığı kaybettirilebiliyordu. İşte bu dönemde İçişleri Bakanlığı kararıyla Türk vatandaşlığı kaybettirme işlemleri yetki bakımından hukuka aykırı hale gelmekteydi. Nitekim bir Danıştay kararında; *"...Türk Vatandaşlığını kaybettirme kararının Bakanlar Kurulunca verileceğinin hükme bağlandığı, olayda davacı tarafından yapılan başvurunun, bu konuda karar verme yetkisi olmayan davalı idarece reddedildiği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptali yolunda verilen kararın..."*²³⁵ onanmasına karar vermiştir.

IV. DANIŞTAY KARARLARI IŞIĞINDA İDARENİN TAKDİR YETKİSİ VE BAĞLI YETKİ

Türk hukukunda işlem tesis edilirken idare ya takdir yetkisi ile ya da bağlı yetki içinde hareket eder.

Pozitif anayasa hukukuna göre kanun koyucunun hukuken düzenleyemeyeceği hiçbir alan yoktur, dolayısıyla, kanun koyucu istediği takdirde idarenin faaliyetlerini en ince ayrıntısına kadar düzenleyip idareyi bağlı yetki içinde sınırlayabilir²³⁶.

İdarenin belli hukuki durumların gerçekleşmesi ya da maddi vakıaların ortaya çıkması halinde hukuk kurallarıyla önceden belirlenen yönde davranması, işlem

²³⁴ Danıştay 10. Dairesinin, 23.02.2015 günlü, E. 2011/11084, K. 2015/641 sayılı kararı. Aynı yönde bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 22.01.2015 günlü, E. 2010/13830, K. 2015/107 sayılı kararı.

²³⁵ Danıştay 10. Dairesinin, 22.01.2015 günlü, E. 2010/1114, K. 2015/108 sayılı kararı. Aynı yönde bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 30.12.2013 günlü, E. 2009/3963, K. 2013/9505 sayılı kararı.

²³⁶ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer, Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 3. bs., Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 139.

yapması zorunluluğunun bulunmasına bağlı yetki denir²³⁷. Başka bir deyişle, bir idari makamın, kamu hizmetini yürütürken mevzuatta öngörülen dışında bir hareket tarzını seçme hakkının bulunmaması, belli hukuki olay ve vakıalar karşısında, mevzuatta önceden belirlenmiş davranış ve çözüm şeklini benimsemekle yükümlü olması, mevzuat gereği belli bir işlem yapmak ya da belli bir eylemde bulunmak zorunda olmasına bağlı yetki denir²³⁸. Bu nedenle, denilebilir ki işlemi yapanın seçme hakkı yoktur²³⁹. Bağlı yetki halinde idari işlemin sebep ve konu unsurları arasında zorunlu bir bağ tesis edilmektedir²⁴⁰. Dolayısıyla idarenin bağlı yetki içinde olduğu konularda kanuni sınırlar dahilinde ilgilinin talebini yerine getirmek zorunda²⁴¹ olduğunu söyleyebiliriz.

Türk vatandaşlık hukukunda bağlı yetki ile hareket edilecek alanların daha sınırlı olduğunu görmekteyiz. Bu durum vatandaşlıkla ilgili olarak devletin hükümranlık haklarının doğal sonucu olduğunu söyleyebiliriz. TVK'nın 9. maddesine göre Türk vatandaşlığının sonradan yetkili makam kararı, evlat edinilme veya seçme hakkının kullanılması suretiyle gerçekleştiğine daha önce değinmiştik.

İşte bu kazanma hallerinden yetkili makamın kararıyla Türk vatandaşlığının kazanıldığı hallerin hiçbirinde işin doğası gereği idare bağlı yetki içerisinde hareket etmez. Ancak TKV'nın 21. maddesine göre seçme hakkının kullanıldığı durumlarda idare bağlı yetki içindedir. Çünkü Kanun çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığı sona eren kişilerin çocuklarının da Türk vatandaşlığını irade dışı kaybetmeleri nedeniyle bu çocuklara ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığının kazanılmasına imkan tanımıştır. Dolayısıyla Kanundan kaynaklanan bir hak olması nedeniyle idare bağlı yetki içinde hareket edecektir. İdarenin burada yapacağı şey ilgilinin ergin olup olmadığı ve hakkın süresinde kullanılıp kullanılmadığıdır.

²³⁷ Ender Ethem Atay, *İdare Hukuku*, 2. bs., Turhan Kitabevi, Ankara, 2009, s. 487.

²³⁸ Akyılmaz, Sezginer, Kaya, s. 139.

²³⁹ Şeref Gözübüyük, *Yönetişel Yargı*, 24. bs., Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 239.

²⁴⁰ Cemil Kaya, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*, 2. bs., On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 93.

²⁴¹ Danıştay 10. Dairesinin, 25.03.2018 günlü, E. 2006/5858, K. 2008/1450 sayılı kararında "...bu amaçla düzenlenmiş kütüklere yazılması, elektronik ortamda ulusal adres veri tabanının doğru ve geçerli bilgilerle oluşturulması ve saklanması, nüfus kayıtları ile adres bilgilerinin ilişkilendirilmesini sağlamak, tescilini yapmak konusunda görev verilen ve bağlı yetki içerisinde bulunan davalı Bakanlığa, Bakanlar Kurulunca alınan kararı nüfus kütüğüne işleyip işlememek konusunda bir takdir yetkisi tanınmamıştır..." yönünde karar verilmiştir.

Aynı durum TVK'nın 34. maddesi uyarınca seçme hakkının kullanılması ile Türk vatandaşlığı kaybı halinde de geçerlidir. İdarenin burada yapacağı tek şey şartların varlığının tespitidir. Şartların varlığı halinde aksi yönde karar alamaz.

Türk vatandaşlığı TVK'nın 31. maddesine göre Türk vatandaşlığı ilgilinin yalan beyanı veya bazı hususları gizlemesi neticesinde gerçekleşmiş ise Türk vatandaşlığının kazanılmasına karar veren makam vatandaşlığı kazanma kararının iptaline karar verdiğine daha önce değinmiştik. İşte bu halde de, idare, vatandaşlığın iptaline karar verilmesi noktasında bağlı yetki içindedir. Aksinin kabulü idareye takdir yetkisi tanıma anlamına gelecektir ki, bu durumun da kanuna uygun hareket edeceği varsayılan idarenin hukuka aykırı gerçekleşen bir duruma sessiz kalma, müdahale etmeme imkanı vermek demek olacaktır.

Çerçevesi mevzuatta öngörülmuş, fakat için birtakım imkansızlıklarla bilinçli olarak doldurulmamış bir idari usulün varlığı durumunda, idareye bu idari usulün doldurulması konusunda tanınan belli bir kararı alıp almama, değişik çözümler arasında seçim yapma, yani yetkinin kullanılış usulünü belirleme yetkisine takdir yetkisi denilir²⁴². Hukuk kuralında kullanılan ifadelerden kuralda geçen '*serbestçe tayin eder, yapabilir, edebilir, kabul edebilir, reddedebilir, uygulayabilir*' gibi zorunluluk içermeyen kavramlar takdir yetkisini göstermek için kullanılır²⁴³. Bununla birlikte takdir yetkisi idareye keyfi davranma hakkı vermemektedir. Bu nedenle idare yetkisini kullanırken yetkinin dayanağı olan özel kurallara veya Anayasal ilke ve kurallara uygun hareket etmelidir²⁴⁴.

Takdir yetkisinin yargısal denetimi, hukuka uygun olup olmadığı²⁴⁵ veya kamu hizmetinin gerekleri ile kamu yararı gözetilip gözetilmediğinin²⁴⁶ denetimi ile sınırlı olmalıdır. Başka bir deyişle, Anayasa'nın 125. maddesinde; "*Yargı yetkisi, idari eylem veya işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilemez.*" hükmü yer almaktadır.

²⁴² Akyılmaz, Sezginer, Kaya, s. 142.

²⁴³ Atay, s. 494.

²⁴⁴ Atay, s. 497.

²⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, s. 126-157.

²⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, s. 126-175.

Türk vatandaşlık hukukunda ise idareye birçok konuda takdir yetkisinin tanındığı söylemek mümkündür. Türk vatandaşlığının yetkili makam kararı ile kazanıldığı tüm hallerde idarenin takdir yetkisi bulunmaktadır. Söz konusu kazanma hallerinde kişi şartları sağlasa bile idare Türk vatandaşlığına alınmayabilir. Dolayısıyla bu hallerin varlığı kişiye Türk vatandaşlığının kazanılması bakımından mutlak hak sağlamaz. Yine Türk vatandaşlığının evlat edilmesi yoluyla kazanılmasında da idarenin takdir yetkisi vardır.

Türk vatandaşlığının çıkma yoluyla kaybı ve kaybettirilmesi hallerinde de şartların varlığına rağmen idarenin takdir yetkisi vardır.

Türk vatandaşlık hukukunda idarenin takdir yetkinin Devletin hükümlerlik yetkisi ile ilgili olduğu yargı kararlarında da kabul edilmiştir. Nitekim Danıştay bir uyuşmazlıkta²⁴⁷; “...Türk vatandaşlığına kabul etme konusunun Devletin hükümlerlik yetkisine ilişkin olduğu, Devlet politikası gereği Yönergeyle getirilen kriteri taşımayan davacının başvurusunun reddedilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmaktadır...” şeklinde karar vermiştir. Başka bir uyuşmazlıkta²⁴⁸ aynı husus vurgulanmıştır; “...Davacının mevzuatta aranılan koşulları taşıyıp taşımadığı hususunun idarece araştırılması suretiyle yapılacak değerlendirme sonucunda, Türk vatandaşlığına alınmaya yönelik isteminin hukuka uygun sebeplerle olumlu veya olumsuz şekilde karşılanmasında, vatandaşlığa alınmanın Devletin hükümlerlik hakları kapsamında olması nedeniyle, idarenin takdir yetkisi olduğu açıktır.”

Danıştay, başka bir uyuşmazlıkta da ilgilinin şartları taşıdığı halde idarenin takdir yetkisini kullanarak vatandaşlığa almama sebeplerinin somut olarak ortaya konulmadığı gerekçesiyle vatandaşlığa alınma isteğiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin kararı onamıştır²⁴⁹.

Danıştay, insan ticareti ve fuhuş eylemleri nedeniyle hakkında kamu davası açılan davada, delil yetersizliğinden dolayı davacının beraatine karar verilen ilgilinin evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasına yönelik isteğin reddine ilişkin işlemde Devletin egemenlik hakkı ve davacıya isnat edilen eylemlerin evlilik

²⁴⁷ Danıştay 10. Dairesinin, 09.12.2014 günlü, E. 2010/1854, K. 2014/7489 sayılı kararı.

²⁴⁸ Danıştay 10. Dairesinin, 08.05.2017 günlü, E. 2014/521, K. 2017/2384 sayılı kararı.

²⁴⁹ Danıştay 10. Dairesinin, 08.05.2017 günlü, E. 2013/2819, K. 2017/2377 sayılı kararı. Başvurunun reddi gerekçesinin somut olarak ortaya konulması gerektiği ile ilgili bkz. Danıştay 10. Dairesinin, 25.04.2016 günlü, E. 2013/6335, K. 2016/2325 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesinin, 25.04.2016 günlü, E. 2013/6359, K. 2016/2326 sayılı kararı.

tarihinden sonra olduğu gerekçesiyle hukuka aykırılık bulunmadığına karar verilmiştir²⁵⁰.

Türk vatandaşlığının kazanılma usullerinin çoğunda aranan kamu düzeni ve milli güvenlik bakımından engel bir halinin bulunmaması şartı da soyut olduğundan bu halin bulunup bulunmadığı da takdir yetkisi içerisinde değerlendirilmektedir. Milli İstihbarat Teşkilatınca yapılan arşiv araştırması sonucu Emniyet Genel Müdürlüğüne yazılan yazılarında, davacının, PKK-KONGRE-GEL paralelinde faaliyet yürüttüğünün, Suriye istihbaratına çalıştığının ifade edildiği kişinin evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması isteği ile yapılan başvurunun reddine ilişkin işleme karşı açılan davada temyiz mercii olarak Danıştay; “...davacı hakkında yapılan inceleme ve araştırma sonunda, davacı hakkındaki geçmiş kayıtların değerlendirilmesi üzerine kamu düzenini bozucu nitelikte, terör örgütü ve bir başka ülke istihbaratı ile bağlantılı faaliyetlerde bulunduğu tespit sebebiyle başvurunun reddedildiği görülmektedir.

Bu durumda, Türk vatandaşlığına kabul etme konusunun Devletin hükümranlık yetkisine ilişkin olduğu gözetildiğinde, davalı idarece takdir yetkisi çerçevesinde davacı hakkındaki geçmiş kayıtların değerlendirilmesi sonucu tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık, işlemin iptali yolundaki İdare Mahkemesi kararında ise hukuki isabet bulunmamaktadır...” yönünde karar vermiştir²⁵¹.

²⁵⁰ Danıştay 10. Dairesinin, 11.04.2016 günlü, E. 2013/2702, K. 2016/1894 sayılı kararı.

²⁵¹ Danıştay 10. Dairesinin, 29.03.2016 günlü, E. 2013/3739, K. 2016/1743 sayılı kararı.

SONUÇ

5901 sayılı TVK'da hem önceki 403 sayılı Kanuna getirilen eleştirileri hem de günümüzün değişen şartlarını da dikkate alan değişiklikler yapılmıştır. Bu çerçevede, yabancı kadın eş açısından evlenmenin doğrudan Türk vatandaşlığının kazanılmasını sağlamasının ve çok vatandaşlık için iznin gerekli olmasının, Türk vatandaşlığının kaybettirilmesine ilişkin sebeplerin büyük bir kısmının ve özellikle çıkarma müessesinin tümüyle kaldırılmış olması önemli yeniliklerdir. Örneğin, “herkesin yalnızca bir vatandaşlığının olmalıdır” direktif ilkesinden vazgeçilerek küreselleşen dünyaya uyum sağlamak amacıyla TVK'nın çok vatandaşlığı benimsediği söylenebilir. Nitekim TVK'nın 3. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendinde tanımına yer vermek suretiyle 44. maddesinde de bu halini belgelendirenlerin durumunun nüfus aile kütüklerindeki kayıtlarına açıklama yapılabileceği düzenlenmiştir. Bu durum, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının buldukları ülkenin vatandaşlığını da kazanabilmelerinin engellenmemesi bakımından anlamlı bir değişimdir.

Türk vatandaşlığı aslen ve sonradan olmak üzere iki yoldan kazanılabilir. İkinci bölümde ele aldığımız, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılması, TVK'da yetkili makam kararı ile kazanma, evlat edinilme yoluyla kazanma ve seçme hakkının kullanılması suretiyle kazanma olmak üzere üç farklı şekilde düzenlenmiştir. Yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılması ise, genel olarak Türk vatandaşlığının kazanılması, istisnai vatandaşlığın kazanılması, ikamet şartı aranmaksızın ve ikamet şartlı yeniden Türk vatandaşlığının kazanılması ile evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması olmak üzere beş ayrı şekilde düzenlenmiştir. Her bir kazanma usulünde ayrı şartlar bulunmakta olup ilgili şartların sağlayanlar Türk vatandaşlığının kazanılması için başvuruda bulunabilmektedir. Dolayısıyla şartların sağlanması sadece başvuru hakkı vermektedir.

Genel olarak Türk vatandaşlığının kazanılması şartlarını düzenleyen TVK'nın 11. maddesinde yer alan “milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması” şartı ilk defa 5901 sayılı TVK'da düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemenin, devletin “güvenilir” kişileri Türk vatandaşlığına almak istemesinin doğal bir sonucu olduğu söylenebilirse de, kavramların içi her zaman somut ve objektif şekilde doldurulamayabilir. TVKUY'nin 72. maddesinin 5. fıkrasında sayılan suçları işlediği tespit edilenler ile taksirli suçlar hariç olmak üzere,

altı aydan fazla hapis cezası alanların Türk vatandaşlığı kazanamayacakları belirtilmiştir. Ancak Türk vatandaşlığının kazanılmasına engel bir durum olarak hem bu suçları işleyenler bakımından “tespit edilme” hem de “altı aydan fazla ceza alma” yeterli görüldüğü dikkate alındığında çelişkili bir durumun olduğu söylenebilir.

TVK'nın 11. maddesinin 2. fıkrasında, Türk vatandaşlığının kazanılması için ek şart olarak düzenlenen, taşıdıkları devletin vatandaşlığından çıkma şartının mülga edilmesi, çok vatandaşlığı kabul eden anlayışa hizmet ettiği kabul edilse de, önceki vatandaşlıktan çıkmanın idarenin takdir yetkisi kapsamında istenip istenemeyeceğini akla getirebilir. Kanunda yer almayan ancak Türk vatandaşlığının kazanılmasına esas teşkil edebilecek bu şartın yetkili makam tarafından aranması, Anayasanın 66. maddesinin 3. fıkrasında ifade edilen kanunilik ilkesi ile bağdaşmayacaktır.

TVK'nın 10. maddesine bakıldığında, sonradan kazanılan vatandaşlığın bir türü olan evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması, yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılmasından ayrı tutulmuş olsa da, yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasındaki bütün türlerde olduğu gibi millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartı arandığı ve karar tarihinden itibaren kazanıldığı dikkate alındığında, evlat edilme yoluyla Türk vatandaşlığı aslında yetkili makam kararıyla kazanılmaktadır. Dolayısıyla kanun koyucunun evlat edinilmeyi farklı kategoride düzenlemesinin nedeni anlaşılabilir. Diğer taraftan, karar tarihinden itibaren vatandaşlığın kazanılmasından ne anlaşılması gerektiği noktasında bir açıklık yoktur. Yani evlat edinilmeye ilişkin Mahkeme kararı mı yoksa yetkili makam kararı mı olduğu belirsizdir.

TVK'nın 12. maddesinde düzenlenen istisnai vatandaşlığı kazanabilecek kişi gruplarından olan göçmen olarak kabul edilenlerin İskan Kanununun 8. maddesi kapsamında da Türk vatandaşlığına alınabileceği ve her iki Kanunda da göçmen tanımının aynı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, TVK'da böyle bir düzenlemeye yer verilmemesi veya her iki Kanunda öngörülen usullerden birinin tercih edilmesi gerekirdi. Öte yandan, bu usulde ehliyet şartının açıkça aranmaması kanun koyucunun bilinçli bir tercihi mi yoksa bu hususun açıkta mı bırakıldığı belirsizdir. Neticede, vatandaşlık kişiye sıkı sıkıya bağlı olan bir haktır.

TVK'nın 14. maddesinde yer alan ikamet şartına bağlı olarak Türk vatandaşlığının kazanılmasında üç yıl ikamet şartını araması vatandaşlığı kaybettirilenlerin Türk vatandaşlığına alınma noktasında bir nevi cezai yaptırımın

halen devam ediyor olması ile açıklanabilirken, seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılanlar için aranmasında izah edilememektedir. Ya da Kanunda öngörülen sürede seçme hakkını kullanmayanlar için yeniden Türk vatandaşlığını kazanırken ikamet şartının aranmamasının nedeni tam olarak ortaya konulmamıştır. Dolayısıyla eşitlikçi bir yaklaşım olması adına bu kişilerin hepsi için ya ikamet şartı aranmalı ya da hepsi için aranmamalıdır.

TVK'da eleştirilebilecek diğer nokta da erginliğin neye göre tayin edileceği noktasında bir yeknesaklığın olmayışıdır. Genel olarak Türk vatandaşlığının kazanılmasında erginliğin belirlenmesi TVKUY'nin 16. maddesinde düzenlenmişse de, diğer kazanma türleri için gerekli olan erginliğin belirlenmesi eksik bırakılmıştır ki, bu durum da erginliğin yorumlanması için MÖHUK'a başvurulmasını gerektirmiştir.

TVK'ya getirilen eleştirilerden biri de, ikamet süresinin hesaplanırken, ikamet süresinin kesilmemesi için yurt dışında bulunulacak sürenin en fazla altı ay olması gerektiğinin günümüz koşullarıyla bağdaşmadığının ileri sürülmesidir. 7039 sayılı Kanunla yapılan değişiklik çerçevesinde bu süre on iki aya çıkarılarak Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen kişiler lehine bir düzenleme yapılmıştır.

Sonuç olarak, vatandaşlık bir devletin egemenlik hakkını en geniş kullandığı bir alandır. Dolayısıyla egemenlik hakkının yansımaları olarak vatandaşlığın kazanılmasında veya kaybında takdir hakkının olacağı şüphesizdir. Ancak bir hukuk devletinde takdir hakkının sınırsız kullanılmayacağı aşikardır. Bu nedenle, vatandaşlıkla ilgili kararlar alınırken devletin egemenlik yetkisinin yansımaları olan takdir hakkının da kötüye kullanılmaması gerektiği açıktır.

KAYNAKÇA

Kitap, Makale ve Diğer Kaynaklar

Akipek, Jale G., Akıntürk, Turgut, *Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, C.1, 5. bs., İstanbul, 2004.

Akyılmaz, Bahtiyar, Sezginer, Murat, Kaya, Cemil, *Türk İdare Hukuku*, 3. bs., Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

Altundiş, Mehmet, “İdari Yargıda Dava Açma Ehliyeti”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 69, 2007, s. 339-376.

Atay, Ender Ethem, *İdare Hukuku*, 2. bs., Turhan Kitabevi, Ankara, 2009.

Aybay, Rona, *Vatandaşlık Hukuku*, 3. bs., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.

Aybay, Rona, Nimet, Özbek, *Vatandaşlık Hukuku*, 4. bs., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015.

Aygül, Musa, “Evlat Edinme Yolu ile Vatandaşlığın Kaybedilmesi ve Kazanılması”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 99, 2012, s. 45-80.

Berki, Şakir, “Devletler Hususi Hukukunda Tabiiyet, Yabancıların Hukuku, Kanunlar İhtilafı ve Yargılama Usulünün Tatbiki Prensipleri”, *Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 1-2, 1950, s. 218-249.

Bozatay Anbarlı, Şeniz, “5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’na Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, C. 8, S. 2, 2010, s. 169-182.

Candan, Turgut, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 7. bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2017

Çağlayan, Ramazan, *İdari Yargılama Hukuku*, 9. bs., Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

Canyaş Bayata, Aslı, “Hukuki Şartlar Oluşmadan Verilmiş Olan Türk Vatandaşlığını Kazanma Kararının Geri Alınmasında Süre Sorunu”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 114, 2014, s.347-360.

Doğan, Vahit, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 12. bs., Savaş Yayınevi, Ankara, 2014.

Erdem, B. Bahadır, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 3. bs., Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Erkut, Celal, *İdari İşlemin Kimliği*, Danıştay Matbaası, Ankara, 2015.

Erkut, Celal, İdari Davaya Konu Olabilecek Kesin ve Yürütülebilir İşlem Kavramı, *I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Birinci Kitap, İdari Yargı*, Ankara, 1991.

Erten, Rifat, “Evliliğin Butlanının Evlenme Nedeniyle Kazanılan Türk Vatandaşlığına Etkisi Hususunda Değerlendirmeler”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 19, Y. 5, 2014, s. 243-278.

Erten, Rifat, “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler”, *Ankara Barosu Dergisi*, S. 4, 2008, s.36-61.

Fişek, Hicri, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, A.Ü.H.F.Y., Ankara, 1959.

Giray, Kerem Faruk, “5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Hakkında Değerlendirme”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Ata Sakmar'a Armağan*, S. 1, 2011, s. s.381-402.

Göğer, Erdoğan, *Türk Tabiiyet Hukuku*, A.Ü.H.F.Y., Ankara, 1974.

Gözler, Kemal, *İdare Hukuku Dersleri*, 5. bs., Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2007.

Gözübüyük, Şeref, Dinçer, Güven, *İdari Yargılama Usulü Kanun-Açıklama-İçtihat*, 2. bs., Turhan Kitabevi, Ankara, 2001.

Gözübüyük, A. Şeref, Tan, Turgut, *İdare Hukuku: C. II, İdari Yargılama Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1999.

Gözübüyük, A. Şeref, “İdari Yargıda Dava Açma Süresi”, *Amme İdaresi Dergisi*, S. 2/4, s. 3-20.

Gözübüyük, Şeref, *Yönetmelik Yargı*, 24. bs., Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.

Günday, Metin, *İdare Hukuku*, 10. bs., İmaj Yayınevi, Ankara, 2013

Güner, Cemil, “Türk Vatandaşlığının Kazanılması ve Kaybı Kararlarının Geri Alınması”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 37, S. 2, 2017, s. 376-407.

Güngör, Gülin, *Tabiiyet Hukuku Geçek Kişileri-Tüzel Kişiler-Şeyler*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012.

Işıklar, Celal, “İdari Yargılamada İlk İncelemenin Sıra, Düzen ve Usulü”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 6, 2011, s. 69-140.

Karakoç, İrem, *Hukuk Tarihinde Vatandaşlık - Yabancılaşma Statüsü*, Yetkin Yayınları, İzmir, 2012.

Kaya, Cemil, *İdarenin Takdir Yetkisi ve Yargısal Denetimi*, 2. bs., On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014.

Köşgeroğlu, Banu Şit, “İstisnai Yoldan Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Genel Esaslar ve Son Değişiklikler Çerçevesinde Türk Vatandaşlığının İstisnai Yoldan Kazanılması”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 1, 2017, s. 169-198.

NalçacıoğluErden, Hümeysra Zeynep, “Türk Vatandaşlığına Alınma Kararının İptalinde Süre”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 36,S.1, 2016, s.1-32.

Nomer, Ergin, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 24. bs., Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018.

Onar, Sıddık Sami *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C. 3, İsmail Akgün Matbaacılık- Hak Kitabevi, İstanbul, 1966.

Sarıca, Ragıp, *İdari Kaza*, İ.Ü.H.F.Y., İstanbul, 1949.

Seviğ, Muammer Raşit, *Devletler Özel Hukuku; Giriş, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1983.

Soybay, Selçuk, Erkut, Celal, *Anayasa ve İdari Yargılama Hukukuna İlişkin Kanunlar*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995.

Tanrıbilir, Feriha Bilge, ‘Türk Vatandaşlığı Kanun Tasarısının Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümleri’, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 75, 2008, s. 27-62.

Tanrıbilir, Feriha Bilge, “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kaybına İlişkin Hükümleri”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 76, 2008, s. 27-63.

Tarman, Zeynep Derya, “29.5.2009 Tarihli ve 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’na Göre Vatandaşlığın Kazanılması, Kaybı ve Çok Vatandaşlık”, *Prof. Dr. Tuğrul Arat’a Armağan*, 2012, s. 1063-1085.

Tekinalp, Gülören, “Tabiiyetin Genel İlkeleri ve 1964 tarihli Türk Vatandaşlık Kanunu” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 1-4, 1973, s. 483-497.

Tiryakioğlu, Bilgin, “Türk Vatandaşlığı Kanununun Eleştirel Analizi (Tebliğ), Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler”: Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 15 ve 16 Mayıs 2009, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.175, 2010, s. 24-66.

Uluocak, Nihal, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet, *Türk Medeni Hukuku, C.II Aile Hukuku*, 5. bs., Nurgök Matbaası, İstanbul, 1965.

Yıldırım, Turan, *İdari Yargı*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2008.

Zabunoğlu, Yahya Kazım, *Kamu Hukukuna Giriş*, A.Ü.H.F.Y., Ankara, 1973.

Zabunoğlu, Yahya Kazım, *İdare Hukuku*, Yetkin Yayınları, C. 1, Ankara, 2012.

(Erişim) <http://www.denizlerden.com/?action=contents&page=content&catno=8&no=259>, 10 Şubat 2018.

(Erişim) <https://www.nvi.gov.tr/>, 28 Ocak 2018

Danıştay Kararları

Danıştay 10. Dairesinin, 29.01.2003 günlü, E. 2002/2371, K. 2003/302 sayılı kararı.

Danıştay İdari Dava Daireler Kurulunun, 06.10.2005 günlü, E. 2004/3, K. 2005/2371 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 31.03.2006 günlü, E: 2005/7887, K:2006/1970 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 30.01.2007 günlü, E. 2007/355, K. 2007/235 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 03.10.2007 günlü, E. 2017/2229, K. 2017/3887 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 31.12.2009 günlü, E. 2009/16071, K. 2009/11658 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 02.11.2011 günlü, E. 2011/10243 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 27.09.2012 günlü, E. 2012/4887, K. 2012/4242 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 16.11.2012 günlü, E. 2008/10261, K. 2012/5714 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 29.11.2012 günlü, E. 2012/6224, K. 2012/6192 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 15.04.2013 günlü, E. 2010/11269, K. 2013/3397 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 09.05.2013 günlü, E. 2008/11458, K. 2013/4282 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 18.06.2013 günlü, E. 2009/7182, K. 2013/5237 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 27.06.2013 günlü, E. 2008/10432, K. 2013/5676 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 24.10.2013 günlü, E. 2009/12535, K. 2013/7372 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 24.10.2013 günlü, E. 2009/12537, K. 2013/7373 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 20.12.2013 günlü, E. 2012/9420, K. 2013/9259 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 30.12.2013 günlü, E. 2009/3963, K. 2013/9505 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 30.01.2014 günlü, E. 2009/8472, K. 2014/517 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 04.03.2014 günlü, E. 2011/10737, K. 2014/1350 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 18.09.2014 günlü, E. 2014/4448, K. 2014/5343 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 18.11.2014 günlü, E. 2010/8548, K. 2014/6719 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 25.11.2014 günlü, E. 2012/1707, K. 2014/6975 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 09.12.2014 günlü, E. 2010/6151, K. 2014/7497 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 09.12.2014 günlü, E. 2010/1854, K. 2014/7489 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 16.12.2014 günlü, E. 2010/13330, K. 2014/7477 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 22.01.2015 günlü, E. 2010/8550, K:2015/104 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 22.01.2015 günlü, E. 2010/13830, K. 2015/107 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 22.01.2015 günlü, E. 2010/1114, K. 2015/108 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 09.02.2015 günlü, E. 2014/5966, K. 2015/348 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 16.02.2015 günlü, E. 2011/10558, K. 2015/485 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 16.02.2015 günlü, E. 2011/10326, K. 2015/493 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 23.02.2015 günlü, E. 2011/6835, K. 2015/643 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 23.02.2015 günlü, E. 2011/11084, K. 2015/641 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 23.02.2015 günlü, E. 2012/8978, K. 2015/649 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 09.03.2015 günlü, E. 2011/11625, K. 2015/866 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 30.03.2015 günlü, E. 2011/9581, K. 2015/1468 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 22.04.2015 günlü, E. 2013/7056, K. 2015/2020 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 24.06.2015 günlü, E. 2011/6629, K. 2015/3243 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 29.09.2015 günlü, E. 2012/1210, K. 2015/3926 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 05.10.2015 günlü, E. 2012/8694, K. 2015/4046 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 26.10.2015 günlü, E. 2012/6766, K. 2015/4607 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 09.12.2015 günlü, E. 2014/4926, K. 2015/5716 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 29.03.2016 günlü, E. 2013/3739, K. 2016/1743 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 30.03.2016 günlü, E. 2013/2556, K. 2016/1800 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 31.03.2016 günlü, E. 2015/4799, K. 2016/1831 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 11.04.2016 günlü, E. 2013/2702, K. 2016/1894 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 19.04.2016 günlü, E. 2013/4058, K. 2016/2139 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 25.04.2016 günlü, E. 2013/4629, K. 2016/2323 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 25.04.2016 günlü, E. 2013/6335, K. 2016/2325 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 25.04.2016 günlü, E. 2013/6359, K. 2016/2326 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 25.04.2016 günlü, E. 2013/2793, K. 2016/2330 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 25.04.2016 günlü, E. 2013/6975, K. 2016/2331 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 05.05.2016 günlü, E. 2013/5434, K. 2016/2494 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 31.05.2016 günlü, E. 2013/2141, K. 2016/3016 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 31.05.2016 günlü, E. 2013/3283, K. 2016/3017 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 07.06.2016 günlü, E. 2013/6594, K. 2016/3084 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 07.06.2016 günlü, E. 2013/7734, K. 2016/3092 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 07.06.2016 günlü, E. 2013/7443, K. 2016/3097 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 08.06.2016 günlü, E. 2013/5332, K. 2016/3163 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 08.06.2016 günlü, E. 2013/4606, K. 2016/3166 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 04.10.2016 günlü, E. 2016/2067, K. 2016/3588 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 26.10.2016 günlü, E. 2013/3979, K. 2016/3968 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 15.03.2017 günlü, E: 2015/5356, K: 2017/1490 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 30.03.2017 günlü, E. 2013/1522, K. 2017/1766 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 10.04.2017 günlü, E. 2017/591, K. 2017/1888 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 08.05.2017 günlü, E. 2013/2819, K. 2017/2377 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 08.05.2017 günlü, E. 2014/1033, K. 2017/2378 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 08.05.2017 günlü, E. 2014/521, K. 2017/2384 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 08.05.2017 günlü, E. 2014/735, K. 2017/2385 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1089, K. 2018/1286 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1090, K. 2018/1270 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2014/640, K. 2018/1272 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1095, K. 2018/1275 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1091, K. 2018/1277 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1093, K. 2018/1279 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1088, K. 2018/1280 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 27.03.2018 günlü, E. 2013/1094, K. 2018/1281 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 20.06.2018 günlü, E. 2015/5202, K. 2018/2128 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 27.06.2018 günlü, E. 2015/5291, K. 2018/2274 sayılı kararı.

Danıştay 10. Dairesinin, 25.03.2018 günlü, E. 2006/5858, K. 2008/1450 sayılı kararı.

